

FINANSE i PRAWO FINANSOWE

JOURNAL of FINANCE and FINANCIAL LAW

ISSN 2353-5601

vol. 3(19)

WRZESIEŃ/SEPTEMBER 2018

KWARTALNIK

**WYDZIAŁ EKONOMICZNO-
SOCJOLOGICZNY**
Uniwersytet Łódzki

**UNIwersYTET
ŁÓDZKI**

**FINANSE i PRAWO
FINANSOWE**

**JOURNAL of FINANCE
and FINANCIAL LAW**

ISSN 2353-5601

vol. 3(19)

WRZESIEŃ/SEPTEMBER 2018

K W A R T A L N I K

Redaktor Naczelny

Iwona Dorota Czechowska
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Zastępca Redaktora Naczelnego

Dagmara Hajdys
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Rada Naukowa

Femi Ayoola
Uniwersytet Ibadan

Teresa Famulska
Uniwersytet Ekonomiczny Katowice

Stanisław Flejterski
Uniwersytet Szczeciński

Jerzy Gajdka
Uniwersytet Łódzki

Grzegorz Gołębiowski
Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie

Stanisław Kasiewicz
Szkoła Główna Handlowa

Elena Manas
Uniwersytet Alcalá de Henares

Witold Orłowski
Uniwersytet Łódzki

Ramona Rupeika-Apoga
Uniwersytet Lotwy

Wolfgang Scherf
Universität im. Justusa Liebiga w Giessen

Fátima Teresa Sol Murta
Uniwersytet Coimbra

Redaktor Tematyczny: Finanse

Monika Marcinkowska
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Redaktor Tematyczny: Prawo Finansowe

Henryk Dzwonkowski
Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Prawa Finansowego

Redaktor Języka Polskiego

Barbara Bogolebska
Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej

Redaktor Języka Angielskiego

Mark Hrabí
Government Policy Advisor, Department for Transport, Great Britain

Przemysław Krakowian
Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Instytut Anglistyki

Redaktor Statystyczny

Wojciech Zatoń
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Redaktor ds. Organizacyjno-Prawnych

Aneta Tylman
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Agnieszka Czajkowska
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Stala współpraca

Zagadnienia makroekonomiczne

Andrzej Bogus, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Dagmara Hajdys, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Iwa Kuchciak, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Magdalena Ślebocka, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Aneta Tylman, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Tomasz Uryszek, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Radosław Witczak, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Wojciech Zatoń, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Artur Żimny, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów
Studenckie Koło Naukowe Analiz i Prognozowania Gospodarczego 4Future
– Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Sekretarz Redakcji

Magdalena Ślebocka
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Joanna Stawska
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Sekretariat Redakcji

Magdalena Starosta
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Finansów

Skład i łamanie

Monika Wolska-Bryl
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	7
Damian Abramczyk – Społeczne, demograficzne, ekonomiczne i geograficzne uwarunkowania zarządzania budżetem domowym w Polsce	9
Wioleta Kałuża, Dagmara Brocka – Sources of Income among Polish Students from Silesian Region, their Attitude to Saving, Investing and risk	25
Natalia Ołówek – Edukacja w zakresie funkcjonowania systemu podatkowego jako przejaw ochrony prac podatnika	41
Karol Przydatek – Ocena zmian w zakresie cen transferowych w Polsce i ich wpływ na obowiązki podatników	55
Dominika Wyderka, Tomasz Saganowski – Efektywność inwestycji na rynku kryptowalut i inwestycji na rynku giełdowym ujęcie porównawcze	67
Kamila Zelga – Sektor Fin-Tech – zagrożenie czy szansa dla banków?	79
Dodatek kwartalny	89
Lena Grzesiak – Theodore W. Schultz laureat Nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii w 1979 roku	91
Artur Zimny – Koniunktura w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych	93
Anna Łapkowska, Marta Braciak, Magda Witecka – Sytuacja gospodarcza w Polsce po II kwartale 2018 r.	97
Radosław Witczak – Zmiany w świecie podatków i ich skutki na III kwartał 2018	101

Od Redakcji

W przededniu rozpoczęcia nowego roku akademickiego 2018/2019 oddajemy w Państwa ręce dziewiętnaste (a w roku 2018 trzecie) wydanie czasopisma „Finanse i Prawo Finansowe” („Journal of Finance and Financial Law”). Bieżący numer zdominowały artykuły poświęcone finansom gospodarstw domowych, podatkom oraz bankowości.

Wydanie otwiera artykuł Damiana Abramczyka poświęcony problematyce zarządzania budżetem gospodarstwa domowego. Relatywnie niski poziom wiedzy finansowej powoduje, że gospodarstwa domowe nie tworzą własnych budżetów, nie znają, a tym samym nie wykorzystują żadnych dostępnych narzędzi ich kontroli.

Kontynuację problematyki oceny stanu wiedzy finansowej, tym razem wśród studentów, podjęły się Wioleta Kałuża i Dagmara Brocka. Badania skoncentrowane zostały wokół skłonności do oszczędzania i inwestowania młodzieży. Zainteresowanych wynikami badania przeprowadzonego wśród studentów czterech uczelni regionu śląskiego odsyłamy do interesującego artykułu.

Aspekty podatkowe stanowią ważny i obecnie szeroko dyskutowane zagadnienie w kontekście proponowanych zmian. Powszechnie dominuje pogląd, że polski system podatkowy jest „niesprawiedliwy” i „nieprzyjazny” dla podatnika. Elementom systemu podatkowego poświęcone zostały dwa kolejne artykuły. Pierwszy zatytułowany „Edukacja w zakresie funkcjonowania systemu podatkowego jako przejaw ochrony praw podatnika”, w którym Natalia Ołówko ocenia poziom znajomości podstawowych podatków wśród osób fizycznych. Zwraca uwagę na różnorodne kampanie edukacyjne, które służą poszerzaniu wiedzy o systemie podatkowym. W kolejnym Karol Przydatek koncentruje rozważania wokół cen transferowych i wpływie ich zmian na sytuację podatnika.

Dominika Wyderka, Tomasz Saganowski są autorami artykułu poświęconego inwestowaniu w wirtualną walutę. Autorzy dokonują porównania opłacalności inwestowania na rynku kryptowalut i rynku giełdowym. Wyniki porównania w dobie rozwoju nowych technologii i procesów globalizacji nie wydają się być zaskoczeniem.

W klimacie nowych technologii i finansów pozostaje artykuł „Sektor Fin-Tech – zagrożenie czy szansa dla banków?”. Intensywny rozwój technologiczny sprzyja powstawaniu nowych produktów finansowych, których dostawcami stają się firmy spoza sektora bankowego. O szansach i zagrożeniach, kierunkach i płaszczyznach współpracy banków z firmami Fin-Tech traktuje artykuł Kamili Zelgi.

Kwartalnik zamyka stała część stanowiąca dodatek kwartalny, w którym zaprezentowano sylwetkę Theodora W. Schultza – laureata nagrody im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii z 1979 roku. Królewska Szwedzka Akademia Nauk wyróżniła ekonomistę „za pionierskie badania rozwoju gospodarczego ze szczególnym uwzględnieniem krajów rozwijających się”.

Ponadto w krótkich notatkach zaprezentowano informacje dotyczące koniunktury w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych, sytuacji gospodarczej Polski w II kwartale 2018 r. oraz zmian w systemie podatkowym związanych z podatkiem VAT i kontrolą jego ściągłości.

* * *

Zespół Redakcji „Finansów i Prawa Finansowego” życzy wszystkim Czytelnikom, Autorom, Recenzentom i Współpracownikom pomyślnego nowego roku akademickiego, nowych inspiracji badawczych i zachęca do dzielenia się ich wynikami na łamach naszego czasopisma..

W imieniu Redakcji

Dagmara Hajdys

SPOŁECZNE, DEMOGRAFICZNE, EKONOMICZNE I GEOGRAFICZNE UWARUNKOWANIA ZARZĄDZANIA BUDŻETEM DOMOWYM W POLSCE

Damian Abramczyk

Wydział Ekonomiczny

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Streszczenie

Podstawowym zadaniem gospodarstw domowych jest wydatkowanie, a tym samym zaspokajanie potrzeb jego użytkowników. Każdy z nas, bez względu na wiek, płeć, sytuację osobistą czy zdrowotną tworzy gospodarstwa domowe, wydatkuje, generuje dochody do budżetu rodziny. Na przestrzeni lat proces zarządzania dochodami i wydatkami ewoluował. W dzisiejszych czasach, w dobie ogólnego dostępu do informacji zmiany te są bardzo istotne. Jednak czy jesteśmy świadomi zmian w strukturze gospodarowania budżetem domowym oraz jego wpływie na społeczeństwo? W poniższym artykule przedstawiona zostanie struktura zmian w zarządzaniu budżetem gospodarstw domowych w ujęciu demograficznym, ekonomicznym oraz społecznym w oparciu o dane statystyczne, empiryczne oraz dostępną literaturę naukową. Przedstawione zostaną wyniki badań Fundacji Kronenberga przy banku Citi Handlowy, dotyczące koniunktury gospodarstw domowych oraz postaw Polaków wobec finansów. Zostanie wybrany również najkorzystniejszy wariant zarządzania budżetem domowym oraz zostaną przedstawione wskazówki mające na celu upowszechnienie oraz usprawnienie procesu gospodarowania budżetem domowym.

Słowa kluczowe: budżet, budżet domowy, gospodarka, zarządzanie, dochody, wydatki, demografia, struktura.

JEL Class: D14, H31.

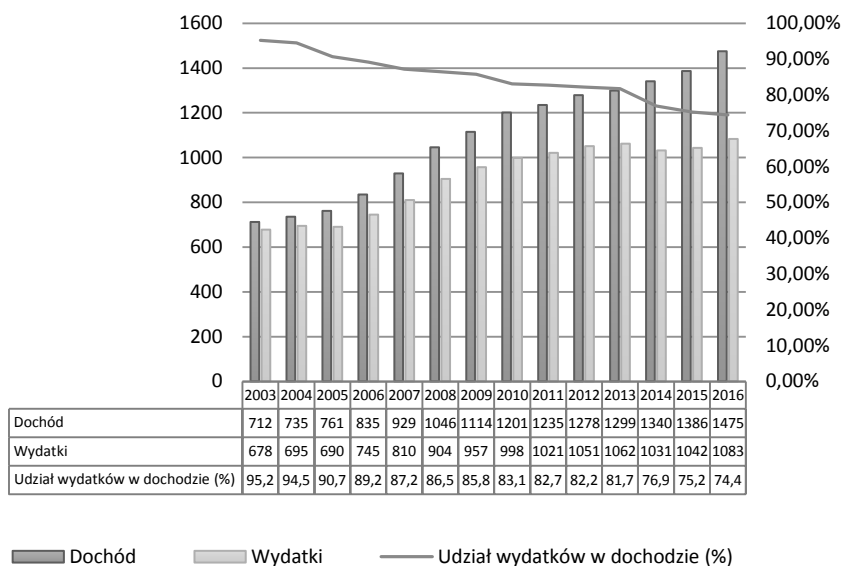
WPROWADZENIE

Celem każdego przedsiębiorstwa jest odniesienie zysku poprzez sprzedaż dóbr bądź usług następnym ogniwom łańcucha gospodarczego. W ujęciu ekonomicznym gospodarstwa domowe są jego ostatecznym, a zarazem największym konsumentem. Główny Urząd Statystyczny definiuje je jako „zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się lub jako osoba utrzymująca się samodzielnie, bez względu na to, czy mieszka sama, czy też z innymi osobami. Członkowie rodziny mieszkający wspólnie, ale utrzymujący się oddzielnie, tworzą odrębne gospodarstwa domowe” [Łysoń i in. 2017: 39]. Właśnie te konsumując podnoszą swoje kwalifikacje, a tym samym wywierają pozytywny efekt na rozwój sytuacji finansowej producenta, dla którego pracują. Są one swoistym generatorem jednego z najważniejszych czynników ekonomicznych – pracy. Gospodarstwa konsumując są zmuszone do ponoszenia wydatków, co łączy się z ryzykiem nieefektywnego zarządzania budżetem jakim dysponują. Problemy te mogą mieć podłoże w wielu różnych dziedzinach, badanych przez środowiska naukowe, co skłania nas do głębszej analizy przyczyn oraz determinantów ich powstawania. Jednak, czy w dzisiejszych czasach Polacy nieumiejętnie dysponują budżetem, który posiadają? Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie i analiza struktury zarządzania budżetem gospodarstw domowych w Polsce w ujęciu demograficznym, społecznym i ekonomicznym. Pozwoli to odpowiedzieć na wcześniej postawione pytanie, a także na poszerzenie informacji dotyczących zarządzania budżetami domowymi oraz ocenę i wybór najlepiej prosperujących kategorii, które najefektywniej gospodarują swoimi finansami.

1. ZARZĄDZANIE BUDŻETEM DOMOWYM, DOCHODY I WYDATKI GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE

Definicja zarządzania budżetem domowym jest określana jako ogół świadomych i dobrowolnie wykonanych czynności, które mają za zadanie koordynowanie wysiłków dla ich realizacji w ramach struktury organizacyjnej, w której funkcjonują jego członkowie [Świetlik 2011: 4], w oparciu o wcześniej określone cele. Te mogą być odmienne i dostosowane zarówno do potrzeb wspólnych jak i do potrzeb indywidualnych jednostki tworzącej gospodarstwo. Osoby tworzące są zależne finansowo, gdyż są także pracownikami oraz konsumentami. Gospodarstwo posiada więc dochody i wydatki związane z zaspokajaniem bieżących potrzeb. Dochód definiuje się jako sumę wszystkich wpływów pieniężnych bądź materialnych pomniejszoną o koszty uzyskania przychodu oraz odpowiednie opodatkowanie. Wydatki natomiast stanowią sumę wszystkich zobowiązań,

które musi uwzględnić gospodarstwo domowe by zapewnić sobie minimum egzystencji przy uwzględnieniu kosztów narzuconych przez organy państwowe. Poziom przeciętnych dochodów i wydatków per capita w latach 2003–2016 przedstawia wykres 1.

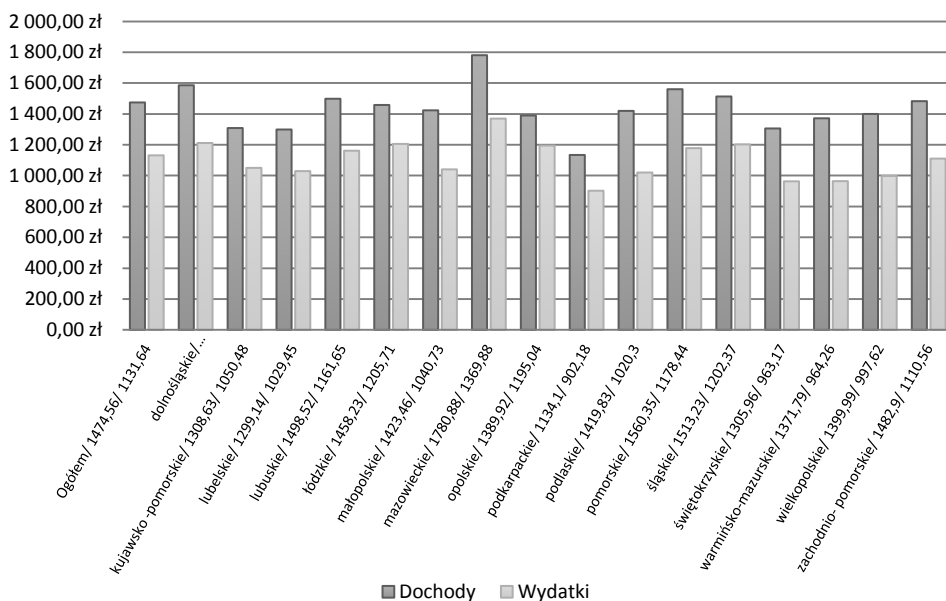
Wykres 1. Poziom przeciętnych dochodów i wydatków per capita w gospodarstwach domowych w latach 2003–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie Siwiak [(red.) 2014: 1]; Łysoń (red.) [2017: tab. 24; tab. 33]; Łysoń (red.) [2016: tab. 24; tab. 33]; Łysoń (red.) [2015: tab. 24; tab. 33].

Powyższe dane wskazują na nieustającą od kilkunastu lat tendencję wzrostową w generowanym dochodzie. Oznacza to, że gospodarstwa domowe ciągle się bogacą. Wraz ze wzrostem dochodów gospodarstwa zgłaszają coraz większy popyt na dobra, a tym samym zwiększają swoje wydatki. Wzrost dochodu nie jest jednak wprost proporcjonalny do wzrostu wydatków. Obywatele są coraz bardziej przezorni. Do wybuchu wielkiego kryzysu w 2008 roku oszczędności, czyli nadwyżki dochodów nad wydatkami – były niewielkie. Później różnice te zaczęły być coraz bardziej widoczne, co świadczy o skłonności obywateli do oszczędzania pieniędzy na przyszłość.

Analizując szerzej strukturę dochodów i wydatków gospodarstw domowych nie można zapomnieć o strukturze każdego z badanych województw. Te różnią

się od siebie specjalnościami, przez to także strukturą finansową gospodarstw. Bardzo istotny wpływ mają tu uwarunkowania historyczne, biologiczne oraz przyjęte wzorce konsumpcji. Warto uwzględnić, że Polska nie posiada wysokiego wskaźnika zróżnicowania terytorialnego względem norm Unii Europejskiej. Jednak w ostatnich latach zaobserwować można wzrost tychże wskaźników [Forlicz (red.) 2012: 202–203]. Najwyższy dochód na jednostkę w 2016 roku osiągnęli mieszkańcy województwa mazowieckiego – średnio 1 780,88 złotych przy wydatkach 1 369,88 złotych. Niewątpliwie istotny wpływ na wynik tego badania ma obecność miasta stołecznego na terenie województwa, które daje wysokie możliwości rozwoju mieszkańcom zarówno miasta jak i całego Mazowsza. Województwo łódzkie ukłasyfikowało się na 7. miejscu pod względem dochodu per capita osiągając średni wynik 1 458,23 złotych przy wydatkach 1 205,71 złotych. Natomiast województwo lubelskie zajmuje przedostatnią pozycję osiągając średni dochód 1 299,14 złotych per capita, przy wydatkach rzędu 1 029,45 złotych. Na samym końcu rankingu znalazło się województwo podkarpackie, w którym na jednego mieszkańca przypada średnio 1 134,10 złotych przy wydatkach 902,18 złotych. Całkowite zestawienie średnich dochodów i wydatków województw w 2016 roku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 2. Średnie dochody i wydatki gospodarstw domowych w przeliczeniu na 1 osobę wg województw w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Łysoń (red.) [2017: tab. 25, tab. 36].

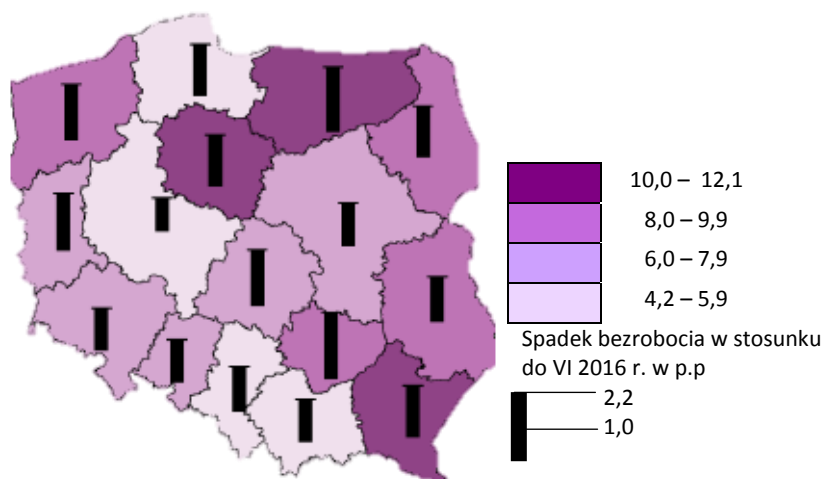
2. CZYNNIKI MAJĄCE WPŁYW NA KSZTAŁTOWANIE SIĘ BUDŻETU ORAZ ZARZĄDZANIA GOSPODARSTWAMI DOMOWYMI

Tworzenie budżetu domowego wiąże się bezpośrednio z generowaniem dochodu, za pomocą którego gospodarstwa są w stanie pokrywać swoje wydatki. Do jego pozyskiwania wykorzystuje się miejsca pracy, co jednocześnie stanowi bardzo istotną zmienną w kreowaniu struktury zarządzania gospodarstwami domowymi. Dane z 2017 roku pokazują zdecydowany wzrost zatrudnienia w wielu branżach:

- w branży przedsiębiorczej o 4,1%,
- w przemyśle o 3,1%,
- w handlu i naprawie maszyn samochodowych o 4,6%,
- w branży hotelowej i gastronomii o 9,1%,
- na rynku nieruchomości o 4,1%,
- w dziedzinach naukowych, technicznych oraz profesjonalnej o 6,6%,
- w administracji i działalności wspierającej o 9,4%.

Jedyną branżą, która nie odnotowała wzrostu przeciętnego zatrudnienia jest branża budownicza, w której spadek, choć niewielki, wynosił w roku ubiegłym 0,3%. Niewątpliwie ważnym czynnikiem determinującym wzrost gospodarczy jest stopa bezrobocia. W 2017 roku zarejestrowanych było 1 151,6 tys. osób poszukujących pracy [Poświęta 2017: 24], co daje nam o 17,3% mniej niż w czerwcu 2016 roku. Największy spadek bezrobocia miał miejsce w województwie pomorskim, natomiast najmniejszy w województwie kujawsko-pomorskim – odpowiednio o 22% i 13,3%. W tym samym czasie stopa bezrobocia w Polsce wyniosła 7,1%, co oznacza spadek o 1,6 p.p w stosunku do ubiegłego okresu sprawozdawczego. Jest to dobra wiadomość, zarówno dla producentów jak i konsumentów dóbr, gdyż wraz ze spadkiem bezrobocia zwiększają się możliwości konsumpcyjne i produkcyjne, co przekłada się na wyższe dochody. Przenosząc te wnioski w stosunku do gospodarstw domowych możemy stwierdzić źródła pochodzenia pieniędzy w gospodarstwach z osobą bezrobotną. Są to przede wszystkim zasiłki dla bezrobotnych, pomoc najbliższej rodziny, a także nowe świadczenia socjalne takie jak 500+ czy inne programy oferowane nam przez Rząd Rzeczpospolitej [Milic-Czeraniak (red.) 1998: 81].

Aby dokonać porównania warunków wpływających na prowadzenie gospodarstwa domowego w poszczególnych województwach należy na początku zidentyfikować wskaźniki, które je determinują. W tym miejscu warto uwzględnić nie tylko stopę bezrobocia dla poszczególnych województw, ale także obciążenia związane z demografią panującą w danym regionie i wskaźniki zagrożenia ubóstwem.

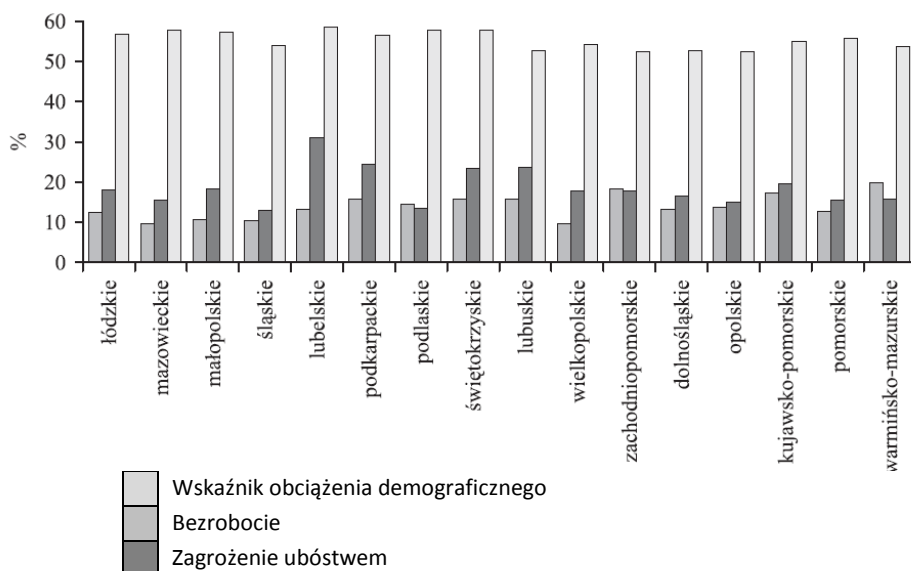

Rysunek 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2017 r.

Źródło: Poświęta (red.) [2017: 24].

Wskaźniki demograficzne są dla każdego województwa bardzo zbliżone. Ilustrują nam struktury wieku, płci oraz zdolności produkcyjnych dla danego regionu. Inaczej jest w przypadku współczynników związanych z zagrożeniem ubóstwem, gdyż tych nie cechuje proporcjonalność wyników. Z tego względu, niektóre województwa odznaczają się wyższą skłonnością do ubóstwa. Są to województwa lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie, lubuskie. Natomiast najniższy wskaźnik zagrożenia ubóstwem posiada województwo śląskie – około trzykrotnie niższy od województwa lubelskiego.

Podstawowymi czynnikami demograficznymi, mającymi wpływ na zarządzanie budżetem domowym są niewątpliwie płeć i wiek jego zarządzających. Przeprowadzone badania wykazują, że prawie 6/10 kobiet planuje swoje wydatki za pomocą tradycyjnych metod, to jest kartki, długopisu i kalkulatora. Daje im to przewagę nad męską grupą badaną. Arkusz kalkulacyjny bądź inny program do kreowania budżetu domowego stosuje blisko 7/10 mężczyzn. Bardzo istotny jest także wiek respondentów. Okazuje się, że pomimo wieku nasza skłonność do tworzenia budżetu domowego jest stała i oscyluje wokół 60–63%. Oznacza to, że prowadzenie budżetu domowego jest ważne zarówno dla ludzi młodych, jak i tych u schyłku swojego życia [Dryszel i in. 2012].

Wykres 3. Porównanie regionalnych wskaźników bezrobocia, zagrożenia ubóstwem i obciążenia demograficznego

Źródło: Forlicz (red.) [2012: 203].

Według statystyk Głównego Urzędu Statystycznego przeciętny emeryt wydawał około 1 058 złotych na miesiąc, z czego 30% zostało przeznaczone na żywność i napoje, 25% na koszty eksploatacyjne, 8% na ochronę zdrowia, a pozostałą część na środki transportu, kulturę, rozrywkę, łączność i napoje alkoholowe. Dane procentowe pokazują, że wraz z wiekiem zmieniają się także potrzeby konsumpcyjne konsumentów. Wyróżniono 7 faz rozwoju gospodarstwa domowego [Bywalec 2009: 117]:

- gospodarstwo samotnej młodej osoby,
- gospodarstwo młodego małżeństwa bez dziecka,
- gospodarstwo młodego małżeństwa z dzieckiem,
- gospodarstwo małżeństwa w wieku 30–45 lat z dziećmi w wieku szkolnym (7–19 lat),
- gospodarstwo małżeństwa w wieku średnim (46–60 lat) z dorastającymi i samodzielnyimi dziećmi,
- gospodarstwo małżeństwa w starszym wieku po usamodzielnieniu się dzieci i opuszczeniu domu rodzinnego,
- gospodarstwo samotnej, starszej osoby, po śmierci współmałżonka.

Okazuje się, że bardzo istotny wpływ na sposoby zarządzania gospodarstwami domowymi w Polsce ma także stan cywilny osób badanych oraz umie-

jętności racjonalnego dysponowania pieniędzmi. Ludzie pozostający w stałych związkach, którzy decydują się na wspólne zamieszkanie, na początku powinni odpowiedzieć sobie na pytania: jak danym budżetem zarządzać? Jak podzielić wspólne przychody i wydatki by te były jak najbardziej opłacalne? Naukowiec Jan Pahl pochodząca z Wielkiej Brytanii wyodrębniła 5 stylów w zarządzaniu budżetem gospodarstw domowych. Jak wspomniano wcześniej, czynniki wiekowe oraz płciowe stanowią fundamentalną podstawę w badaniu demografii naszego społeczeństwa. Nie inaczej okazało się w przypadku badań przeprowadzonych przez brytyjską naukowicę. Podzieliła ona style ze względu na osoby dominujące w zarządzaniu budżetem [Kopystyńska 2015: 6–7]:

1. **Styl kobiecego zarządzania** – polega na zarządzaniu finansami gospodarstw domowych przez kobiety oraz przekazywaniu przez mężczyznę całości jego wygenerowanych środków finansowych.

2. **Styl męskiego zarządzania** jest analogiczny do kobiecego spojrzenia na budżet, a więc to mężczyzna ma dominujący wpływ na sytuację finansową prowadzonego gospodarstwa.

3. **Tworzenie nowego funduszu** polega na rozdzieleniu wydatków na sfery odpowiedzialności. Oznacza to podział pieniędzy na wydatki wspólne oraz wydatki osobiste.

4. **System wspólnej puli** zakłada złączenie części bądź całości dochodów osób tworzących gospodarstwo domowe w jedną całość. W ten sposób tworzy się pula pieniężna, z której to uczestnicy opłacają swoje bądź wspólne wydatki

5. **System niezależnego zarządzania finansami** występuje, gdy każda osoba odpowiedzialna za tworzenie gospodarstwa posiada swoje środki oraz wydatki, które nie są zależne od innych uczestników budżetu domowego.

Warto wspomnieć, że pomimo prowadzenia różnych stylów gospodarowania budżetem domowym uczestnicy są świadomi swoim zarobków. Podstawową strukturą uczestników zarządzających budżetem jest związek małżeński dwojga ludzi, w którym rolę głównego żywiciela oraz funkcję kontroli przejmuje mężczyzna. Badania pokazują, że blisko 50% ankietowanych deklaruje rozdzielenie finansową, z czego największą popularnością cieszy się kobiecy sposób zarządzania finansami. Podkreśla to ich unikatowy i racjonalny sposób gospodarowania budżetem domowym.

W tym miejscu warto zaznaczyć także role tych osób, które mieszkają razem, lecz nie zawarły związku małżeńskiego. Okazuje się, że najczęściej wybieranym przez nich sposobem zarządzania budżetem jest system tworzenia częściowej puli na pokrycie wspólnych wydatków (zadeklarowane przez blisko 33% respondentów) oraz system niezależnego gospodarowania pieniędzmi (29% badanych).

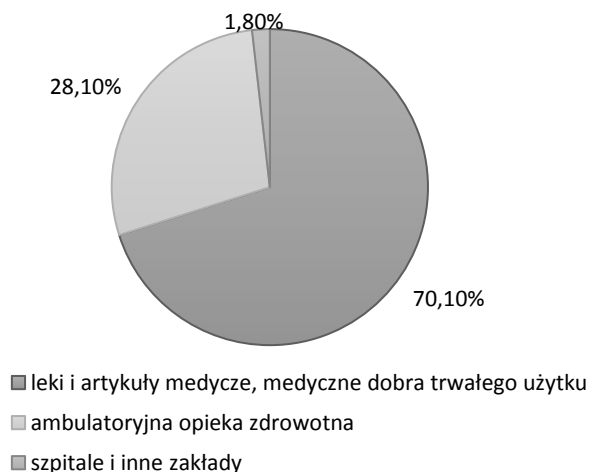
Innym czynnikiem determinującym zarządzanie budżetem jest psychologiczne podejście do finansów. Z badań przeprowadzonych przez TNS OBOP [TNS OBOP 2006] wynika, że blisko 80% gospodarstw domowych nie planuje swoich wydatków i nie przewiduje swojej sytuacji finansowej. Oznacza to zatrważająco niski poziom dyscypliny oraz kontroli wydatków. Czynnikiem mającym bezpośredni wpływ na taką sytuację jest zdecydowanie zbyt mała wiedza ekonomiczna i świadomość mieszkańców naszego kraju. Rezultatem tego są zwiększone kwoty utopionych wydatków, przeznaczonych na zaspokajanie bieżących potrzeb gospodarstwa. Jednak z biegiem czasu sytuacja ta poprawiła się, między innymi dzięki pojawieniu się specjalistycznych aplikacji komputerowych mających na celu usprawnienie procesu budżetowania w gospodarstwach domowych.

Z przeprowadzonych badań wynika, że zaledwie 30% badanych osób tworzy rachunek przepływów pieniężnych swoich gospodarstw domowych, z kolei bilans budżetu domowego zaledwie 13%, a 18% plan finansowy. Dane te wynikają z małej wiedzy ekonomicznej respondentów. 8/10 Polaków deklaruje, że tworzy budżet domowy w swoim gospodarstwie, z czego zaledwie 21% dokonuje tego raz w miesiącu. W prognozowaniu, planowaniu i uwzględnieniu dochodów i wydatków Polacy wykorzystują notatnik (23% badanych), Program Microsoft Excel (9% badanych), inny specjalistyczny program komputerowy (4% respondentów) bądź bankowy (9% ankietowanych), służący do zarządzania finansami gospodarstwa domowego [Musiał 2015: 238]. Około 36% badanych stwierdza, że zakupy planuje z wyprzedzeniem poprzez listy zakupowe, natomiast około połowa ankietowanych stwierdza nieprzygotowane i nieprzemysłane zakupy.

Nowe technologie ułatwiają życie również w sferze finansów domowych. Wizja ciągłego zapisywania w zeszycie bądź komórkach Excela nie zachęca Polaków do prowadzenia ewidencji swoich gospodarstw domowych. Coraz większą popularność zdobywają aplikacje typu PFM (*Personal Finance Management*), które pozwalają na zebranie w jednym miejscu dochodów i wydatków, ustaleniu limitów czy zarządzanie posiadanymi funduszami [www1, dostęp: 7.06.2018]. Dodatkowo aplikacje te pozwalają na ocenę swoich wydatków z wydatkami średnimi o podobnym profilu zarobków czy miejsca zamieszkania. Aplikacje te to na przykład: Mit, Yoddle, Kontomierz czy programy łączące programy lojalnościowe sklepów takich jak Biedronka, Tesco czy wiele innych – aplikacja StoCard.

Bardzo istotny wpływ na sposoby i jakość zarządzania budżetem domowym ma stan zdrowia jego użytkowników. Wraz ze wzrostem zachorowalności rośnie także skala wydatków związana z zakupem leków czy badań w celu jak najszybszego powrotu do pełnej sprawności. Według badań przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny 67,8% [Ochrona zdrowia..., GUS 2011: 28]

wszystkich gospodarstw domowych znajdowała się w miastach, a pozostała część na wsiach. U blisko połowy stwierdzono choroby przewlekłe, w zależności od wieku pacjenta. To ważne informacje, gdyż wraz ze wzrostem odległości gospodarstwa domowego od placówki medycznej oraz powagi schorzenia, zmniejsza się również efektywność wyleczenia, a rosną koszty związane z zakupem leków oraz podróżą. Jak pokazują badania przeprowadzone w 2010 roku przez GUS, aż 97% ankietowanych stwierdziło wydatek związany z opieką zdrowotną, bądź zakupem leków. To potwierdza, że zdrowie jest ważnym czynnikiem determinującym życie obywateli. Co więcej, prawie połowa badanych (48%) nie poniosła wydatków innych niż na leki. Wtedy to średni koszt pokrycia ochrony zdrowia na jedną osobę w ciągu roku wyniósł 52,50 złotych co stanowi wzrost o 28% w porównaniu do roku 2006. Struktura wydatków gospodarstw domowych przedstawia się następująco – zob. wykres 4.

Wykres 4. Wydatki na opiekę zdrowotną w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Łysoń [(red.), 2011: 57].

W 2010 roku wydatki na leki oraz artykuły medyczne wyniosły 64%, co stanowi około 33,73 złotych na 1 osobę [Łysoń 2011: 57]. Wydatki te rosną także wraz z wiekiem ankietowanych osób. Dla porównania, w 2010 roku koszty związane z zakupem wyżej wspomnianych towarów przez emerytów wyniosły dwukrotność średniej na jednostkę. Co więcej, renciści na ten cel przeznaczali aż o 55% więcej swoich funduszy. Oznacza to także istotność wieku na strukturę zarządzania wydatkami w budżecie domowym. Bardzo ważny wpływ miało także miejsce zamieszkania ankietowanych. Współczynnik zachorowalności jest

znaczaco wyzszy w miastach niz na wsiach, co jest spowodowane miedzy innymi trybem zycia i srodowiskiem jakie zamieszkaja. Im wieksze miasto, tym wieksze wydatki ponosza jego mieszkancy, w zwiazku z zapewnieniem sobie opieki zdrowotnej [Lysol 2011: 57–58]. W 2010 roku gospodarstwa domowe o wyzszych dochodach wydawaly dwukrotnie wiecej niz te, o budzecie najmniejszym.

W przypadku wydatkow na ambulatoryjna opieke zdrowotna az 51,7% zostalo wydanych na rzecz opieki stomatologicznej, niewspieranej w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia. Leczeniem specjalistycznym objeto 29,1% wydatkow na opieke zdrowotna, a nieco ponad 19,1% na pozostale koszty zwiazane z ambulatoryjna opieką zdrowotną.

W zwiazku z tym na opieke zdrowotna zwiazana z przebywaniem w szpitalach i innych zakladach opieki zdrowotnej gospodarstwa domowe wydalaly blisko 1 zloty na osobe w skali miesiecznej. Jest to kwota relatywnie niska, poniewaz stanowi ona usredniona wartosc wszystkich osob tworzacych gospodarstwo domowe. Warto zaznaczye, ze w Polsce opieka zdrowotna jest finansowana z Narodowego Funduszu Zdrowia, a badane gospodarstwa w 79% nie stwierdzily obecności w szpitalu swojej badz bliskiej osoby.

Warto pochylic sie takze nad problemem niepełnosprawności w srodowisku gospodarstw domowych, co laczy sie bezposrednio z generowaniem dodatkowych kosztow na opieke zdrowotna. Bardzo czesto osoby niepełnosprawne sa niezdolne do wykonywania zawodu, przez co generuja dodatkowe koszty nie wnoszac srodkow finansowych. To powoduje spadek sredniego dochodu na jednostke w gospodarstwie domowym. Badania wskazuja na bardzo niski poziom funduszy, ktore moglyby zostac przekazane na zakup lekow. Prawie co czwarty rencista i osoba niepełnosprawna nie byla w stanie zakupic lekow, ktore zostaly im przypisane przez lekarza [Lysol 2011: 58]. Narodowy Fundusz Zdrowia wychodzi takim sytuacjom naprzeciw i zapewnia czesciowa badz calkowita refundacje lekow dla osob niepełnosprawnych. W 2010 roku z takiej propozycji skorzystal co dziesiaty obywatel z orzeczeniem o niepełnosprawności.

Biorac pod uwage stan cywilny oraz sytuacje zdrowotna w gospodarstwach domowych powinno uwzglednic sie rowniez sytuacje demograficzna rodzin, ktore gospodaruja swoim budzetem. Statystycznie na jedna polska rodzine przypada 1 dziecko, o czym swiadczy wspolczynnik dzietnosci na poziomie 1,3 (dane z 2013 r.) [www3, dostep: 27.02.2018]. Coraz powszechniej mozna zaobserwować zjawisko „dzieciocentryzmu” [Milic-Czeriak (red.) 1998: 132], polegajace na nadmiernej koncentracji rodzicow na swoich pociechach. Skupienie uwagi prowadzi do wzroszonych wydatkow w tej sferze zycia, szczegolnie mlodych rodzicow, ktorzy dopiero zaczynaja tworzyc pelnoprawne gospodarstwa domowe. Liczba dzieci jest niejako zdeterminowana przez region, z ktorego pochodzi grupa badawcza. W zachodniej czesci kraju dominuje model rodzi-

ny jednodzietnej (dolnośląskie 58,5%; zachodniopomorskie 57,5%; lubuskie 55,5% [www3, dostęp: 27.02.2018], natomiast na wschodzie możemy zauważyć tendencję do posiadania większego potomstwa (Podkarpackie 16,3%, Podlasie 14,4% i Lubelszczyzna 14,3%). Warto zauważyć, że liczba posiadanych dzieci zmniejsza dochód per capita w gospodarstwie domowym.

3. BADANIE POSTAW WOBEC GOSPODARSTW DOMOWYCH

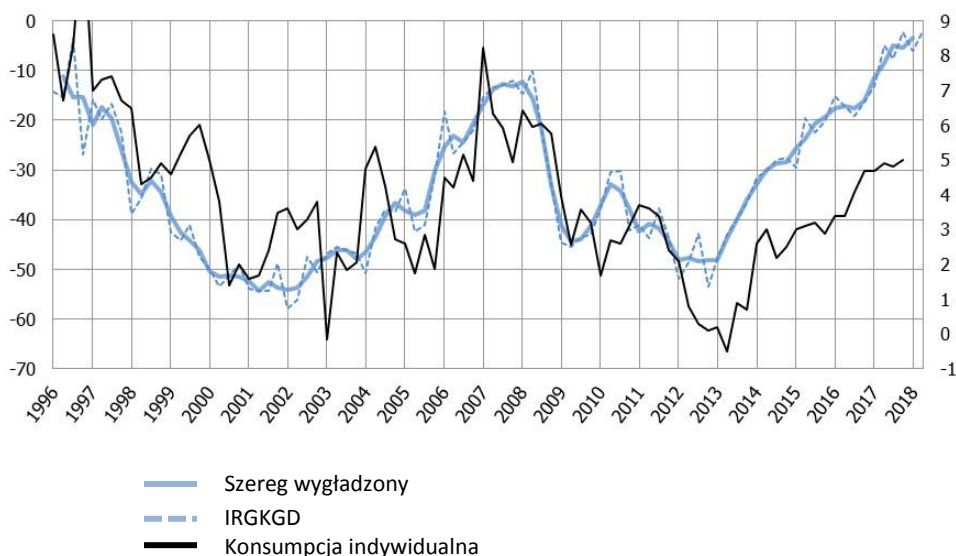
Zarządzanie budżetem gospodarstw domowych to proces nieustannie zmieniający się w czasie.

Wszystkie podmioty gospodarcze, w tym także opisywane w tym artykule gospodarstwa domowe, są istotnie podatne na zmiany w cyklu koniunkturalnym, a także na zmiany cen rynkowych czy innych kategorii ekonomicznych. Z tego względu, niezbędnym stało się przeprowadzanie cyklicznych badań koniunktury gospodarstw domowych oraz postaw mieszkańców wobec finansów.

Badania te, po raz pierwszy miały miejsce w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Zostały one przeprowadzone przez Instytut Badań Ekonomicznych Uniwersytetu Michigan, już na początku lat 40. XX wieku. Analiza wyników dała podstawę do regularnego badania zachowań gospodarstw domowych w zależności od sytuacji i otoczenia rynkowego gospodarstw domowych [Bywalec 2009: 81–82].

Za pierwsze polskie badania koniunktury, realizowane systematycznie od 1990 roku uważane są badania Instytutu Gospodarczego Szkoły Głównej Handlowej [Bywalec 2009: 83]. Opierają się one na tak zwanym teście koniunktury i dotyczą ogólnej sytuacji ekonomicznej Polski oraz gospodarstw domowych – stanu bezrobocia, panującej inflacji, a także poziomu konsumpcji czy skłonności do oszczędzania pieniędzy. Wynikiem tych badań jest opracowany na ich podstawie wskaźnik kondycji gospodarstw domowych, którego wyniki na przestrzeni lat zostały przedstawione na wykresie 5. Wskaźniki pokazują nam tendencję wzrostową, co oznacza że kondycja polskich gospodarstw domowych nieustannie się poprawia. Ma na to wpływ wiele czynników, takich jak wcześniej wspomniany dochód czy determinanty opisane w poprzednich częściach artykułu.

Badania przeprowadzone przez Szkołę Główną Handlową nie były jednak jedynymi polskimi badaniami zwyczajów finansowych Polaków. Rokrocznie, od 2008 roku, Fundacja Kronenberga, działająca przy Banku Citi Handlowy dokonuje pomiaru wielu wskaźników dotyczących gospodarowania finansami domowymi. Głównym jego celem jest poznanie postaw Polaków wobec finansów [*Postawy Polaków wobec finansów*, 2015: 5]. Do jego realizacji, każdego roku, wykorzystano odpowiedzi średnio 1 000 osób powyżej 15 roku życia. Jego wyniki są zaskakujące.

Wykres 5. Wskaźnik kondycji gospodarstw domowych

Źródło: [www2, dostęp: 8.06.2018], opracowanie: S. Dudek.

Jednym z najważniejszych, a zarazem optymistycznym wynikiem jest nieustanny wzrost osób skłonnych do oszczędzania. Jak podaje Fundacja, poziom ten wzrósł z 41% w 2008 roku do 59% w roku 2015. Przez te lata wzrósł także realny dochód gospodarstw domowych – zmiana o 10 punktów procentowych. Polacy niezmiennie uważają, że warto oszczędzać. W praktyce jednak okazuje się, że nasza narodowość ma z tą sferą ekonomii bardzo duże problemy. Bardzo często oszczędzają tylko przez chwilę, pod wpływem panującej mody. Bardziej dbają o przyszłość, a mniej o drobne przyjemności. Są bardzo podatni na zmiany makroekonomiczne otoczenia, w którym się znajdują. Są przy tym coraz bardziej odpowiedzialni i świadomi, gromadząc środki na skonkretyzowane cele – przyjemności, wakacje, bądź zabezpieczenie przyszłości najbliższych osób. Jednocześnie warto wspomnieć, że w ciągu 3 lat Polacy niejako przewartościli cele swoich oszczędności, bowiem o ile w 2013 roku były to cele rekreacyjne, o tyle w roku 2015 było to zapewnienie płynności finansowej rodziny na przyszłość [Postawy Polaków wobec finansów, 2015: 4].

Polskie rodziny przede wszystkim rozmawiają. Kwestie dotyczące większych wydatków są poruszane i dyskutowane w więcej niż 60% gospodarstw domowych. Dodatkowe nadwyżki finansowe są gromadzone na rachunkach bankowych, a tym samym zmniejsza się stopień wydatków niezaplanowanych – w 2015 roku odnotowano wzrost o 6 punktów procentowych w porównaniu

z rokiem 2013 – 15% wówczas planowało wydatki. Średni poziom zaoszczędzonych wydatków to kwoty w przedziale 101–250 złotych [*Postawy Polaków wobec finansów*, 2015: 36], deklarowane przez 36% badanych. Polacy planują krótkoterminowo. Najczęstszym okresem planowania swoich finansów jest miesiąc. Jest to spowodowane comiesięcznymi wypłatami, co pozwala zatrzymać się i pochylić nad wydatkami na najbliższy czas. Kontrolowane są zazwyczaj wszystkie wydatki, a więc nie tylko te związane z zakupem droższych urządzeń, czy opłatą czynszu, ale także te, które umożliwiają człowiekowi funkcjonowanie – żywność, komunikacja. Takowy sposób kontroli finansów deklaruje co trzeci ankietowany.

W polskich domach brakuje natomiast świadomości swojej emerytury w przyszłości. Polacy wolą o niej nie myśleć. Jedynie 21% ankietowanych zadeklarowało oszczędzanie z myślą o swojej emeryturze [*Postawy Polaków wobec finansów*, 2015: 33]. Połowa ankietowanych w dalszym ciągu nie jest świadoma kwoty świadczenia, należącego się im po wielu latach pracy. Pokazuje to, że niezbędną jest zmiana polskiego systemu emerytalnego, a także zapewnienie dostępu do informacji w tak ważnej sferze naszego życia.

Badania fundacji pokazują, że Polacy, choć deklarują i starają się oszczędzać i planować swoje wydatki, mają z tym problem. Perspektywy na przyszłe lata są jednak obiecujące. Zmiany systemu emerytalnego, a także zmiany makroekonomiczne naszego otoczenia w przyszłości wywołają wzrost świadomości finansowej wśród mieszkańców naszego kraju.

PODSUMOWANIE

Analizując strukturę zarządzania budżetem gospodarstw domowych warto uwzględnić także nasze gospodarstwa, które na co dzień tworzymy. Biorąc pod uwagę zmiany gospodarcze w naszym kraju do pewnego momentu jesteśmy w stanie interweniować oraz zmienić sytuację naszego gospodarstwa, co w dłuższym okresie przyczyni się do wpływów do naszego domowego budżetu oraz pozwoli na lepsze zarządzanie finansami.

Zmierzając do konkluzji, patrząc na wyniki poszczególnych kategorii i statystyk możemy wywnioskować, że istnieje potrzeba nieustannej pracy nad rozwojem technologii, demografii, dostępu do informacji oraz relacji społecznych w celu poprawy jakości życia obywateli.

BIBLIOGRAFIA

- Badanie TNS OBOP, 2006, *Planowanie budżetów domowych oraz podejmowanie ważnych decyzji finansowych*.
- Bywalec C., 2009, *Ekonomika i Finanse Gospodarstw Domowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Dochody i warunki życia ludności Polski (raport z badania EU-SILC 2009)*, 2011, GUS, Warszawa.
- Dryszel A., Kęciek K., Tumiłowicz B., 2012, *Zarządzanie Budżetem domowym*, NBP Portal, NBP, Warszawa.
- Forlicz S. (red.), 2012, *Gospodarstwo domowe jako przedmiot badań ekonomicznych*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu”, nr 31/2012, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań.
- Łysoń P. (red.), 2011, *Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych w 2010 r.*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa.
- Łysoń P. (red.), 2015, *Budżety Gospodarstw Domowych w 2014 r.*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa.
- Łysoń P. (red.), 2016, *Budżety Gospodarstw Domowych w 2015 r.*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa.
- Łysoń P. (red.), 2017, *Budżety Gospodarstw Domowych w 2016 r.*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa.
- Kopystyńska A., 2015, *Style zarządzania domowym budżetem Polaków pozostających w stałych związkach*, DOI: 10.15678/PJOEP.2015.08.01.
- Milic-Czeraniak R. (red.), 1998, *Gospodarstwa Domowe w krajach Europy Środkowej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Musiał M., 2015, *Zastosowanie instrumentów zarządzania Finansami osobistymi w polskich gospodarstwach domowych*, Szkoła Główna Handlowa.
- Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych w 2010 r.*, 2011, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa.
- Postawy Polaków wobec Finansów*, 2015, Badanie Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy, Warszawa, wrzesień.
- Poświata J. (red.) 2017, *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw*, GUS, Warszawa.
- Siwiak K. (red.) 2014, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2013 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, GUS, Warszawa.
- Świetlik K., 2011, *Zarządzanie budżetem przez gospodarstwa domowe*, „Handel Wewnętrzny”, nr 5, IERIGŻ–PIB – Warszawa.
- [www1] <http://innpoland.pl/141499,technologie-w-sluzbie-oszczedzenia-aplikacje-do-zarządzania-budżetem> [dostęp 7.06.2018].
- [www2] <http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/IRG/koniunktura/Strony/kondycja.aspx> [dostęp 8.06.2018].
- [www3] <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/279748-niepokojujace-dane-gus-na-temat-rodziny-spada-liczba-malzenstw-rodzi-sie-coraz-mniej-dzieci?strona=4> [dostęp 27.02.2018].
- [www4] <http://www.portalsamorządowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/główny-urząd-statystyczny-policzył-ile-dzieci-maja-polskie-rodziny,87581.html> [dostęp 27.02.2018].

SOCIAL, DEMOGRAPHIC, ECONOMIC AND GEOGRAPHICAL CONDITIONS FOR THE BUDGET MANAGEMENT IN POLAND

Abstract

The basic task of households is spending and satisfying the needs of its users. Each of us, creates households, generates income for the family budget, regardless of age, gender, personal or health situation. Over the years, the process of managing incomes and expenses has evolved. Nowadays, these changes are very important in the era of general access to information. However, are we aware of changes in the structure of household budget management and its impact on society? The following article presents the structure of changes in managing the budget of households in demographic, economic, demographic and social terms based on statistical, empirical and available scientific literature. The following article presents the structure of changes in managing the budget of households in demographic, economic, demographic and social terms based on statistical, empirical and available scientific literature. The results of the Kronenberg Foundation's research at the Citi Handlowy bank will be presented, concerning the economic situation of households and Poles' attitudes towards finances. The most favorable option of managing the household budget will be selected and guidelines will be presented aimed at popularizing and streamlining the household budget management process.

Keywords: budget, home budget, economy, management, income, expenses, demography, structure.

Przyjęto/Accepted: 20.08.2018
Opublikowano/Published: 15.09.2018

SOURCES OF INCOME AMONG POLISH STUDENTS FROM SILESIA REGION, THEIR ATTITUDE TO SAVING, INVESTING AND RISK

Wioleta Kałuża, Dagmara Brocka

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Abstract

The purpose of this article is to examine the attitude to saving, investing and risk of students, as an important group of potential clients of financial institutions. Students who are just entering the financial markets and are getting familiar with the offer constitute a large potential target group. In this paper, published research show how students manage their funds from various sources, as well as their willingness to use the savings and investment offer. It is also shown to what extent students use the offer available, their attitude to using the offer and their financial awareness which has an impact on the complacency on the financial markets.

Keywords: saving, investing, risk, financial literacy, financial inclusion, students' personal finance, financial markets offer, complacency on financial market.

JEL Class: E20, D81, D14.

INTRODUCTION

Considering changes in the economic environment, the knowledge of basic financial instruments should be commonly known. This especially applies to the young generation who is entering their adulthood and labour market [OECD 2014: 36]. The students who already obtain some income are current or potential participant of financial markets. Nowadays the important problem on the financial markets is an insufficient level of financial inclusion which is understood as the availability and use of basic financial services, such as having a bank account, savings, loans [Frączek 2015: 19–20]. Young people, as future participants of financial markets, play a special role in the process of expanding financial inclusion [Frączek 2015: 19–20]. They constitute wide group of potential users of financial instruments and require special attention from financial institutions. Therefore, participation of youth in the financial market is very important and is determined by various factors.

Regarding general factors influencing financial inclusion and affecting access to financial services many of them can be mention. Some of the majors factors are:

- psychological and cultural barriers,
- low income (lack of stable employment),
- lack of basic education and financial literacy,
- attractiveness of the products offer [Das 2015: 17].

Extensive research was carried out on the entire population of adults, with the division into countries and target groups, presented in *The Little Data Book on Financial Inclusion [2015 Little Book..., 2015: 122]*. However, there are only a few studies that pay attention to the relationship between the type of income being achieved and the using of financial services among young people. The fact of obtaining income, its source and size largely determine the degree of participation of youth in the financial market [Frączek 2015: 22–25].

Many research proved that regarding age level financial literacy follows an inverted U-shape. It indicates that financial knowledge, awareness, and skills are lower among youth and elderly in comparison to middle-aged adults. It is also proven that a U-shaped age-related curve reflects the prices people are willing to pay for particular financial products, e.g. use of credit cards. The relation of age and risk tolerance was also documented, in general, risk tolerance decreases with aging. Contemporaneously, it also affects the behaviour of individuals on financial markets regarding spending money, savings and portfolio decisions [Frączek i Klimontowicz 2015: 62–84].

The financial knowledge of the consumers should include skills related to the assessment of financial risk and their financial capacity, as well as the ability

to take effective actions to improve their financial situation [Kiezel i Burgiel 2017: 70]. In case when consumers have small or no experience, they are guided by the experience of other people, most often by their families [Światowy 2006: 102–107], they use information provided by financial institutions or mass media [Smyczek 2007: 200].

Young people, like the old ones, are characterized by a lower propensity to save in comparison to middle-aged people. The level of savings is influenced, among others, by psychological, social and cultural factors. The approach to material things is largely shaped by family traditions in the field of saving [Frączek 2012: 87–98]. Research has been conducted which shows the connection between financial education and readiness to savings. Other research shows that individuals who participate in course connected with personal finance in their high school times save more in their middle-age than those who do not participate in such courses [Frączek i Klimontowicz 2015: 68].

The aim of the paper is to check whether there is a correlation between source, level of income, the effort made to achieve the income and attitude towards saving and making investment decisions among Polish students from Silesian region. The reason we chose students as our respondents is that people obtaining higher education should be characterized by a higher quality of financial literacy, what have a bearing on financial inclusion and conscious use of financial instruments.

1. METHODOLOGY

To achieve the goal of research, we will carry out theoretical and empirical research. Theoretical part of research will be focused on management of personal finance among Silesian students, their sources of income and attitude to saving, investing, and risks. And in this part polish and foreign reviewed books and articles, studies of the financial products based on financial institution's current offer, reports of research institutions, data from the Internet will be used.

On the other hand, the basis for inference were the results of primary research. Using the random method a sample of 389 students was selected from among all full-time students of the four leading universities in Katowice: 100 students of University of Economics, 100 law students of Silesian University, 100 students of Silesian University of Technology and 89 students of Academy of Physical Education. The research was carried out in the first quarter of 2018.

The results coming from questionnaires has provided a comprehensive range of information about:

- sources of raising funds (form of employment),
- most common spendings during studies,

- attitude and preferences toward saving in low risk financial instruments,
- attitude and preferences toward investing in risky financial instruments,
- the most common source of financial knowledge among youth.

The questionnaire contained only closed-end questions with both single and multiple-choice answers. The universities participated in research are typical state universities from Silesian region, where students-respondents are characterized by a number of similar features, including: the structure of gender, age, differences in the size of the city, level of income. That is why it can be assumed that the selected research sample is a miniature of the population of students of different areas of study.

2. SOURCES OF STUDENT'S INCOME AND PRODUCTS OFFER ON FINANCIAL MARKET REGARDING SAVINGS AND INVESTING

The attitude towards money and risk – as the most important criteria of financial decision making depends on many factors such as level of income, financial literacy, psychological and cultural background (breeding), worldwide and local economic and political situation, interest rates and fiscal factors [Frączek 2012: 89]. It refers to many target groups, including young people. The source of raising funds can be also mention as very important, and gaining even more importance as a factor influencing the informed participation in financial markets, especially in case of youth.

The effort associated with raising found also can be significant. The source of funds, an experience of financial management and the effort made to obtain the money influence the proportion of saving and spending money, and simultaneously the degree of using the basic financial products (using accounts, savings and loan products). In particular, the effort to take up a job can affect the attitude towards money. The experience gained and positive financial habits can increase consumer safety in the financial market. Furthermore, the knowledge and familiarization with the product offer enable efficient activity on the market and making appropriate decisions [Frączek 2010: 223–247].

Due to the low and not regular students income, financial institutions creating offer should focus on savings and investment products. Students income is usually low so they are not able to secure loans and credits, therefore they rarely use this offer. An exception is student loans, which are repaid after graduation anyway.

The subject of student's income and its structure in literature is rarely discussed and slightly developed. The income of students come from various sources. The following sources can be found in the literature on the subject:

- pocket money received most often from parents,
- funds earned by them during their studies,
- funds saved before studies,
- scholarships: scientific, social, etc.
- family or health pensions,
- a shared marital budget,
- loans for students,
- other [Jarecki 2010: 21–25].

In addition, students receive financial support through subsidies for loans, dormitory fees as well as various student discounts in the area of culture, entertainment or transport.

Persons aged 19–24 constitute 7% of the total population of Poland, however, taking into account professionally active people (age range 18–59 / 64) this group constitutes 11% [*Stan i struktura...*]. It is a group of potential clients of financial institutions, which cannot be left without a suitable offer. The product offer should include both saving and investments possibilities.

Nowadays, there are two main tendencies on polish financial market regarding the form of financial offer. The financial institutions widen their offer based on what is currently available on the market. On the other hand, they try to adjust the offer to meet the demands of target groups. Within the confines of diversification they reach new intended audience. Recently financial institutions spotted potential in the group of youth, and we can observe broader offer for the youngest customers [Smyczek 2012: 87].

In relation to possibilities of saving there are two leading products in the offer of all the Polish banks. The first product is a deposit. The interest rate is quite low, and invested money is frozen for the period of duration of the contract. There is a possibility of withdrawing the money but it may be associated with an additional fee or losing the interest. The second product is an open savings account. It is characterized by higher flexibility regarding lodging and withdrawing the money but interest rate is even lower than in deposit.

There is also a possibility to spend the savings on other safe financial instruments which are bonds. The bonds are debt securities in which an investor loans money to an entity. The bondholder receives periodically due interest, and on the maturity date - the return of the nominal value. The bonds may be issued by the State Treasury, a commune or a private enterprise. The interest rate is relatively low, depends on the issuer's creditworthiness and is commensurate with the risk incurred. A common method of accumulating cash is to leave it on the current account. In this way, it is not possible to multiply your capital, but it can be freely disposed of [*Oferta dla klientów indywidualnych – oszczędności...*].

The range of investment products is much wider and is changing constantly. Financial institutions are chasing in creating new products and launching new

offer incessantly. However, they are less popular among Poles than saving products [Baranowska-Skimina 2011]. If they decide to invest surplus of money they make for investment fund. By this kind of investment customers gain wide selection of investment opportunities, are supported by experts regards managing of financial means. Fund's capital derives from numerous investors and is used to jointly acquire securities. It leads to lowering of investment fees, compared to investors who operate alone. The main feature of the fund is that investors keep control over their shares [www1]. There is also a possibility to invest savings in stocks. The stocks are equity financial instruments which confirms the share in the capital of the listed companies. They allow participation in profits, as well as participation in decision-making activities of the entity during the general meeting of shareholders [Kenny 2017]. The form of investment that enable to achieve high profits is the investment in currency. It is possible to earn both on increases and decreases of exchange rates. However, due to high fluctuation in the money market, investing in currency is associated with a high risk. Long-term investment projects include investments in metals and precious stones as well as in real estate. These investments, however, are associated with the significantly higher expenditure of money in the beginning. The investment returns after a long period of time, in connection with it the risk also increases. There are many options to invest money, new financial instruments and methods of investing are appearing continuously [Smyczek 2001: 105–130]. Investments can be made directly or indirectly. It can be done individually, through the stock exchange or brokerage services. The choice of the form of investment depends only on the amount of funds available and willingness to take the risk [*Oferta dla klientów indywidualnych – inwestycje...*].

3. RESULTS OF RESEARCH

In the research conducted on the basis of the questionnaires, data were collected on the sources of raising fund, students spending's, attitude and preferences toward saving in low-risk financial instruments and toward investing in risky financial instruments, as well as the source of financial knowledge. The respondents were the full-time students of various faculties from the University of Economics (UE), Silesian University (SU), Academy of Physical Education (APE) and Silesian University of Technology (SUT). The reason for this division was achieving the data from respondents representing formal financial education – students of Finance and Accounting from the University of Economy, in comparison with students from other universities with education paths not related to finance.

As pointed out earlier, source and level of income determine the extent of participation in financial markets and may influence the decision making in the scope of saving and taking investment risk. Thus the research started by finding out the level and sources of students income.

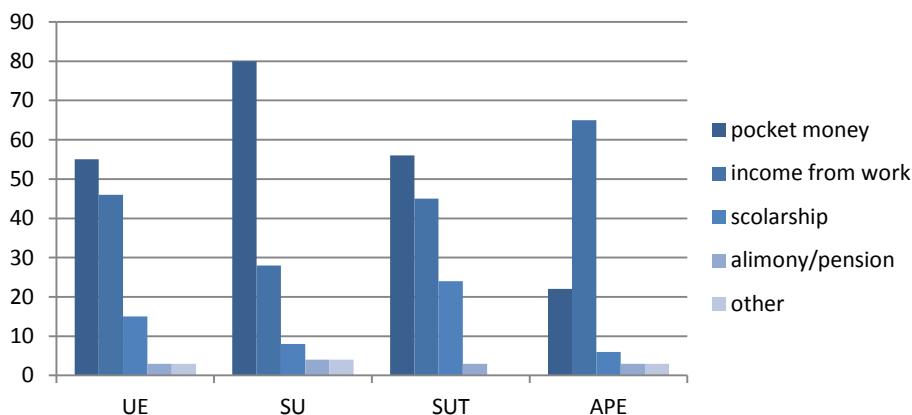

Figure 1. Sources of raising funds by Silesian students

Source: Primary research.

The main sources of income of students are pocket money (45%) and income from work (39%). They receive less money from the scholarship (11%) and pensions/alimony (3%) and other (2%). It is worth mentioning that around 18% of students declared double source of money. For law students, pocket money is the dominant source of income (65%), unlike students of Academy of Physical Education who raise money mainly from work (66%). Regarding the type of employment the leading are odd job (39%) and part-time job (36%). 15% of students performs seasonal job, 5% of them have full time job. Only 2% of students are self-employed, 3 % of them have other type of employment (e.g. without a formal contract).

Majority of students receive income up to 1000 PLN (46%). Second most popular income range declared by students is in the range of 1000–2000 PLN (40%). Only 10% of students receive income in the range 2000–5000 PLN. Least students (4%) declare income above 5000 PLN (mainly students of law – 9%).

When it comes to student's spending, in general the largest average proportion is food (19%). Transport (16%), entertainment (14%), clothes (13%) and education (10%) are the next big expenses groups. Students spend the money also on traveling (8%), household spending (7%), health (5%),

Internet/telephone (4%) and others (4%). Inappreciable percentage of the student (0,25%) budget is spent on debt repayments. There are no significant differences between universities.

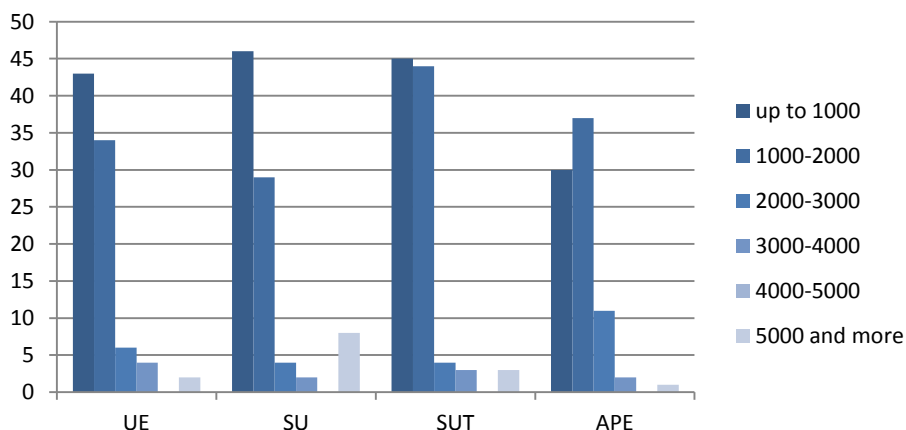

Figure 2. Level of income among Silesian students in thousands PLN

Source: Primary research.

When making settlements, students usually use payment cards (34%) and cash (33%). It should also be stressed that the vast majority of students have an account in a supervised financial institution (93%). Credit cards are not common among students, only 6% of students have one. Money transfers via Internet are also in use (27%). Interestingly, making payments via mobile applications is unpopular among students, only 6% of students use this method of payment.

Students declare their readiness to save money in safe financial instruments (86%), however, in the last 12 months, just over half of the students (54%) have had savings. Around one third of the student's income is spent on savings. Students of law are the most inclined to spare (62%), and the less students of Academy of Physical Education (48%).

The most frequently choose form of savings is the open saving account (46%). Besides students tend to leave money surplus on the current account (26%). One quarter of students have money on the deposit. The less popular form of savings are bonds (2%). Students prefer long-term savings (65%) rather than short-term savings (35%). The source and level of income have no significant impact on students savings decisions. There are no significant differences between universities.

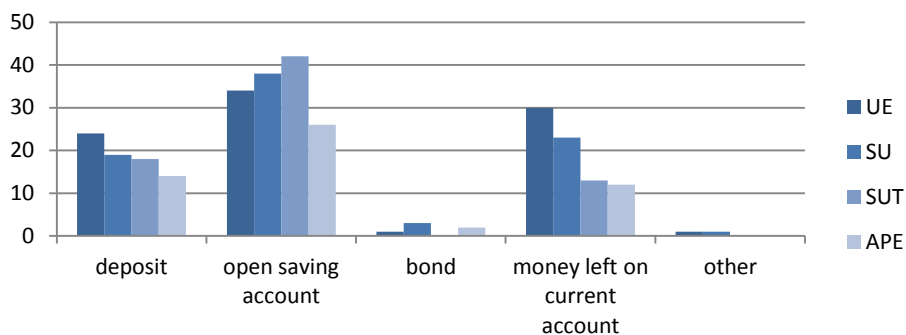

Figure 3. Forms of safe financial instruments used by Silesian students

Source: Primary research.

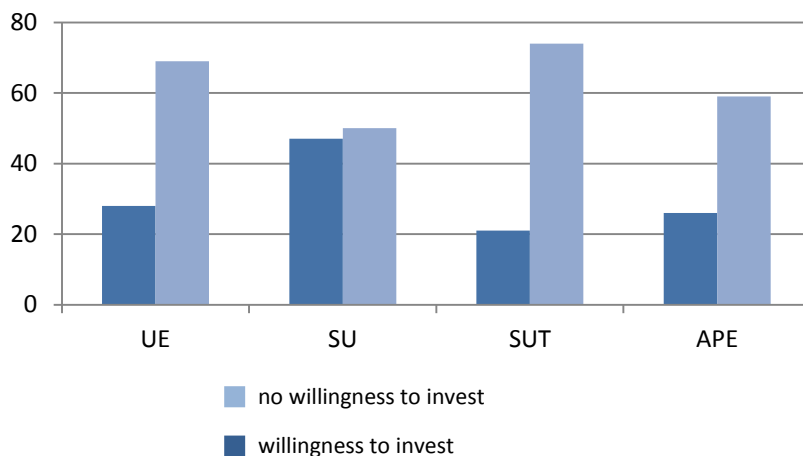

Figure 4. Students willingness to invest in risky financial instruments

Source: Primary research.

One-third of students consider making investments in the future. Surprisingly, the least willing to invest are students of Silesian University of Technology (22%), in contrast to students of Silesian University – 48%. Students who declared their readiness to investing raise their funds mostly from pocket money (43%), on the second place is income from work (41%), other source of income (pensions, alimonies, scholarships) constitute 16%. Differences between universities were observed and are presented in Figure 5.

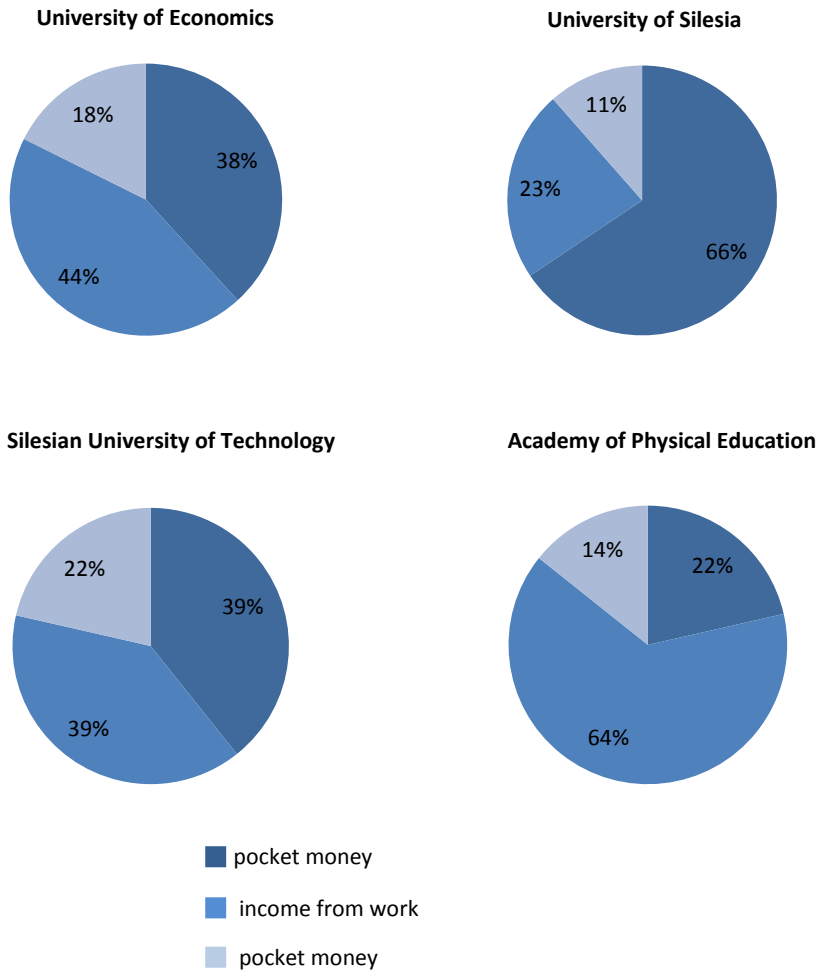

Figure 5. Source of raising funds among students from respective universities

Source: Primary research.

The biggest difference is between students from University of Silesia and Academy of Physical Education. Students who are willing to invest from University of Silesia are raising funds mainly from pocket money (66%), while students from Academy of Physical Education receive their income mostly from work (64%). On University of Economics and Silesian University of Technology

the percentage share of students who want to invest and raise fund from pocket money and work is comparable – around 40%.

Definitely students do not have experience in investing. Only 8% of students made investments in the last 12 months. If they decide to allocate funds in investments, it usually do not exceed 10% of the student's income. The income come mostly from the pocket money, but students invest also the money they receive from work.

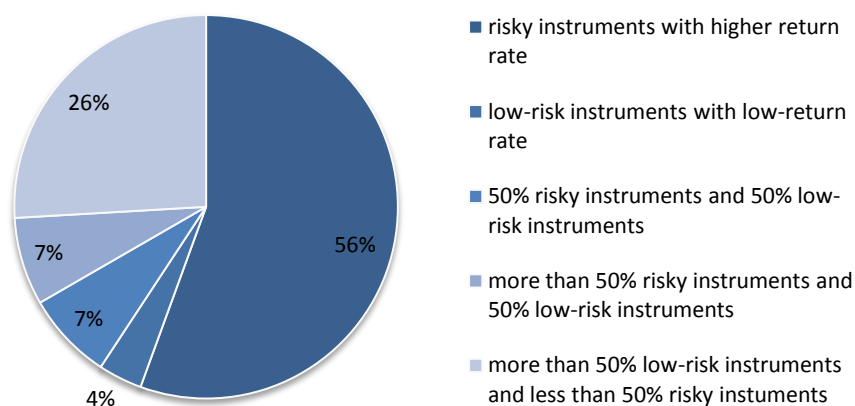

Figure 6. Forms of investment options chose by students

Source: Primary research.

Regarding the form of investment, majority of students prefer risky instruments with higher return rate (56%). 26% of students prefer the diversified investment option which include 50% low-risk instruments and less than 50% risky instruments. The most popular type of investment instruments chose by students who already made investments were currencies (41%), stocks (28%), precious metals (20%), derivatives (9%). Students rarely make investment in real estates (2%). In majority students do not have clearly defined preferences regarding the way they make investments (48%). 33% of them invested via stock exchange, and 19% chose brokerage firms. While making investment decisions, students put most attention to benefits associated with the investment undertaken (29%). Risk (19%), own contribution (13%), time of investment (12%) are also important for them. The least attention they pay to the accessibility of the investment offer (4%).

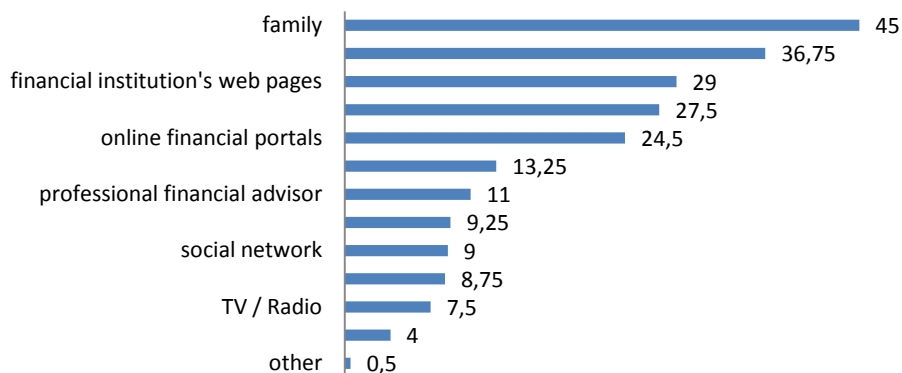

Figure 7. Sources of knowledge while making financial decisions by students (in %)

Source: Primary research.

The most important factor used by students while making financial decisions is their family. They also use their general knowledge, refer to the financial institution's web pages, make use of their friends knowledge and search information on online financial portals. Newspapers are the least use form of obtaining financial information amongst students.

Almost half of all students asked to assess the level of their knowledge estimated it at basic level (46%). 30% of them claim that the level of their knowledge is intermediate, and 6% think is upper intermediate and advance.

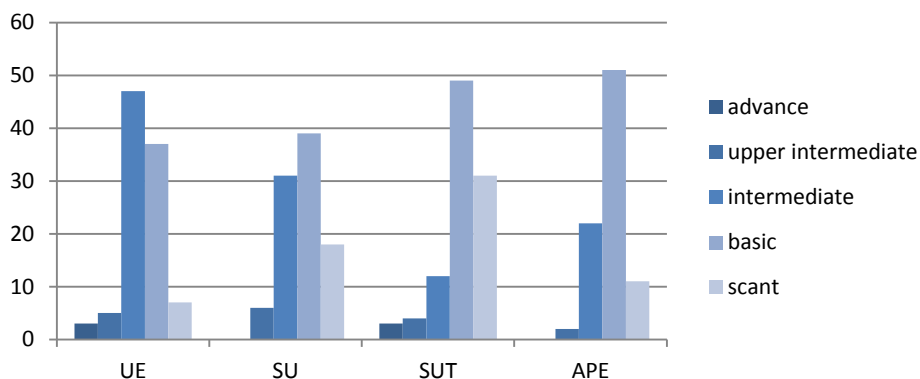

Figure 8. Students appraisal of their knowledge regarding financial markets and investments opportunities

Source: Primary research.

The students assessed their knowledge differently on several universities. Nearly half of students of Finance and Accounting (University of Economics) claim that their knowledge is on intermediate level, while 81% of PS students assessed that their knowledge is on basic or scant level. When students were asked to compare their knowledge to the society at large students of University of Economics believe that their financial knowledge is higher, while the rest of the students believe that their financial awareness is at the comparable level with the rest of the society.

CONCLUSIONS

The most noticeable conclusion of the conducted research is that students in vast majority declare their willingness to save. More than half of them already save and they spend, on average, one-third of their income for this purpose. However no significant relation between the source of raising fund and the propensity to saving was observed.

Surprisingly one-third of students declare their readiness to make investments in the future.

Taking into account students from all probed universities no substantial correlation between the source of rising fund and their readiness to investing was observed. Among students who already have some experience in investing risky financial instruments with higher return rate were eagerly chosen. This is reflected in the research and literature describing consumer behaviour on the financial markets regarding the relationship between age and risk propensity.

The students' knowledge is insufficient and this is reflected in the results of research showing a small number of students who made an attempt to invest a surplus of money. In making financial decisions, they mainly refer to the opinions and knowledge of the family and to their general knowledge. They make little use of reliable sources provided by specialists and which are widely accessible. Insufficient knowledge about the product offer results in the fact that they use the product offer to a small extent. Students predominantly leave cash surplus on the current account or use open savings accounts, thus they do not use the available options offered by financial institutions. Little financial knowledge results in a lack of complacency and general activity on the financial markets. Financial institutions wanting to attract a large group of potential clients should present the offer in a more accessible way. When students better understand the functioning of the market and the product offer, they will be able to trust them more and entrust their money in the form of savings or investment.

BIBLIOGRAFIA

- 2015 *Little Book on Financial inclusion*, 2015, World Bank Group.
- Baranowska-Skimina A., 2011, *Ulubione produkty i usługi finansowe Polaków*, www.egospodarka.pl (20 March 2018)
- Das S., 2015, *A Dissertation Report on Factors affecting financial inclusion: A study in Rourkela*, School of Management National Institute of Technology, Rourkela.
- Frączek B., 2015, *The Sources of Raising Money as the Factor Influencing the Level of Financial Literacy and Degree of the Financial Inclusion*, „International Journal of Innovative Business Strategies”, Infonomics Society.
- Frączek B., Klimontowicz M., 2015, *Financial literacy and its influence on young customers' decision factors*, „Journal of International Management”, No. 3.
- Frączek B., 2012, *Analiza czynników wpływających na oszczędzanie i inwestowanie gospodarstw domowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 122, Katowice.
- Frączek B., 2010, *Ocena atrakcyjności poszczególnych form oszczędzania i inwestowania*, [w:] J. Harasim (red.), *Oszczędzanie i inwestowanie w teorii i praktyce*, Wyd. PTE, O/Katowice.
- Jarecki W., 2018, *Praca i dochody studentów*, „Polityka Społeczna”, nr 1/2010, www.ipiss.com.pl (20 March 2018).
- Kenny T., 2017, *The difference between stocks and bonds*, www.thebalance.com (20 March 2018).
- Kiezel E., Burgiel A., 2017, *Wiedza ekonomiczna konsumentów a racjonalność ich zachowań*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- OECD, 2014, *Financial Education for Youth: The Role of Schools*, OECD Publishing, Paris.
- Oferta dla klientów indywidualnych – oszczędności*, www.pkobp.pl (22 March 2018).
- Oferta dla klientów indywidualnych – inwestycje*, www.ingbank.pl (22 March 2018).
- Smyczek S., 2012, *Nowe trendy w zachowaniach konsumentów na rynkach finansowych*, Placet, Warszawa.
- Smyczek S., 2001, *Zachowania konsumentów na rynku usług bankowych*, Wydawnictwo Uczelniane Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamięckiego w Katowicach.
- Smyczek S., 2007, *Modele zachowań konsumentów na rynku usług finansowych*, Wydawnictwo Uczelniane Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamięckiego w Katowicach.
- Stan i struktura ludności według wieku w latach 1989–2016*, www.stat.gov.pl (20 March 2018)
- Światowy G., 2006, *Zachowania konsumentów. Determinanty oraz metody poznania i kształtowania*, PWE, Warszawa
- [www1] <https://bossafund.pl/edukacja/abc-funduszy/rodzaje-funduszy-inwestycyjnych> (27 March 2018).

ŹRÓDŁA POZYSKIWANIA DOCHODÓW PRZEZ POLSKICH STUDENTÓW ZE ŚLĄSKICH UCZELNI, ICH STOSUNEK DO OSZCZĘDZANIA, INWESTOWANIA I PODEJMOWANIA RYZKA

Streszczenie

W dzisiejszych czasach istotnym problemem na rynkach finansowych jest niewystarczający poziom włączenia finansowego rozumiany jako dostępność i korzystanie z podstawowych usług finansowych, takich jak posiadanie rachunku bankowego, oszczędności i pożyczek. Celem tego artykułu jest zbadanie stosunku do oszczędzania, inwestowania i ryzyka studentów, jako ważnej grupy potencjalnych klientów instytucji finansowych. W tym celu przeprowadzono ankietę wśród losowo wybranych studentów czterech śląskich uczelni. Wyniki badań pokazały w jakim stopniu uczniowie korzystają z dostępnej oferty produktowej instytucji finansowych, ich podejścia do korzystania z tej oferty, poziomu wiedzy finansowej, która ma wpływ na poczucie bezpieczeństwa i swobodne poruszanie się na rynkach finansowych. Nie zaobserwowano znaczących różnic pomiędzy studentami poszczególnych uczelni. Większość studentów ocenia swoją wiedzę na poziomie podstawowym. Zdecydowana większość studentów posiada oszczędności, jednakże wąskie grono studentów deklaruje chęć inwestycji w walory ryzykowne.

Słowa kluczowe: oszczędzanie, inwestowanie, stosunek do ryzyka, edukacja finansowa, włączenie finansowe, finanse osobiste studentów, oferta usług finansowych, poczucie bezpieczeństwa na rynkach finansowych.

Przyjęto/Accepted: 20.08.2018
Opublikowano/Published: 15.09.2018

EDUKACJA W ZAKRESIE FUNKCJONOWANIA SYSTEMU PODATKOWEGO JAKO PRZEJAW OCHRONY PRAW PODATNIKA

Natalia Ołówko

Wydział Ekonomiczny

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Streszczenie

Artykuł ma na celu przybliżenie praw przysługujących podatnikom zawartych zarówno w ustawie zasadniczej, jak i w Ordynacji podatkowej oraz skonfrontowanie ich ze stopniem wiedzy podatników o podstawach funkcjonowania systemu podatkowego. Pokazanie, jak istotny jest problem nieświadomości społeczeństwa w kontekście znajomości podatków na podstawie wyników przeprowadzonych badań ma również zwrócić uwagę na potrzebę przeprowadzania akcji i inicjatyw edukacyjnych. Projekty tego typu, przeprowadzane głównie przez Ministerstwo Finansów i Krajową Izbę Doradców Podatkowych są niezwykle istotne i powinny zostać zintensyfikowane w ramach zwiększania świadomości podatników o obowiązkach oraz prawach, jakie im przysługują. W artykule zostają wymienione również przykłady takowych inicjatyw mających miejsce w przeszłości.

Słowa kluczowe: prawa podatników, system podatkowy w Polsce, edukacja podatkowa.

JEL Class: H200, H300.

WPROWADZENIE

Podatki są elementem nieodzownym, jeśli chodzi o funkcjonowanie w społeczeństwie. Mogą mieć one charakter bezpośredni lub pośredni, jednakże w pewien sposób dotyczą każdego uczestnika życia społecznego. Świadczą o tym także liczby. Przykładowo, w 2016 roku odnotowano 25 103 630 podatników podatku PIT, opodatkowujących swoje dochody przy zastosowaniu skali podatkowej [*Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego...*, 2017: 4]. Nie można też zapominać, iż z podatkami mamy do czynienia podczas wykonywania tak prozaicznych czynności, jak np. zakupy czy korzystanie z różnorodnych usług. Ponadto, odwołując się do literatury przedmiotu „historia myśli podatkowej dowodzi, że pobór podatku towarzyszy niezmiennie każdej działalności zarobkowej człowieka i każdemu procesowi gospodarczemu” [Gomułowicz i Małecki 2011: 83]. W związku z tak szerokim oddziaływaniem systemu podatkowego na ogół społeczeństwa, koniecznym wydaje się wyróżnienie konkretnych praw i obowiązków podatników, a także upowszechnianie wiedzy w tym zakresie. Kwestia ta jest poruszana zarówno na szczeblach międzynarodowych, jak i krajowych. Jest to istotny aspekt, zwłaszcza, że istnieje przeświadczenie, iż polski system podatkowy jest nieprzyjazny i niesprawiedliwy dla podatników, co może wynikać z braku świadomości i odpowiedniej wiedzy o funkcjonujących rozwiązaniach. W przypadku Polski, główne prawa i obowiązki można znaleźć w Ordynacji podatkowej, czyli ustawie regulującej ogólne zagadnienia prawa podatkowego. W związku z tym, że zagadnienia podatkowe regulowane są przez wiele źródeł, m.in. przepisy krajowe, prawo międzynarodowe, konwencje czy też umowy podatkowe, istotne jest wsparcie podatników i uświadamianie im obowiązków, jakie wynikają ze wspomnianych źródeł oraz ich praw. Wagę tej kwestii podkreśla także fakt, iż w nadzrędnym akcie normatywnym będącym jednym ze źródeł prawa finansowego, czyli ustawie zasadniczej, można wyróżnić konstytucyjne gwarancje ochrony podatnika, przejawiające się np. w wyłącznie ustawowym trybie wprowadzania podatków i innych danin publicznych oraz określaniu w formie ustawy pełnej konstrukcji prawnej podatku, jego podmiotu, wysokości stawek, zasad przyznawania ulg i umorzeń podatkowych [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 217]. Istotą tego uregulowania jest zapewnienie należytych gwarancji praw podatnika wobec organów władzy publicznej. Na konieczność zwiększania wiedzy podatników w zakresie obowiązującego ich prawa wpływa też częsta zmienność przepisów.

1. PRZEJAWY OCHRONY PRAW PODATNIKÓW

1.1. Prawa podatnika zawarte w Konstytucji

Jak zostało wspomniane we wprowadzeniu, w ustawie zasadniczej ujęte zostały konstytucyjne gwarancje ochrony praw podatnika. W związku z tym, że podatnik jest podmiotem stosunku prawnopodatkowego, posiada swego rodzaju autonomię w relacji z fiskusem. Przejawia się to m.in. w prawie podatnika do wniesienia skargi do Trybunału Konstytucyjnego w przypadku naruszenia przysługujących mu praw [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 79].

Jednym z aspektów zawartym w ustawie zasadniczej jest ochrona prawna wolności człowieka [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 31, ust. 1]. Jej źródłem jest przyrodzona i niezbywalna godność człowieka [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 30]. Występują jednakże dopuszczalne ograniczenia praw i wolności, jeśli są one niezbędne dla zachowania bezpieczeństwa lub porządku publicznego [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 31, ust. 3]. Jest przy tym wymagane, by każde ograniczenie było proporcjonalne, legalne i celowe. Proporcjonalność ta ma wyrażać się w równowadze między stopniem ingerencji w prawa jednostki, a uzasadnioną potrzebą pojawiającą się w związku z usprawiedliwionym celem [Bojkowski 2004].

Kolejną istotną zasadą jest zasada równości wobec prawa. Konstytucja rozwija ją także poprzez wyróżnienie ogólnego prawa do równego traktowania przez władze publiczne [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 32, ust. 1]. Istnieje też zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 32, ust. 1]. Warto przy tym zwrócić uwagę, iż równość nie jest jednoznaczna z jednakowym traktowaniem. Jej istotą jest bowiem takie same traktowanie osób znajdujących się w podobnej sytuacji, kiedy to nie istnieje racjonalne uzasadnienie do traktowania ich w odmienny sposób¹.

Należy również wspomnieć o aspekcie ważnym dla podatników zawartym w 45. artykule Konstytucji RP, mówiącym o prawie do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd bez zwłoki, która jest nieuzasadniona². Na jego podstawie można twierdzić, iż każdy podatnik może wystąpić z roszczeniem o sądowe rozpa-

¹ Por. postanowienie z 7 listopada 2001 r., sygn. Ts 97/98, OTK ZU 2001, nr 8, poz. 282. [cyt. za:] Bojkowski [2004: 118].

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [Dz.U. nr 78, poz. 483, art. 45], Por. postanowienie z 7 listopada 2001 r., sygn. Ts 97/98, OTK ZU 2001, nr 8, poz. 282. [cyt. za:] Bojkowski [2004: 118].

trzenie jego sprawy, a sąd ma wówczas obowiązek tę sprawę rozpatrzyć [Bojkowski 2004: 120].

Zasadą zawartą w konstytucji, a zdaniem T. Bojkowskiego zagrożoną przez regulacje podatkowe jest także prawo do prywatności. W ustawie zasadniczej można znaleźć je w artykule 47., mówiącym o tym, iż „każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym” [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 47]. Wspomniane zagrożenie tego prawa może wynikać z tego, iż zgodnie z tym co uznał Trybunał Konstytucyjny, „deklaracje majątkowe, o szczegółowej treści (co do przedmiotu, szacunku i czasu, w jakim majątek zgromadzono), z inkorporowanym w nich ryzykiem nierzetelności, ocenianym przez aparat administracyjny (co tworzy groźbę odpowiedzialności już za sam fakt nierzetelności, a nie za zatajenie dochodu)” nie są zgodne z art. 47 w związku z art. 31 ust. 1 i art. 51 ust. 1 Konstytucji [Bojkowski 2004: 121]. Art. 51 mówi bowiem, że władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać informacji o obywatelach, a każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ponadto obywatelom przysługuje prawo żądania sprostowania i usunięcia niepełnych bądź nieprawdziwych informacji [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 51].

W kwestii praw podatników na odnotowanie zasługuje konstytucyjne prawo do własności, będące jednym z zawartych w ustawie zasadniczej praw ekonomicznych. Wskazuje ono również na podleganie własności, praw majątkowych oraz prawa dziedziczenia równej dla wszystkich ochronie prawnej [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 64]. W tym kontekście pewne kontrowersje może budzić zawarty w art. 84 Konstytucji obowiązek ponoszenia przez każdego ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie. Opierając się na orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego należy tu jednak zaznaczyć, że między prawami i obowiązkami zamieszczonymi w konstytucji istnieje ścisły związek, co potwierdza m.in. umieszczenie obu aspektów w jednym rozdziale. Uzasadnione jest to tym, iż „Bez obowiązków w stosunku do państwa (w tym obowiązków podatkowych) nie mogłaby istnieć państwowa ochrona praw własności³.”

Dodatkowo, jak wspomniano we wprowadzeniu, o ochronie praw podatnika wynikającej z Konstytucji świadczy art. 217 ustawy zasadniczej – tylko i wyłącznie w drodze ustawy możliwe jest nałożenie podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, a także zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatków [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 217]. Według Trybunału Konstytucyjnego „wyłączność drogi ustawowej w nakłada-

³ Por. wyrok z 16 kwietnia 2002 r., sygn. SK 23/01, OTK ZU 2002, nr 3A, poz. 26 [cyt. za:] Bojkowski [2004: 123].

niu podatków służy stworzeniu silniejszej ochrony proceduralnej praw podatnika wobec organów władzy publicznej, a zawarty w art. 217 Konstytucji nakaz określania w ustawie istotnych elementów obowiązku podatkowego należy rozumieć jako nakaz szczególnej precyzji przy określaniu podmiotów opodatkowania, przedmiotów opodatkowania oraz stawek podatkowych [Wyrok TK z dnia 27 listopada 2007 r., sygn. akt SK 39/06, LEX 318047].

1.2. Prawa podatnika zawarte w Ordynacji podatkowej

Ordynacja podatkowa to podstawowy akt regulujący ogólne zasady istotne z punktu widzenia wszystkich podatków, takie jak moment powstawania i wygasania zobowiązań podatkowych, przebieg postępowania podatkowego, kontroli podatkowej i czynności sprawdzających. W ramach normalizowania tychże zagadnień, uwzględniona została także rola podatników w tych procesach, w tym ich prawa. Są one sformułowane tu bardziej szczegółowo niż w ustawie zasadniczej.

Od dnia 1 stycznia 2016 r. w życie weszła zasada „in dubio pro tributario”, zawarta w artykule 2a Ordynacji podatkowej. Mówi ona, iż „niedające się usunąć wątpliwości co do treści przepisów prawa podatkowego rozstrzyga się na korzyść podatnika” [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 2a]. W związku z jej wprowadzeniem, przez Ministra finansów została wydana interpretacja ogólna, w której zwraca uwagę, iż implementowana zasada dotyczy wyłącznie wątpliwości co do treści przepisów prawa, nie zaś co do stanu faktycznego. Ponadto, mimo iż artykuł 2a Ordynacji podatkowej w swej treści odnosi się jedynie do podatnika, nie ma żadnych przeciwwskazań do stosowania tegoż przepisu w sprawach innych niż podatek podmiotów obciążanych obowiązkami wynikającymi z przepisów prawa podatkowego, czyli w sprawach płatników, inkasentów, następców prawnych podatnika czy też osób trzecich odpowiedzialnych za cudze zobowiązania podatkowe. Dodatkowo Minister finansów w wydanym dokumencie definiuje pojęcie „korzyść podatnika”, które to uznaje za „optymalne dla niego rozwiązanie prawne spośród tych, które zarysowały się w trakcie wykładni przepisu”. W przypadku, gdy organ podatkowy ma możliwość zastosowania w danej sprawie więcej niż jedną, korzystną i równorzędną dla podatnika interpretację przepisu, jest zobligowany do wyboru interpretacji korzystniejszej dla podatnika. Podatnik ma również prawo samodzielnego wskazania korzystniejszego według siebie rozwiązania, np. za pośrednictwem deklaracji podatkowej czy prezentując swoje stanowisko w toku postępowania podatkowego [Interpretacja ogólna ministra finansów..., PK4.8022.44.2015].

Bardziej szczegółowym prawem podatnika, odnoszącym się do konkretnej sytuacji, jest prawo do zwrotu nadpłaty podatku. Wyrażone jest ono m.in. w art. 75 Ordynacji podatkowej stanowiącym o możliwości podatnika do złożenia wniosku o stwierdzenie nadpłaty podatku, w przypadku, gdy kwestionuje on zasadność lub wysokość pobranego podatku [Ustawa z dnia 29.08.1997 r., ..., art. 75]. Stwierdzona nadpłata, łącznie z jej oprocentowaniem z urzędu podlega zaliczeniu na poczet zaległości podatkowych oraz bieżących zobowiązań podatkowych, a w przypadku ich braku, dokonywany jest jej zwrot z urzędu, chyba że zostanie złożony przez podatnika wniosek o zaliczenie nadpłaty w całości lub w części na poczet przyszłych zobowiązań podatkowych [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 76, ust. 1].

Podatnik ma również prawo do żądania wydania mu potrzebnego zaświadczenia, w przypadku wymagania przez określony przepis prawa urzędowego potwierdzenia konkretnego stanu prawnego lub faktu, lub gdy ubieganie się wynika z interesu prawnego podatnika. Wydane zaświadczenie potwierdza stan prawny lub faktyczny istniejący w dniu jego wydawania, powinno być też wydane bez zbędnej zwłoki, nie później niż w ciągu 7 dni od złożenia wniosku o wydanie zaświadczenia [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 306a].

Kolejnym istotną możliwością, jaka jest stwarzana podatnikowi, jest dane mu prawo do ulg w spłacie zobowiązań podatkowych. Zgodnie z artykułem 67a Ordynacji podatkowej, wyróżniamy 3 rodzaje ulg w spłacie zobowiązań podatkowych:

- odroczenie terminu płatności podatku, zapłaty zaległości podatkowej wraz z odsetkami za zwłokę lub też odsetek od nieuregulowanych w terminie zaliczek na podatek,
- rozłożenie na raty zapłaty podatku, zapłaty zaległości podatkowej wraz z odsetkami za zwłokę lub też odsetek od nieuregulowanych w terminie zaliczek na podatek,
- umorzenie w całości lub części zaległości podatkowych, odsetek za zwłokę lub opłaty prolongacyjnej, przy czym powoduje to także umorzenie odsetek za zwłokę w całości lub w takiej części, w jakiej została umorzona zaległość podatkowa.

Niezbędne przy tym jest, by wniosek podatnika o uzyskanie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego był uzasadniony jego ważnym interesem lub też interesem publicznym [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 67a].

Czynnikiem ułatwiającym podatnikowi złożenie deklaracji podatkowej, jest możliwość podpisania jej przez pełnomocnika (o ile odrębne ustawy nie stanowią inaczej). Dotyczy to również deklaracji składanej za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Pełnomocnictwo należy złożyć organowi podatkowemu właściwemu w sprawach podatku, którego dana deklaracja dotyczy – może być ono złożone również w formie dokumentu elektronicznego. Należy jednak

pamiętać, że w przypadku wymagania przez prawo podatkowe podpisania deklaracji przez więcej niż jedną osobę, pełnomocnictwo dochodzi do skutku tylko w przypadku udzielenia go przez wszystkie wymagane osoby [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 80a].

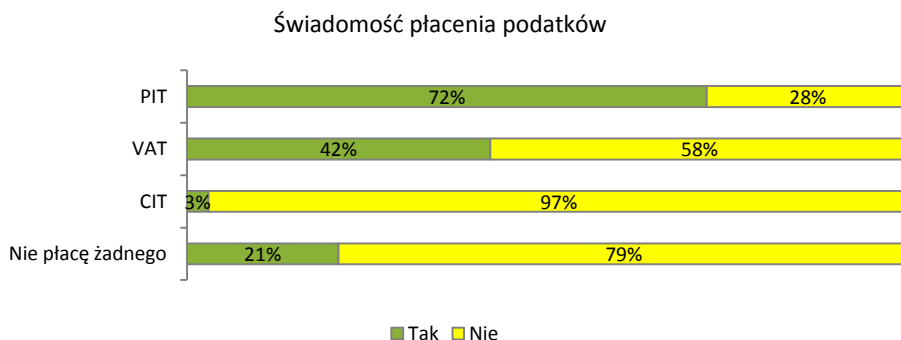
Ważne jest również dla podatnika, aby miał świadomość przysługującej mu możliwości korekty złożonej uprzednio deklaracji. Korekty dokonuje się poprzez złożenie deklaracji korygującej [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 81]. Należy jednak pamiętać, że wspomniane prawo jest zawieszane w przypadku trwania postępowania podatkowego czy też kontroli podatkowej – w zakresie objętym postępowaniem lub kontrolą [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 81b, ust. 1, pkt. 1].

Przejawem ochrony praw podatnika zawartym w Ordynacji podatkowej jest ponadto objęcie tajemnicą skarbową indywidualnych danych zawartych w deklaracjach lub innych składanych przez podatnika dokumentach [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 293, ust. 1]. Ujawnienie informacji objętych tajemnicą skarbową przez osoby zobowiązane do jej zachowania jest zagrożone karą pozbawienia wolności do 5 lat [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 306, ust. 1].

W przypadku wątpliwości podatnika odnośnie zastosowania przepisów prawa podatkowego w jego konkretnej sytuacji, ma on prawo wystąpić do Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z wnioskiem o wydanie interpretacji indywidualnej. Warunkiem jest wyczerpujące przedstawienie we wniosku zaistniałego stanu faktycznego lub zdarzenia przyszłego, a ponadto opisanie stanowiska podatnika odnośnie oceny prawnej opisywanego stanu faktycznego lub przyszłego zdarzenia. Należy jednocześnie pamiętać, iż nie jest możliwe wydanie interpretacji indywidualnej w zakresie elementów stanu faktycznego będących w dniu złożenia wniosku o interpretację przedmiotem postępowania podatkowego, kontroli podatkowej czy celno-skarbowej. Bezprzedmiotowość wniosku stwierdza się również, gdy opisany w nim stan faktyczny lub zdarzenie przyszłe odpowiadają zagadnieniu będącemu przedmiotem wydanej interpretacji ogólnej [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 14b]. Wniosek o wydanie interpretacji indywidualnej podlega opłacie w wysokości 40 zł, którą to należy uiścić w terminie 7 dni od daty złożenia tegoż wniosku. Kwota ta jest pobierana od każdego pojedynczego odrębnego stanu faktycznego czy zdarzenia przyszłego opisanego we wniosku [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 14f, ust. 1, ust. 2]. Interpretację indywidualną wydaje się bez zbędnej zwłoki, jednak nie później niż w ciągu 3 miesięcy od dnia otrzymania wniosku [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 14d].

2. ŚWIADOMOŚĆ PODATNIKÓW O SWOICH PRAWACH I SPOSOBIE FUNKCJONOWANIA SYSTEMU PODATKOWEGO

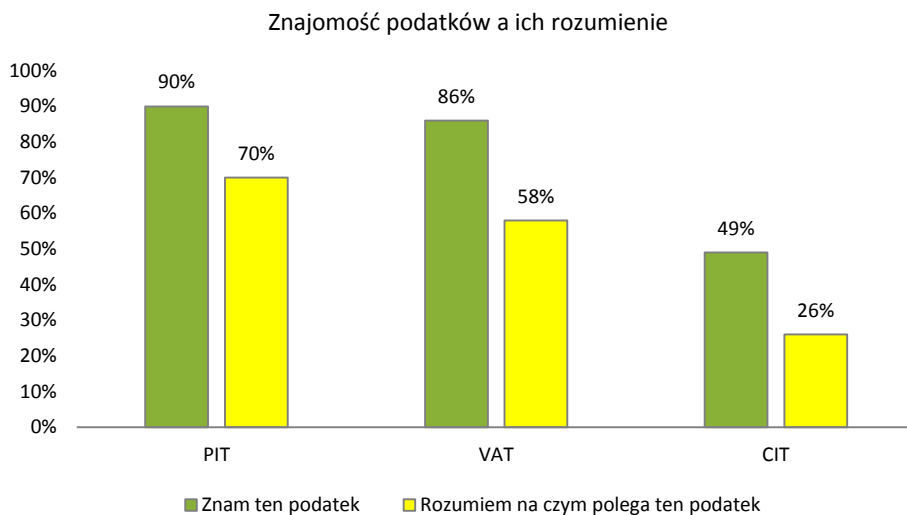
Pomimo istniejących uregulowań odnośnie praw podatników, z czego niektóre zostały przedstawione we wcześniejszej części artykułu, podatnicy uważają funkcjonujący obecnie system podatkowy za nieprzyjazny i niesprawiedliwy. Negatywnie o systemie podatkowym wypowiadają się przedsiębiorcy. Biorąc pod uwagę wyniki badania dotyczącego systemu podatkowego w Polsce przeprowadzonego 9 stycznia 2018 roku wśród uczestników VIII Kongresu Podatków i Rachunkowości KPMG, spośród pięciu poruszonych w nim aspektów najslabiej wypada stabilność przepisów podatkowych – w skali od 1 do 5 (gdzie 1 to „bardzo słabo”, a 5 – „bardzo dobrze”) została ona oceniona na poziomie tylko 1,6 – jest to spadek o 0,2 w porównaniu do badania sprzed roku [*Polski system podatkowy...*, 2018]. Opierając się na raporcie z badania ilościowego przeprowadzonego w lutym 2017 roku na zlecenie Związku Przedsiębiorców i Pracodawców, 83% badanych wskazało na niesprawiedliwość systemu podatkowego, a 85% scharakteryzowało go określeniem „nieprzyjazny” [Raport z badania ilościowego..., 2017: 9]. Takie wyniki mogą pobudzać do wysnucia wniosków mówiących o niedoskonałości funkcjonujących praw podatników. Przyglądając się jednak bliżej wynikom przeprowadzonego badania, bardziej trafnym wnioskiem okazuje się niewystarczające wyedukowanie społeczeństwa w kontekście wiedzy o podstawach funkcjonowania systemu podatkowego w Polsce.

Wykres 1. Odpowiedzi badanych na pytanie „Które z podanych podatków płacisz jako osoba prywatna?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z badania ilościowego..., 2017.

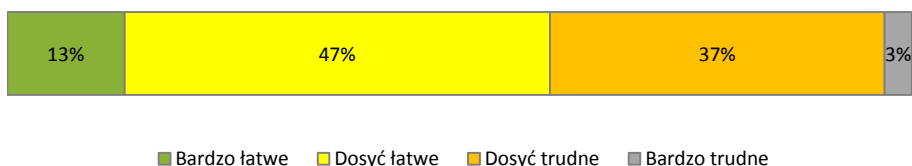
Jak możemy zobaczyć na wykresie 1, świadomość Polaków odnośnie płaconych przez nich podatków jest bardzo niska. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż aż 21% badanych odpowiedziało, iż, ich zdaniem, nie płaci żadnego podatku, ani PIT-u, ani CIT-u, a nawet VAT-u. Biorąc pod uwagę, iż w badaniu brały udział wyłącznie osoby pełnoletnie wynik ten jest dość niepokojący [Raport z badania ilościowego..., 2017: 12].

Wykres 2. Odpowiedzi badanych na pytania „Które z podanych podatków znane Ci są choćby tylko ze słyszenia?”; „Które z tych podatków są Ci znane w taki sposób, że rozumiesz dokładnie na czym polegają?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z badania ilościowego..., 2017.

Jeśli chodzi o samą znajomość podatków, wyniki również nie są optymistyczne. O ile 90% badanych deklaruje, iż zna podatek PIT, to już tylko 70% przyznaje, że rozumie na czym ten podatek polega. Jeszcze gorzej sprawa wygląda w przypadku podatku od towarów i usług. 86% badanych odpowiedziało, że zna ten podatek, jednakże jedynie 58% sądzi, iż rozumie funkcjonowanie tegoż podatku [Raport z badania ilościowego..., 2017: 10, 11]. Ten odsetek może być jeszcze mniejszy, biorąc pod uwagę, że zgodnie z danymi przedstawionymi na wykresie 1, tylko 42% badanych odpowiedziało twierdząco na pytanie czy płaci podatek VAT.

Wykres 3. Odpowiedzi badanych na pytanie: „Jak oceniasz przygotowanie corocznego rozliczenia podatkowego?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z badania ilościowego..., [2017].

Na podstawie wyników badań opublikowanych we wspomnianym raporcie, możemy również stwierdzić, że rozliczanie podatków nie jest łatwe dla tych osób spośród badanych, które pracują w oparciu o umowy. 40% respondentów uznało tę czynność za sprawiającą im trudności. Grupę tę tworzą głównie osoby z wykształceniem podstawowym i zawodowym, a w rozróżnieniu na płeć – głównie mężczyźni (o 13 p.p. więcej mężczyzn niż kobiet) [Raport z badania ilościowego..., 2017: 14].

Wyniki przeprowadzonego badania jednoznacznie wskazują na małą wiedzę Polaków o podatkach, z którymi mają styczność na co dzień. Brak znajomości podstawowych mechanizmów funkcjonowania systemu podatkowego pozwala wysnuć wniosek, iż tym bardziej nikły jest stopień świadomości podatników o przysługujących im prawach. Nieświadomość może być zatem traktowana jako czynnik wpływający na nie całkiem obiektywne oceny systemu podatkowego, uznanego za niesprawiedliwy i nieprzyjazny.

3. PRZYKŁADY INICJATYW EDUKACYJNYCH W ZAKRESIE UPOWSZECHNIANIA WIEDZY O FUNKCJONOWANIU POLSKIEGO SYSTEMU PODATKOWEGO

Na podstawie wyników badań przytoczonych w poprzedniej części artykułu można stwierdzić, iż istnieje silna potrzeba edukacji społeczeństwa w zakresie wiedzy o podatkach. Ministerstwo Finansów w zakresie popularyzacji znajomości tych zagadnień podejmuje różne inicjatywy. Jako przykład mogą być przedstawione publikowane broszury informacyjne. W 2014 roku przez Ministerstwo Finansów została opublikowana jedna z nich o tytule „Prawa i obowiązku podatnika”, wyjaśniająca w przystępny sposób ważne zagadnienia dla każdego podatnika. Miało się to przyczynić do zwiększenia świadomości społecznej o prawach przysługujących każdemu podatnikowi, a tym samym do skuteczniejszej ich ochrony.

Ponadto na stronie internetowej Ministerstwa można znaleźć informacje o przeprowadzonych bądź nadal trwających akcjach edukacyjnych. Jako przykład można podać „Loterię Paragonową” trwającą w latach 2015–2016. Celem inicjatywy było uświadomienie konsumentom ich roli w uczciwym obrocie gospodarczym i upowszechnienie nawyku brania i wydawania paragonów fiskalnych, dzięki czemu zniwelowane miało być zjawisko ukrywania obrotów przez przedsiębiorców [www2]. Podobnym celom służyła przeprowadzana od września do listopada 2016 roku akcja „Weź paragon ze sobą” [www3].

Ministerstwo Finansów organizuje także akcje kierowane do młodzieży. Jak dotychczas zostały przeprowadzone 3 edycje projektu „Finansoaktywni”, z czego ostatnia dotyczyła zagadnienia uczciwego płacenia podatków. Celem programu było zwiększenie świadomości młodzieży na temat wpływu podatków na ich najbliższe otoczenie, a także wiedzy w kontekście przyszłego funkcjonowania w społeczeństwie jako dorosły obywatel [www4].

Najbardziej znanym projektem edukacyjnym jest jednak „Wielki test o podatkach” organizowany wspólnie przez Ministerstwo Finansów i TVP. Jak dotychczas miały miejsce 3 edycje testu. Odbywa się on pod koniec kwietnia, zatem w okresie rozliczania podatku dochodowego, kiedy to wiedza o zagadnieniach podatkowych jest podatnikom szczególnie potrzebna. Zgodnie z publikacją na stronie internetowej Ministerstwa, podczas testu pokazywane są udogodnienia proponowane przez administrację podatkową, aby obowiązki wobec fiskusa „uczynić łatwiejszymi i przyjemniejszymi” [www5].

Inną formą pomocy przy rozliczeniu rocznego zeznania podatkowego jest ogólnopolska kampania informacyjna „szybki PIT”, która dotychczas miała już 9 edycji. W jej ramach podatnikom udostępnianych jest wiele narzędzi mających na celu udzielić pomocy przy rozliczeniu. Są to m.in. dyżury telefoniczne ekspertów Ministerstwa Finansów, wydłużone godziny pracy, a nawet punkty rozliczeń w galeriach handlowych. Ponadto akcja ma na celu spopularyzowanie wysyłanie deklaracji drogą elektroniczną. W jej ramach przygotowywane są także specjalne plakaty i broszury informacyjne promujące wiedzę na temat rozliczeń oraz aktualnych ulg podatkowych [www6].

Institucją włączającą się w przeprowadzanie inicjatyw edukacyjnych skierowanych do podatników jest także Krajowa Izba Doradców Podatkowych, organizująca „Akcję PIT – doradcy podatkowi dla osób z niepełnosprawnością”. Polega ona na darmowej pomocy doradców skierowanej do osób z niepełnosprawnością i ich rodzin [www7]. Dodatkowo wiele akcji organizowanych jest indywidualnie przez regionalne oddziały Krajowej Izby Doradców Podatkowych, przykładowo w 2017 r. wielkopolski oddział KIDP przeprowadził akcję non profit „Pomoc w wypełnianiu PITów”. Jej celem miało być udzielenie pomocy rencistom, emerytom i osobom niezamożnym z województwa wielkopolskiego [www1].

PODSUMOWANIE

W ustawach regulujących polskie prawo podatkowe można znaleźć wiele przepisów odnoszących się do praw, jakie przysługują podatnikowi. Pomimo to, wyniki przeprowadzanych badań pokazują bardzo negatywny odbiór obecnego kształtu systemu podatkowego opisując jako nieprzyjazny podatnikowi oraz niesprawiedliwy. Słabe oceny niekiedy mogą wynikać także z braku fundamentalnej wiedzy o mechanizmie funkcjonowania systemu podatkowego, na co wskazują odpowiedzi respondentów. Potwierdzają one ponadto postawioną we wstępie tezę o braku wystarczającej wiedzy i świadomości podatkowej w społeczeństwie. Daje to wyraźny sygnał, że niezbędne są inicjatywy upowszechniające wiedzę przede wszystkim o podstawowych zasadach funkcjonowania podatków, z którymi na co dzień mamy do czynienia, bowiem społeczeństwo nie jest w pełni świadome ich realnego oddziaływania. Jest to również konieczne w kontekście znajomości swoich praw przez podatników, które to są opisane w ustawach dość skomplikowanym językiem dla człowieka nie mającego styczności z prawem. Taki stan faktyczny powoduje wychodzenie z różnorakimi inicjatywami edukacyjnymi przez odpowiedzialne instytucje jak Ministerstwo Finansów. Mają one na celu zwiększenie świadomości o ich prawach, co w konsekwencji sprzyja ochronie ich przestrzegania. Istotny brak wiedzy o podatkach sugeruje jednak zwiększenie intensywności i częstotliwości przeprowadzania akcji edukacyjnych, zwłaszcza tych skierowanych do osób mniej wykształconych. Dodatkowo inicjatywy edukacyjne mogą wychodzić także od ośrodków nauki, poprzez organizowanie otwartych konferencji naukowych czy wykładów prowadzonych przez praktyków lub dydaktyków chcących poszerzać swoje doświadczenia, przyczyniając się przy tym do zwiększania wiedzy podatników.

BIBLIOGRAFIA

- Bojkowski T., 2004, *Wolności oraz prawa konstytucyjne podatnika*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny Rok LXVI – zeszyt 3”.
- Gomułowicz, A., Małecki J., 2011, *Podatki i prawo podatkowe*, Lexis Nexis, Warszawa.
- Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2016 rok*, 2017, Departament Podatków Dochodowych, Warszawa, 2017
- Interpretacja ogólna ministra finansów z 29 grudnia 2015 r., PK4.8022.44.2015.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483.
- Mastalski R., 2016, *Tworzenie prawa podatkowego a jego stosowanie*, WoltersKluwer, Warszawa,
- Niesiołowska M., 2006, *Spoleczna świadomość podatków: czy potrafimy przypomnieć sobie, jakie podatki musieliśmy zapłacić?*, „Optimum: Studia Ekonomiczne”, nr 1(29).
- Polski system podatkowy według uczestników VIII Kongresu Podatków i Rachunkowości KPMG*, 2018, KPMG w Polsce, luty.

Raport z badania ilościowego przeprowadzonego na zlecenie Związku Przedsiębiorców i Pracodawców *Czego Polacy nie wiedzą o podatkach?*, 2017, Warszawa.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, tekst jednolity: Dz.U. 1997, nr 137, poz. 926.

Wyrok TK z dnia 27 listopada 2007 r., sygn. akt SK 39/06, LEX 318047.

[www1] <http://www.doradcy.krdp.pl/aktualnosci/all.php/all/10/4673> [dostęp 18.02.2018].

[www2] http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/dzialalnosc-edukacyjna/projekty/-/asset_publisher/2IKb/content/narodowa-loteria-paragonowa [dostęp 18.02.2018].

[www3] http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/dzialalnosc-edukacyjna/projekty/-/asset_publisher/2IKb/content/wez-paragon-wez-paragon-ze-soba [dostęp 18.02.2018].

[www4] http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/dzialalnosc-edukacyjna/projekty/-/asset_publisher/2IKb/content/finansoaktywni-misja-%E2%80%93-uczciwie-place-podatki [dostęp 18.02.2018].

[www5] http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/dzialalnosc-edukacyjna/projekty/-/asset_publisher/2IKb/content/wielki-test-o-podatkach-fiskus-od-kuchni [dostęp 18.02.2018].

[www6] http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/wiadomosci/aktualnosci/ministerstwo-finansow2/-/asset_publisher/M1vU/content/rozpoczynamy-akcje-szybki-pit-1 [dostęp 18.02.2018].

[www7] <http://www.rp.pl/Budzet-i-Podatki/170429449-Pomoc-podatnikom-wciaz-niezbedna-tak-jak-edukacja-podatkowa.html> [dostęp 18.02.2018].

EDUCATION IN THE FIELD OF WORKING OF TAX SYSTEM AS THE PROTECTION OF THE TAXER'S RIGHTS

Abstract

The article reviews the rights of taxpayers included in both the Basic Law and the Tax Ordinance, and to confront them with the taxpayers' knowledge of the basics of the tax system. Showing how important is the problem of public unconsciousness in the context of tax knowledge based on the results of the conducted research is also to pay attention to the necessity of organization educational actions and initiatives. Such projects, carried out mainly by the Ministry of Finance and the National Chamber of Tax Advisors are extremely important and should be intensified as part of increasing taxpayers' awareness of the duties and rights they are entitled to. The article also lists examples of such initiatives taking place in the past.

Keywords: taxpayer's rights, tax system in Poland, tax education.

Przyjęto/Accepted: 20.08.2018
Opublikowano/Published: 15.09.2018

OCENA ZMIAN W ZAKRESIE CEN TRANSFEROWYCH W POLSCE I ICH WPŁYW NA OBOWIĄZKI PODATNIKÓW

Karol Przydatek

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Streszczenie

W ostatnim czasie miały miejsce duże zmiany w zakresie cen transferowych zwiększające wymogi dokumentacyjne wielu przedsiębiorstw. Jak każde zmiany prawne, mają one przynieść określone efekty. Historia cen transferowych w Polsce sięga już pierwszej połowy dwudziestego wieku i można zauważyć sukcesywny rozwój przepisów w ich zakresie. Ostatnio wprowadzone przepisy dotyczące cen transferowych przyczyniły się do zmiany zakresu obowiązków dla poszczególnych grup podatników. W niniejszej pracy zostaną poddane analizie zmiany w zakresie cen transferowych i ich wpływ na obowiązki podatników.

Słowa kluczowe: system podatkowy, ceny transferowe, ochrona podatników.

JEL Class: H2.

WPROWADZENIE

Funkcjonujący system podatkowym w danym państwie pełni określone funkcje. Tematyka cen transferowych poruszana w polskich ustawach od wielu lat jest przedmiotem szczególnego zainteresowania organów podatkowych i rosną wymagania odnoszące się do zakresu wymaganej dokumentacji. Ma to uzasadnienie, szczególnie w związku z rosnącą globalizacją handlu. Hipotezą badawczą artykułu jest twierdzenie, że zmiany przepisów cen transferowych w Polsce wywierają określony wpływ na obowiązki podatników. Celem pracy jest próba oceny zmian w zakresie cen transferowych i ich wpływ na obowiązki polskich podatników. W poniższym artykule dokonana zostanie analiza efektów ekonomicznych zmian wprowadzonych w cenach transferowych w 2017 roku i ich przełożenie na obowiązki podatników.

1. ISTOTA SYSTEMU PODATKOWEGO ORAZ CEN TRANSFEROWYCH

Wszystkie państwa starają się rozwijać i skracać dystans społeczny we wszystkich sektorach gospodarki [Galwas i in. 2013: 46]. Pomaga im w tym konstruowany przez władze system podatkowy. Jest to zespół podatków funkcjonujących równocześnie w danym państwie, tworząc całość w sensie prawnym, jak również ekonomicznym. Jako zbiór przepisów prawnych, a także instytucji finansowych ustanawiających podatki oraz określających je zajmują się ich poborem. Istotnym jest, by system podatkowy jako podstawowy dochód budżetu państwa, funkcjonował poprawnie i sprawnie, gdyż wiąże się to z wpływem na rozwój danego kraju. Budżet państwa dzięki systemowi podatkowemu ma możliwość realizacji jego funkcji redystrybucyjnej. Możliwe jest to poprzez ulgi oraz zwolnienia podatkowe, zróżnicowane stawki podatkowe oraz progresywne opodatkowanie dochodów. Redystrybucja dochodu oraz majątku narodowego między podatnikami i organami publiczno-prawnymi jest możliwa dzięki funkcjonującym podatkom. Od struktury funkcjonującego systemu podatkowego zależy zakres redystrybucji dochodów. Realizacja zadań społecznych, obronnych oraz oświatowych jest możliwa dzięki przemieszczaniu dochodów do budżetu poszczególnych jednostek publicznych.

W literaturze często podkreślane jest, że podatki mają charakter bezzwrotny, nieodpłatny, przymusowy [Rosiński 2010: 87]. Wiąże się to z najbardziej istotną, czyli fiskalną funkcją podatków. Powstały one bowiem w celu pokrywania publicznych wydatków [Możyłowski 2007: 23]. Za cel ich funkcjonowania postawiono dostarczanie jak najwyższych wpływów do wybranego budżetu. Funkcja fiskalna odnosi się do polityki społecznej, ekonomicznej, a także róż-

nych form podziału dochodu narodowego. O konstrukcji podatków w głównej mierze przesądza cel fiskalny.

Podatki funkcjonujące w Polsce należy postrzegać jako logicznie funkcjonującą całość tworzącą system podatkowy [Czubakowska i Grodzińska 2013: 22]. Funkcjonowanie spójnego i logicznego systemu podatkowego umożliwia wzięcie pod uwagę postulatów ekonomicznych [Bylicki 2016: 289], a także prawnych, które dotyczą struktury, przejrzystości oraz wewnętrznej spójności aktów prawnych składających się na system podatkowy. Odpowiednia konstrukcja, a także koherentność z innymi przepisami obowiązującymi w kraju, umożliwiają zapewnienie większej efektywności pobieranych podatków. W związku z tym konieczne jest jednoczesne koncentrowanie się na wszystkich z funkcjonujących podatków w celu maksymalizacji ich skuteczności.

Organy państwowe podejmują również decyzje wybierając podstawę opodatkowania oraz zarządzają systemem podatkowym. Państwa, gdzie samorządy osiągnęły samodzielność, stosują inny system podatkowy niż w innych krajach. Kształt systemu podatkowego zależy od warunków ekonomicznych poszczególnych gospodarek. Można je podzielić na wysoko oraz słabo rozwinięte.

Kraje mają również możliwość stosowania system ulg i zwolnień [Szołno-Koguc 2016: 170]. Mniej obciążony zysk umożliwia generowanie dodatkowych środków finansowych, które przedsiębiorstwa mogą przeznaczyć na nowe inwestycje i rozwój, zwiększanie zatrudnienia, a tym samym zwiększanie dochodów budżet państwa. Ulgi podatkowe mogą zachęcać do podejmowania pewnych decyzji przez podatników. Władze państwowe myślące o przyszłości i zdrowiu przyszłych pokoleń mogą decydować się na stosowanie ulg na podejmowanie inwestycji proekologicznych. Ulgi i zwolnienia powodują jednak, że podatnicy, którzy nie mają możliwości skorzystania z nich mogą odczuwać niesprawiedliwość ich funkcjonowania. W związku z tym konieczne jest ostrożne ustalanie celem osiągnięcia zamierzonych celów oraz ograniczenia oporów społecznych.

System podatkowy ma swoje gospodarcze znaczenie, a rozwój gospodarki narodowej jest kształtowany w dużej mierze przez niego. Wzrost gospodarczy w wypadku zbyt dużych podatków może zostać zahamowany, ponieważ powoduje to ograniczenie wydatków przez społeczeństwo oraz zmniejszenie popytu. Również dodatkowe obowiązki podatkowe, np. prowadzenie ewidencji i składanie deklaracji utrudniają funkcjonowanie podatnikom. Zbyt częste zmienianie przepisów podatkowych może wywołać nieporozumienia pomiędzy władzami państwowymi oraz podatnikami [Podatki w Polsce, 2017: 4]. Skuteczne ich stosowanie pozwala więc na realizację zadań publicznych przez władze państwowe.

2. HISTORIA PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH CEN TRANSFEROWYCH W POLSKIM SYSTEMIE PODATKOWYM

Ceny transferowe to takie ceny, po których towary, dobra niematerialne, a także usługi są przekazywane przez przedsiębiorstwo podmiotom powiązanim. Podmiotami powiązanymi mogą być przedsiębiorstwa wchodzące w skład grupy kapitałowej oraz filie, oddziały i zakłady. Zjawisko to może być wykorzystywane celem minimalizacji obciążeń podatkowych, a ceny te mogą różnić się od tych ustalonych przy porównywalnych transakcjach zawartych przez podmioty niepowiązane, ponieważ ceny te nie były negocjowane na wolnym rynku. Istotą cen transferowych jest to, że są interdyscyplinarnym narzędziem ekonomicznym, które służy zarządzaniu przedsiębiorstwami międzynarodowymi w wielu aspektach [Sojak 2016: 147]. Co ważne, ceny transferowe nie obejmują tylko światowych gigantów, ale również mniejsze przedsiębiorstwa, które posiadają oddział lub filię w innym kraju niż główna siedziba.

Duża zmienność to określenie, którym wyróżnia się polski system podatkowy. Jej przyczyny są złożone i mogą to być zarówno powody odnoszące się do realizacji zadań fiskalnych [Gomułowicz 1989: 56] przez podatki, ale również realizacja pewnych zadań społecznych. Zmiany w funkcjonowaniu przepisów dotyczących cen transferowych w Polsce miały miejsce przynajmniej trzy razy.

W latach dwudziestych miała miejsce pierwsza z nich, gdy przystąpiono do unifikacji systemu podatkowego. Po tym okresie wprowadzono do polskiego systemu pierwsze informacje dotyczące cen transferowych. Nowelizacja ustawy o państwowym podatku dochodowym została znowelizowana w 1935 roku i zawarto w niej pierwszy przepis dotyczący cen transferowych brzmiący następująco:

W art. 21 dodaje się ustępy 5 i 6 treści następującej: „Jeżeli osoba prawna pozostająca w bezpośrednim lub pośrednim związku gospodarczym z osobą mającą siedzibę lub miejsce zamieszkania za granicą tak układa bieg swoich interesów, że dzięki temu związkowi uzależniającemu jedną z tych osób od drugiej lub będącemu szczególnie korzystnym dla osoby, mającej siedzibę lub miejsce zamieszkania za granicą wcale nie wykazuje zysków albo też wykazuje zyski mniejsze od tych, jakich by należało oczekiwać, gdyby wspomniany związek nie istniał, wówczas dochód podatkowy danej osoby prawnej należy ustalić bez uwzględnienia obciążeń szczególnych wynikających z powyższego związku.

Jeżeli przewidziane w ustępie piątym ustalenie kwoty dochodu na podstawie ksiąg handlowych natrafia na trudności, wówczas dochód będzie ustalony na podstawie obrotu przy zastosowaniu norm średniej zyskowności dla przedsiębiorstw takiego samego lub podobnego rodzaju” [Ustawa z dnia 18 marca 1935 r. ...].

Powyższy przepis miał przede wszystkim na celu odpowiednie zabezpieczenie interesu państwa i jego celów fiskalnych związanych z koniecznością pokrycia jego gwałtownie rosnących potrzeb w odniesieniu do sytuacji gospodarczej państwa po wojnie.

Regulacje stosowane po wojnie także w pewnym stopniu zajmowały się tematem obrotu międzynarodowego oraz reagowały na różnice w systemach podatkowych wpływające na podstawę opodatkowania w polskich przedsiębiorstwach. W 1946 r. w dekreście o podatku dochodowym zawarto dodatkowe informacje odnoszące się do cen transferowych. W porównaniu z przepisami obowiązującymi w okresie międzywojennym w art. 17 dekretu rozszerzono pojęcie „osoby prawnej” do „podatnika”, dodano ustęp traktujący, iż w przypadku trudności ustalenia dochodu na podstawie ksiąg handlowych dochód będzie ustalony na podstawie innych dochodów, a także możliwości szacunku dochodu podatnika, w sytuacji, gdy jeden z powiązanych podmiotów w transakcji korzysta z ulg podatkowych lub warunków, które w znaczącym stopniu odbiegają od stosowanych norm w czasie i miejscu, gdy transakcja ma miejsce [Dekret z dnia 8 stycznia 1946 r. ...]. Powyższe zmiany pozwoliły na łatwiejsze funkcjonowanie podmiotów pozwalając im na większy wybór pod kątem stosowanych metod ustalania dochodów. Jednocześnie administracja państwowa uniemożliwiała podmiotom gospodarczym stosowanie agresywnej polityki podatkowej poprzez obniżanie kwoty podatku do zapłacenia z wykorzystywaniem podmiotów stosujących ulgi.

Nadanie podatkowi roli adekwatnej do tej spełniającej w gospodarce kapitalistycznej było wynikiem zmiany ustroju gospodarczego w Polsce. Najistotniejsze było ponowne nadanie podatkowi charakteru konfliktowego między państwem oraz obywatelem na tle dochodowym, ponieważ sprzyja to ustaleniu akceptowalnej przez podatników wysokości ciężarów podatkowych nakładanych przez suwerena [Owsiak 2016: 16].

Szczególnie istotna była reforma systemu podatkowego w latach 90., ponieważ była konsekwencją zmiany gospodarki centralnie planowej w gospodarkę rynkową.

Polskie prawo podatkowe zawdzięcza swoją formę przede wszystkim:

Zmianom gospodarczym mającym miejsce w 1989 roku związanym z reformą systemu podatkowego w Polsce

Rozpoczęcie w XXI wieku procesu harmonizacji przepisów podatkowych obowiązujących w Polsce z prawem UE, szczególnie w zakresie podatków bezpośrednich oraz pośrednich [Bylicki 2016: 289].

Wprowadzenie podatku dochodowego od osób fizycznych (w 1991 roku) oraz podatku dochodowego od osób prawnych (w 1992 roku) były efektem reformy systemu podatkowego w 1989 roku. Wtedy też w gospodarce rynkowej ponownie zainteresowano się problematyką cen transferowych. Ustawa o podat-

ku dochodowym od osób prawnych zawierała art. 11 mówiący, że dochód podatnika pozostającego w związku gospodarczym z osobą mającą siedzibę za granicą układający bieg swoich interesów tak, iż nie wykazuje dochodów albo wykazuje dochody mniejsze od tych, jakich należałoby oczekiwać, gdyby wymieniony związek nie istniał, ustala się bez uwzględnienia obciążeń szczególnych, wynikających z powyższego związku. Jeżeli nie jest to możliwe, dochód ustalany jest w drodze oszacowania. Przepis ten stosowano, gdy podatnik wykorzystywał swój związek gospodarczy z osobą, której przysługują szczególne ulgi w podatku dochodowym, albo też wykonując świadczenie dla innego podatnika na warunkach rażąco korzystniejszych i odbiegających od ogólnie stosowanych norm w czasie i miejscu wykonywania świadczenia, przerzucając całość lub część swego dochodu na osobę korzystającą z ulg bądź innego podatnika i wskutek tego nie wykazując dochodu w takiej wysokości, jakiej należałoby oczekiwać, gdyby wymieniony związek nie istniał lub gdyby wymienione świadczenie nie zostało wykonane [Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. ...]. Z czasem artykuł ten był coraz bardziej rozwijany.

W roku 1996 zaczęto dostosowywanie prawa obowiązującego w Polsce do międzynarodowych regulacji celem stania się członkiem Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju. Zmiany odnosiły się również do cen transferowych, przynosząc Wytoczne Ministra Finansów w sprawie określenia sposobu i trybu ustalania dochodów w drodze oszacowania i znaczące rozwinięcie art. 11 [Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. ...]. Wprowadzono powiązania bezpośrednie oraz pośrednie, powiązania związane z zarządzaniem lub kontrolą podmiotu, powiązania rodzinne, metody szacowania dochodów, a także warunki w wyniku których stosuje się szacowanie dochodów w tym wcześniej stosowany artykuł odnośnie wykorzystywania ulg o tym samym znaczeniu, lecz innym brzmieniu. W jednym z ustępów artykułu zawarto również informację, że poprzez powiązania kapitałowe uznaje się podmioty, które posiadają 5% wszystkich praw głosu kontrahenta. Rozwinięte o kilka ustępów przepisy dotyczące cen transferowych zaczęły nabierać znaczenia dla przedsiębiorstw międzynarodowych, szczególnie w związku z określonymi metodami szacowania dochodów, do których przedsiębiorstwa musiały się dostosować, a także pierwszą regulacją traktującą o tym, kiedy podmioty są powiązane. Dzięki temu część przedsiębiorstw nie musiało się już obawiać możliwych doszacowań podatkowych, natomiast podmioty podlegające obowiązkowi dokumentacyjnemu musiały stawić czoła nowym wymogom.

W 2001 roku do polskich przepisów prawnych wprowadzono obowiązek dokumentacyjny dla podmiotów powiązanych, uzupełniając ustawę o podatku dochodowym od osób prawnych artykułem 9a, który wskazywał, kiedy taki obowiązek powstaje oraz co taka dokumentacja powinna zawierać. Jednocześnie wprowadzono 50% stawkę sankcyjną, która ma zastosowanie, jeżeli podatnik

nie przekaze w określonym terminie dokumentacji z podmiotem powiązany, a organy stwierdzą, że zaniżył on podstawę opodatkowania [Ustawa z dnia 9 czerwca 2000 r. ...].

Wraz z uzyskaniem członkostwa w Unii Europejskiej przez Polskę w 2004 roku, pojawiło się wiele zmian w polskim systemie podatkowym. Umożliwiono zawarcie uprzedniego porozumienia w zakresie cen transferowych dzięki wprowadzeniu działu IIa w Ordynacji podatkowej w 2006 roku [Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. ...]. Zdecydowanie ułatwiło to funkcjonowanie podmiotom gospodarczym, które podjęły decyzję o zawarciu takiego porozumienia.

3. EFEKTY GOSPODARCZE NOWYCH REGULACJI W ZAKRESIE CEN TRANSFEROWYCH W POLSCE

Od początku 2017 roku zaczęły obowiązywać nowe przepisy w zakresie cen transferowych [Ustawa z dnia 9 października 2015 r. ...]. Wspomniane przepisy związane są ze zmianami w prawie unijnym, których celem jest znalezienie wspólnego dla krajów Unii Europejskiej podejścia związanego z zakresem wymaganych dokumentacji między podmiotami powiązany.

Wymagania w cenach transferowych uległy znaczącym zmianom, wpływając na funkcjonowanie małych, średnich i dużych przedsiębiorstw. Zmianie uległo samo określenie podmiotów powiązanych. Określane nimi są jednostki posiadające 25% [Ustawa z dnia 26 października 2016 r. ..., art. 11] udziału bezpośredniego lub pośredniego w kapitale innego podmiotu. Dotychczasowy limit wynosił 5%, a więc część podmiotów nie będzie podlegała przepisom odnoszącym się do cen transferowych i zostaną wykluczone z obowiązku sporządzania dokumentacji cen transferowych. Nie uległy zmianie natomiast pozostałe powiązania (udział w zarządzaniu lub kontrola, powiązania o charakterze rodzinnym).

Kolejną zmianą jest nowy zakres podmiotowy oraz przedmiotowy odnośnie obowiązku sporządzania dokumentacji cen transferowych. Dotychczas brano pod uwagę transakcje, których wartość przekraczała 100 tys. euro (dla niektórych transakcji 50 tys. euro). Zastąpiono to podejście biorąc pod uwagę osiągnięte przychody lub koszty. Zależnie od uzyskanych w poprzednim roku przychodów lub kosztów i przekraczanych progów wartości transakcji będzie ustalany obowiązek dokumentacyjny. Z obowiązku dokumentacyjnego wyłączone zostały podmioty, których przychody lub koszty w poprzednim roku nie przekroczyły 2 mln euro [Ustawa z dnia 26 października 2016 r. ..., art. 9a].

Przedsiębiorstwa, których przychody lub koszty przekroczą 2 mln euro podlegają obowiązkowi dokumentacyjnemu według trzystopniowej skali. Jednostki, które przekroczą wartość 2 mln euro będą zobowiązane do przygotowania tzw. *local file*. Zawarte w nim informacje powinny przedstawiać strony transakcji,

przedmiot ich działalności oraz metodę kalkulacji wartości transakcji. Następnie podmioty, który przekroczy 10 mln euro, będą dodatkowo zobowiązane do przygotowania analizy porównawczej, która uzasadni rynkowość transakcji objętych obowiązkiem dokumentacyjnym. Dodatkowo zobowiązani są do złożenia uproszczonego sprawozdania w sprawie transakcji oraz innych zdarzeń z podmiotami powiązаныmi razem z zeznaniem podatkowym. W przypadku przedsiębiorstw, które przekroczy w poprzednim roku kwotę 20 mln euro przychodów lub kosztów, powstaje również obowiązek przygotowania tzw. *master file*, gdzie podmiot powinien zawrzeć informacje o funkcjonowaniu całej grupy podmiotów powiązanych. Jednostki przekraczające przychody skonsolidowane powyżej 750 mln euro są zobowiązane do przygotowywania tzw. *country-by-country* [Ustawa z dnia 26 października 2016 r. ..., art. 9a].

Biorąc pod uwagę powyższe zmiany, małe oraz średnie przedsiębiorstwa zostaną zwolnione z obowiązku sporządzania dokumentacji cen transferowych. Dzięki ustaleniu progu na poziomie 2 mln euro zwolnione zostają najmniejsze podmioty z obowiązku dokumentacyjnego, umożliwiając im ograniczenie kosztów oraz obciążeń administracyjnych. Zmniejsza się poziom biurokracji, którym obciążone jest przedsiębiorstwo, a dzięki temu może się skupić na rozwoju i maksymalizacji przychodów.

Natomiast największe podmioty muszą przedstawiać w dokumentacji więcej informacji niż dotychczas. Dla jednostek rzetelnych i uczciwych rozszerzony zakres dokumentacji nie powinien stanowić większego problemu, zaś podmioty przekłamujące warunki swoich transakcji będą zobowiązane do korekty sprawozdań i dopłaty różnicy podatkowej. W przypadku braku przedstawienia takiej dokumentacji nakładana jest stawka sankcyjna w wysokości 50% w przypadku rozpoznania różnicy między dochodem zadeklarowanym a ustalonym przez organ podatkowy [Ustawa z dnia 26 października 2016 r. ..., art. 9a].

Pomimo zmniejszenia zakresu podmiotowego przygotowywanych dokumentacji cen transferowych, wpływy z ich tytułu szacunkowo wzrosły o 25% (z 2 mld do 2,5 mld zł) [www1]. Przekłada się to na zmniejszanie szarej strefy [Szara strefa w polskiej gospodarce, 2016: 6], a co za tym idzie zwiększenie dochodów budżetu państwa, powstrzymywanie symptomów inflacyjnych oraz podniesienie poziomu pomocy socjalnej. Zwiększające się wpływy umożliwiają jednocześnie zmniejszenie obciążeń podatkowych firm oraz osób fizycznych płacących uczciwie podatki. W konsekwencji, malejący fiskalizm może przełożyć się na zawężającą się szarą strefę. Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią zdecydowaną większość na polskim rynku, więc malejący zakres podmiotowy dokumentacji, a jednocześnie zwiększające się wpływy z cen transferowych, przynoszą wymierne korzyści dla legalnie działających podatników.

Rozszerzony obowiązek dokumentacyjny przekłada się na wspieranie uczciwej konkurencji podmiotów gospodarczych. Dzięki temu małe i średnie

firmy, które wywiązują się z obciążeń podatkowych otrzymują większą swobodę konkurencyjną na wolnym rynku również z dużymi firmami, które mogły dotychczas zakłamywać wartości swoich transakcji.

W związku z ograniczaniem szarej strefy możliwe jest przyspieszenie postępu technologicznego [*System stworzony od podstaw...*, 2014: 38], a tym samym rozwój gospodarki i jakości życia polskich podatników. Uszczelnianie w cenach transferowych ma również przełożenie na poziom wykształcenia pracowników poszczególnych jednostek, bowiem podmioty działające w szarej strefie mają tendencje do zatrudniania osób o niskich kwalifikacjach, natomiast podmioty legalnie funkcjonujące szukają dobrej jakości zasobów ludzkich o jak najwyższych kwalifikacjach. Dzięki temu przekłada się to również na lepszą jakość produkowanych dóbr, które ostatecznie trafiają do konsumentów. W przypadku podmiotów powiązanych może przełożyć się to na lepsze funkcjonowanie całej grupy.

Zwiększenie udziału legalnych przedsiębiorstw w rynku, wspieranie uczciwej konkurencji oraz poprawienie warunków funkcjonowania przedsiębiorstw są jednym z priorytetów resortu finansów [www2], a uszczelnianie cen transferowych oraz podniesienie limitów powodują, że małe i średnie przedsiębiorstwa mogą łatwiej osiągać zyski i przyczyniać się do rozwoju technologicznego, który przekłada się na wzrost PKB, pozytywnie wpływając na rozwój gospodarczy.

Zwiększenie wpływów budżetu państwa w zakresie cen transferowych daje możliwość stosowania łagodniejszej polityki gospodarczej. Wykrycie podmiotów nie płacących podatków pozwoli na obniżenie stawek, a tym samym poprawienie warunków tych jednostek, które dotychczas je płaciły.

PODSUMOWANIE

Państwo stosuje określoną politykę podatkową w taki sposób, by maksymalizować swoje dochody oraz maksymalizować wzrost gospodarczy. Ceny transferowe i zmiany w ich zakresie wywierają istotny wpływ na sytuację podatników. Stały się one przedmiotem coraz większego zainteresowania organów podatkowych w ostatnich latach. Aktualnie sposób podejścia do opodatkowania dochodów związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą stanowią istotne wyzwania dla doktryny podatkowej obowiązującej w Polsce. Dotyczy to więc jednocześnie cen transferowych, które są najbardziej problematyczne [*Polski system podatkowy*, 2017: 5]. Istotne jest wypracowanie takich przepisów, które będą umożliwiały efektywne reinwestowanie środków przez przedsiębiorstwa oraz nie będą traciły one szansy dodatkowego zysku ze względu na uciążliwe zobowiązania dokumentacyjne, niejasności oraz niespójności w polskim prawie podatkowym. Najnowsze przepisy prawne przełożyły się na zmniejszenie obo-

wiązków podatkowych małych i średnich przedsiębiorstw, jednocześnie zwiększając wpływy do budżetu państwa dzięki poszerzeniu obowiązku dokumentacyjnego dla podmiotów, które zobowiązane są do jej przygotowania. Zmiany te przynoszą pozytywne skutki dla polskiej gospodarki, pozwalają na ograniczenie szarej strefy, chroniąc podatników oraz poprawiając jakość życia obywateli państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Bylicki L., 2016, *Polski system podatkowy – zagadnienia ogólne*, [w:] J. Grzywacz (red.), P. Kaczmarczyk, *Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne*, T. 23, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku, Płock.
- Czubakowska K., Grodzińska A., 2013, *Ocena systemu podatkowego w opinii przedsiębiorców z województwa zachodniopomorskiego*, [w:] T. Kiziukiewicz (red), *Problemy współczesnej rachunkowości. Tom 2*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin
- Dekret z dnia 8 stycznia 1946 r. o podatku dochodowym.
- Galwas B., Pawłowski L., Taduesiewicz R., 2013, *Siła i słabości szkolnictwa wyższego w Polsce*, „Przyszłość. Świat–Europa–Polska”, nr 1.
- Gomułowicz A., 1989, *Zasada sprawiedliwości w polskim systemie podatkowym*, [w:] T. Rabska (red.), W. Przybylska-Kapuścińska, R. Drozdowski, M. Smolak, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 51*, z. 3, Wydział Prawa i Administracji UAM, Poznań.
- Możyłowski P., 2007, *Wpływ podatków na wzrost gospodarczy*, [w:] D. Kopycińska (red.), *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Owczarczyk-Szpakowska G., 2009, *Zarządzanie przez podatki*, Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Wiedzą, Bydgoszcz.
- Owsiak S., 2016, *System podatkowy Polski w okresie transformacji – próba oceny*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia”, Vol. L, 1.
- Raport firmy EY, 2014, *System stworzony od podstaw, czyli prawdziwa historia 25-lecia polskich podatków*.
- Raport firmy Grand Thornton, 2017, *Podatki w Polsce*.
- Raport firmy KPMG, 2017, *Polski system podatkowy*.
- Raport Instytutu Badań Nad Gospodarką Rynkową, 2016, *Szara strefa w polskiej gospodarce*.
- Raport Związku Przedsiębiorców i Pracodawców, 2014, *Analiza ZPP: Powody i skutki wadliwego systemu podatkowego*, Warszawa.
- Rosiński R., 2010, *Podatek i jego klasyfikacja w polskim systemie podatkowym*, [w:] G. Przekota (red.), *Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej*, nr 14, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin.
- Sojak S., 2016, *Ceny transferowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szczodrowski G., 2007, *Polski system podatkowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szołno-Koguc J., 2016, *Dylematy sprawiedliwości podatkowej – równość i powszechność opodatkowania a przywileje podatkowe*, [w:] J. Harasim (red.), *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowania, Dz.U. 1992, nr 21, poz. 86.

- Ustawa z dnia 18 marca 1935 r. o zmianie ustawy o państwowym podatku dochodowym, Dz.U. 1935, nr 24, poz. 162.
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz.U. 1996, nr 137, poz. 638.
- Ustawa z dnia 26 października 2016 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz.U. 2016, nr 0, poz.1888.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. 2005, nr 143, poz. 1199.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2000 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz.U. 2000, nr 60, poz. 700.
- [www1] https://www.podatki.biz/artykuly/podatki-2017-wplywy-z-cen-transferowych-wieksze-od-oczekiwan_16_36435.htm [dostęp 30.05.2018].
- [www2] <http://www.portalspozywczy.pl/technologie/wiadomosci/rzad-zaakceptowal-projekt-majacy-sprzyjac-uczciwej-konkurencji,155794.html> [dostęp 30.05.2018].
- Żabiński A, Pohulak-Żołędowska E., 2016, *Fiskalne uwarunkowania budowy systemu podatkowego w wybranych krajach*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 451.

SEALING THE POLISH TAX SYSTEM IN THE FIELD OF TRANSFER PRICING AS A METHOD OF TAXPAYERS' PROTECTION

Abstract

Recently, there have been major changes in transfer pricing increasing the documentation requirements of many enterprises. Like any legal changes, they have certain effects. Transfer pricing history in Poland dates back to the first half of the twentieth century and you can see the successive development of regulations in their scope. The recently introduced provisions on transfer pricing contributed to a change in the scope of duties for individual groups of taxpayers. This work will analyze changes in transfer pricing and their impact on taxpayers' obligations.

Keywords: tax system, transfer pricing, taxpayers' protection.

Przyjęto/Accepted: 20.08.2018
Opublikowano/Published: 15.09.2018

EFEKTYWNOŚĆ INWESTYCJI NA RYNKU KRYPTOWALUT I INWESTYCJI NA RYNKU GIEŁDOWYM – UJĘCIE PORÓWNAWCZE

Dominika Wyderka, Tomasz Saganowski

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Streszczenie

W internetowym świecie coraz częściej wykorzystywane są systemy wirtualnych walut. Do najbardziej popularnych i zdecentralizowanych należy bitcoin. Celem artykułu będzie ocena opłacalności inwestycji na dwóch różnych rynkach – giełdowym oraz rynku kryptowalut. W pracy podjęto również próbę scharakteryzowania kryptowaluty bitcoin.

Słowa kluczowe: bitcoin, kryptowaluta, blockchain, waluta cyfrowa.

JEL Class: D53, F39, G14.

WPROWADZENIE

Od lat 90-tych poprzedniego stulecia zarówno na świecie, jak i w Polsce można zaobserwować dynamiczny rozwój technologii. Postęp w dziedzinie bankowości przyczynił się do znaczących zmian na rynku finansowym. Przyczyną owych zmian było poszukiwanie szybkich metod upłynniania gotówki, poszukiwano wygodniejszego sposobu przekazywania środków pieniężnych, nie tylko w walutach krajowych. Doprowadziło to do wprowadzenia wielu usprawniających procesy rozwiązań. Istotny przełom na rynku walutowym miał miejsce w 2009 roku. Wtedy została wprowadzona pierwsza na świecie kryptowaluta – bitcoin. Kolejne lata pokazały, że społeczeństwu brakowało globalnej waluty, która oparta jest na całkowicie innych regułach niż dotychczasowe waluty.

Celem artykułu jest porównanie opłacalności inwestycji na dwóch różnych rynkach w latach 2011–2017. Jednym z nich jest światowy rynek kryptowalut, drugim jest Warszawski Indeks Giełdowy – WIG. Sformułowana została hipoteza badawcza, jako stwierdzenie, iż inwestycje poczynione na rynku kryptowalut umożliwiają osiągnięcie większych zysków, niż inwestycje na rynku giełdowym.

Analizie i ocenie poddano stopy zwrotu z inwestycji oraz odchylenie standardowe dziennych stóp zwrotu. O ile badanie rynku giełdowego nie przysparza większych trudności, o tyle analiza i ocena kryptowalut nie jest prosta, ponieważ kierują się one odmiennymi zasadami, w porównaniu do zasad panujących na rynku podstawowym.

1. BITCOIN JAKO KRYPTOWALUTA

Kryptowaluta to nowoczesny, elektroniczny środek płatniczy. Jest używana do zabezpieczenia transakcji. Popularność kryptowalut wzrasta z dnia na dzień, a obrót na giełdach to około 25 milionów złotych dziennie. Wirtualne waluty mają kilka swoistych cech [Kusaj: 2, dostęp: 25.03.2018]:

- nie posiadają centralnego emitenta;
- są „wydobywane” przez tzw. „koparki” – nawiązanie do wydobywania prawdziwych kruszców tj. złoto, srebro;
- powstają w efekcie sieci, które wykorzystują matematyczny skrypt;
- twórcy cyfrowych walut w swoich postanowieniach założyli, że nie będzie możliwości emitowania dodatkowych jednostek cyfrowych;
- transakcje wirtualnymi walutami są anonimowe.

Pierwszą, a zarazem najpopularniejszą, kryptowalutą jest bitcoin. Został wypuszczony na rynek w 2009 roku. Twórcą tej waluty jest Satoshi Nakamoto.

Nie wiadomo jednak, czy jest to pseudonim jednej osoby czy grupy ludzi. Nazwa odnosi się do otwartego oprogramowania oraz sieci peer-to-peer. W odróżnieniu do tradycyjnych walut, Bank Centralny nie ma nadzoru nad kryptowalutami. Bitcoin może zostać przesłany do innej osoby przez Internet. Każdy bitcoin jest podzielony na 100 000 000 mniejszych jednostek, które są nazywane satoshi [Lis Markiewicz i Nowak 2015: 11].

Bitcoin używa zdecentralizowanej bazy danych, w celu zapewnienia funkcji bezpieczeństwa. Pierwsza transakcja na rynku kryptowalut odbyła się w Stanach Zjednoczonych w 2010 roku. W Polsce bitcoin zadebiutował w 2011 roku. Wtedy została otwarta pierwsza giełda, na której za polską walutę można było nabyć bitcoina. Ogromny popyt na kryptowaluty rozpoczął się w momencie, gdy na Cyprze ogłosił bankructwo jeden z największych banków i wielu ludzi straciło majątki. Od tamtej pory przybywa firm, które akceptują płatności walutami cyfrowymi. W wyniku tych zdarzeń nastąpił wzrost liczby rodzajów kryptowalut. Obecnie jest ich około 400 [Kusaj: 3, dostęp: 25.03.2018].

Budowa bitcoina pozwala na anonimowe posiadanie własności oraz transferu. Jest oparta na przekazie kwot między rachunkami przy użyciu kryptografii klucza publicznego. Wszystkie transakcje są przechowywane w bazie danych i mają publiczny charakter [Szymankiewicz 2014: 21–22].

Korzyści z używania cyfrowych walut jest wiele [Kusaj: 3, dostęp: 25.03.2018]:

- szybkość transakcji – maksymalnie trwają do 30 minut;
- niska cena transakcji (około 10 groszy), bądź darmowe transakcje;
- anonimowość transakcji – rozpoznawalny jest tylko specjalny adres, w którym nie trzeba podawać danych personalnych;
- polityka państwa nie ma kontroli nad ilością kryptowalut, dlatego nie ma możliwości wpływu na jej kurs.

Cyfrowe waluty są względnie nowym zjawiskiem w gospodarce, jednak analizując ich rolę widoczne jest to, że niektóre funkcje jakie pełnią są zbliżone do funkcji pieniądza. Może być środkiem wymiany płatności, w sytuacji gdy obie strony wyrażą zgodę na płatność walutą cyfrową. Bitcoin posiada również funkcję tezauryzacyjną, gdyż umożliwia przechowywanie wartości w czasie. Co więcej, kryptowaluty są zapisem cyfrowym, co wpływa na ich trwałość i poręczność. Postać cyfrowa zapewnia podział na wiele małych jednostek. Większość walut zapewnia podział do ośmiu miejsc po przecinku [Piotrkowska 2018: 12].

2. TRANSAKcje BLOCKCHAIN'A NA PRZYKŁADZIE BITCOINA

Dogłębne poznanie kryptowalut jest możliwe poprzez zrozumienie technologii blockchain. W 2008 roku na świecie rozpoczął się kryzys finansowy. Dla wielu instytucji finansowych był to ogromny cios. Rozwiązaniem na zapewnienie bez-

piecznej komunikacji między systemami informatycznymi był projekt Bitcoin. Przełomowa jest koncepcja waluty cyfrowej, ale także technologia pod którą podlega – blockchain [Homa 2015: 43, dostęp: 24.03.2018].

Blockchain to księga zawierająca listę transakcji, w której prowadzone są rozrachunki. Blockchain bitcoinowy rozpoczyna się od wpisu, w którym właściciel danego adresu publicznego wykreował pierwsze bitcoiny. Każdy kolejny wpis zaczyna się od wygenerowania następczej transzy i przydzielenia do wyznaczonego adresu. W blokach zawarte są zapisy dotyczące nowo wygenerowanych bitcoinów, jak również transakcje, które dotyczą monet już powstałych. Bloki, czyli rozdziały księgi posiadają ograniczoną pojemność [Piech 2017: 14–15, dostęp: 25.03.2018].

3. CHARAKTERYSTYKA WIG JAKO INDEKSU GIEŁDOWEGO

Indeksy giełdowe ukazują informacje o danej giełdzie. Można z nich odczytać czy rynek dotyczy akcji, czy też obligacji lub z jakiej branży pochodzi dany podmiot (np. bank). Stałe obliczanie indeksów giełdowych umożliwia historyczne analizowanie, w którym zobaczymy długookresowe trendy i zależności oraz rentowność inwestycji w odniesieniu do lat wcześniejszych. Dzięki indeksom można dodatkowo porównać sytuację gospodarczą różnych państw.

Pierwszy raz indeksem posłużono się w 1884 roku. Twórcy założyli, że reakcja kursu akcji danej grupy spółek najlepiej odzwierciedli obecną sytuację na giełdzie. Indeks powinien zostać zbudowany w oparciu o kilka czynników [Błachucki: 1]:

- ma być oparty na reprezentatywnej grupie papierów wartościowych;
- musi bazować na zmianach cen podanych walorów;
- powinien stwarzać wiele możliwości porównania wartości aktualnych z danymi historycznymi.

Istnieją dwa podstawowe rodzaje indeksów: dochodowe i cenowe. Indeksy dochodowe pozwalają na obserwację łącznej zmiany ceny grupy akcji razem z przypisanymi tym akcjom prawami majątkowymi. Indeksy cenowe opierają się jedynie na odnotowanej zmianie cen akcji.

Obecnie GPW publikuje 22 tego typu wskaźniki i robi to na bieżąco. Wiarygodność indeksu giełdowego zależy od notowanych spółek. Dla tego celu giełda stworzyła bazowe kryteria spółek, wchodzące w skład któregośkolwiek indeksu [Błachucki: 1–2, dostęp: 25.03.2018].

4. ZASTOSOWANE METODY BADAWCZE

Odpowiednia analiza oraz ocena sytuacji finansowej mają fundamentalne znaczenie w przypadku podejmowania decyzji dotyczących inwestycji. Za podstawowe metody oceny można przyjąć oczekiwaną dzienną stopę zwrotu oraz odchylenie standardowe dziennej stopy zwrotu. Natomiast miarą, która scali te dwie miary będzie współczynnik zmienności stopy zwrotu.

Niewątpliwie najczęstszym sposobem pomiaru zyskowności inwestycji jest stopa zwrotu. Stanowi stosunek osiągniętego zysku lub straty do zaangażowanego kapitału, a więc pozwala na ocenę opłacalności wybranych inwestycji. Wskaźnik efektywności inwestycji może osiągnąć ujemne wartości. Im wyższa jego wartość, tym większy zwrot z inwestycji [Pera: 12, dostęp: 25.03.2018].

Do analizy zostanie także użyta miara ryzyka, jaką stanowi odchylenie standardowe stopy zwrotu. Odchylenie jest miarą rozproszenia bezwzględnego. Mówi o zmienności obserwowanych wyników, a dokładnie informuje czy rozrzut wokół stopy zwrotu jest wielki czy też nie [Wróbel 2010: 1–2, dostęp: 25.03.2018].

Ostatnią z omawianych miar będzie współczynnik zmienności stopy zwrotu, który pozwoli określić wielkość ponoszonego ryzyka w stosunku do osiągniętego dochodu. Stanowi on iloraz odchylenia standardowego w stosunku do stopy zwrotu. Aby można było odpowiednio obliczyć i zinterpretować wskaźnik, stopa zwrotu nie powinna być ujemna [Nowak 2015: 23].

W pierwszej kolejności analizie poddano szereg dziennych stóp zwrotu bitcoina w stosunku do PLN, zaobserwowanych w okresie od 01.01.2011 do 31.12.2017. Okres ten składa się z 1 806 obserwacji w przypadku analizy kursu i zostanie przedstawiony w postaci 1 okresu 7-letniego oraz 7 okresów rocznych. Kolejno zaprezentowane zostanie odchylenie standardowe, w celu zobrazowania powstałych odchyżeń od średniej stopy zwrotu, a także wspomniany współczynnik zmienności stopy zwrotu. Aby porównać wyniki kursu wybranej kryptowaluty do wyników całego rynku i wyboru najbardziej optymalnego sposobu inwestycji, posłużono się Warszawskim Indeksom Giełdowym (WIG). Notowania WIG w badanym okresie tworzy 1 748 obserwacji.

5. WYNIKI BADAŃ I ICH ANALIZA

Stopa zwrotu daje możliwość obserwacji zmiany wartości danej inwestycji w określonym czasie. Jednak, aby we właściwy sposób zaprezentować zmiany kursu BTC/PLN za 1 okres 7-roczny, posłużymy się uśrednioną dzienną stopą zwrotu z całego badanego okresu.

Tabela 1. Oczekiwana dzienna stopa zwrotu WIG-u i kursu BTC/PLN z okresu 7-letniego [%]

Wyszczególnienie	OKRES 7-LETNI
BTC/PLN	0,814
WIG	0,022

Źródło: Stooq. Obliczenia własne.

Tabela 1, przedstawiająca wynik otrzymany poprzez uśrednienie dziennych stóp zwrotu, pozwala wywnioskować, że gdyby inwestycja toczyła się na przestrzeni tych lat, pozwoliłaby otrzymać przeciętnie 0,814% dziennego zysku z inwestycji. Co oznacza, że z każdego zainwestowanego złotego można by uzyskać średnio 0,00814 zł, czyli niespełna 1 grosz.

Warto otrzymany wynik przyrównać do wyniku jaki osiągnęły wszystkie spółki na rynku podstawowym, w celu prezentacji różnicy otrzymanych wartości. Notowania WIG-u zostały przedstawione w analogiczny sposób, a efekty obliczeń przedstawia także tab. 1. Zgodnie z nią w przypadku inwestycji poczynionych na rynku giełdowym, w badanym okresie, średnio można było otrzymać 0,022% zwrotu z inwestycji, co daje 0,00022 zł zysku z każdego zainwestowanego złotego.

Porównując otrzymane wyniki niewątpliwie widoczna jest dysproporcja oraz silna przewaga kursu kryptowaluty nad wynikami wszystkich spółek rynku podstawowego. Oczekiwana dzienna stopa zwrotu na rynku kryptowaluty jest kilkadziesiąt razy większa niż spółek na rynku podstawowym.

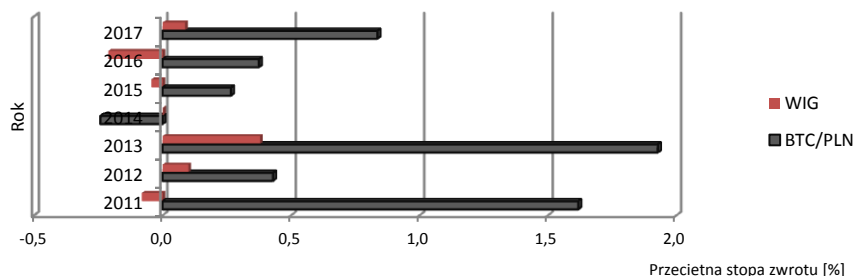
Aby w dokładniejszy sposób przeanalizować badany okres warto spojrzeć na każdy rok (z przedziału 2011–2017) z osobna. Rezultaty obliczeń przedstawia tab. 2 oraz wykres 1.

Tabela 2. Oczekiwana dzienna stopa zwrotu WIG-u i kursu BTC/PLN z 7-okresów rocznych [%]

Wyszczególnienie	7 OKRESÓW ROCZNYCH							
	Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BTC/PLN		1,618	0,430	1,928	-0,242	0,267	0,375	0,837
WIG		-0,081	0,100	0,379	0,003	-0,044	-0,211	0,088

Źródło: Stooq. Obliczenia własne.

Analizując oczekiwaną dzienną stopę zwrotu WIG-u i kursu BTC/PLN z 7-okresów rocznych uwagę przykuwa rok 2013, w którym przeciętna dzienna stopa zwrotu kursu BTC/PLN wyniosła aż 1,928 % oraz rok 2011 z wynikiem-1,618%.

Wykres 1. Oczekiwana dzienna stopa zwrotu WIG-u i kursu BTC/PLN z 7-okresów rocznych [%]

Źródło: Stooq. Na podstawie obliczeń własnych.

W roku 2011 roku opublikowano pierwszy artykuł o bitcoinie w poważnych mediach, a dokładnie w amerykańskim tygodniku *Time*, w tym czasie wybuchła także pierwsza bitcoinowa bańka. Rok 2013 to już dwie bańki bitcoinowe oraz akceptacja tej kryptowaluty w Niemczech jako pełnoprawnego pieniądza prywatnego i zwolnienie z podatku w przypadku obrotu bitcoinami w Danii [Lyon 2017, dostęp: 25.03.2018]. Te dwa lata w ogromny sposób wpłynęły na wynik dziennej stopy zwrotu z całego 7-letniego okresu badawczego. Tak wysokie stopy zwrotu są spowodowane ogromnymi i gwałtownymi wzrostami wartości notowań bitcoina. Jedyny rok, w którym zaobserwowano ujemną stopę zwrotu to rok 2014, z wynikiem $-0,242\%$, przyniósł on upadek największej giełdy omawianej krypto waluty – Mt. Gox. Jest to tym samym jedyny przedział czasu, w którym oczekiwana stopa zwrotu Warszawskiego Indeksu Giełdowego była wyższa, a tym samym korzystniejsza.

Warto jednak zwrócić uwagę, że w ciągu 7-letniego badanego okresu cena BTC wzrosła z 87 groszy (notowanie z 1 dnia obserwacji) do 49 228 PLN (notowanie z ostatniego dnia obserwacji). Zauważyć można, że wzrost stopy zwrotu jest zależny od aprobaty wszelkich instytucji i państw (zwłaszcza tych o silnych gospodarkach), które w tych latach zaakceptowały płatność bitcoinem, jak np.: Chiny, Japonia czy wspomniane już Niemcy. Dodatkowo wpływ na notowania ma coraz większa trudność kopania i przeciążenia sieci. Podaż kryptowalut jest ograniczona, a popyt i zainteresowanie ze strony mediów ciągle rosną [Lyon 2017, 25.03.2018].

Kolejną miarą jaka zostanie użyta do analizy jest odchylenie standardowe. Jest ono niezwykle istotne, zwłaszcza jeżeli analizie jest poddana kryptowaluta, której wartość waha się w znaczący sposób i zastanawiające jest jak, i o ile wartości notowań mogą się różnić od przeciętnej dziennej stopy zwrotu. Tab. 3 przedstawia wyniki obliczeń.

Tabela 3. Odchylenie standardowe dziennych stóp zwrotu z WIG-u i kursu BTC/PLN z okresu 7-letniego [w %].

Wyszczególnienie	OKRES 7 LETNI
BTC/PLN	6,508
WIG	1,018

Źródło: Stooq. Obliczenia własne.

Odchylenie standardowe, odnoszące się do całego badanego okresu, przede wszystkim obrazuje jak bardzo różnią się między sobą te dwa rodzaje inwestycji. Znacznie większe rozproszenie występuje w przypadku kursu BTC/PLN. Informuje ono nas o tym, że przeciętnie omawiana wartość różni się o 7 groszy (0,065 zł) od średniej dziennej stopy zwrotu. Wprawdzie nie wydaje się być to duża wartość, jednak biorąc pod uwagę wysokość odchylenia osiągniętego przez Warszawski Indeks Giełdowy, który wynosi 1 grosz (0,010 zł) – jest to znaczna wartość.

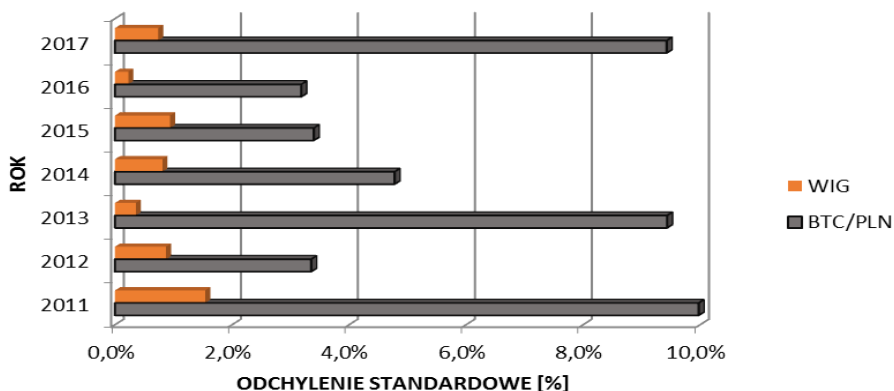
Warto zwrócić uwagę na wyniki otrzymanych odchyleń standardowych we wszystkich 7 latach oddzielnie. Rezultaty obliczeń przedstawia tab. 4 oraz wykres 2.

Tabela 4. Odchylenie standardowe dziennych stóp zwrotu z WIG-u i kursu BTC/PLN z 7 okresów rocznych [w %]

Wyszczególnienie	7 OKRESÓW ROCZNYCH						
Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BTC/PLN	9,977	3,354	9,437	4,780	3,399	3,185	9,430
WIG	1,542	0,873	0,356	0,811	0,942	0,228	0,738

Źródło: Stooq. Obliczenia własne.

Analizując otrzymane wyniki możemy zaobserwować, że znacznie wyższą wartość odchylenia standardowego dziennej stopy zwrotu uzyskał kurs BTC/PLN. W omawianym przypadku, w każdym z rocznych okresów odchylenie standardowe z WIG-u jest mniejsze od odchylenia kursu walutowego. Istotne jest to, że w przypadku kursu w roku 2011, 2013 i 2016 odnotowano najwyższe wartości zastosowanej miary i wynoszą one niespełna 10%. Tak więc zmienność kursu BTC/PLN jest większa niżeli zmienność Warszawskiego Indeksu Giełdowego, co może oznaczać istnienie większego ryzyka w przypadku tego rodzaju inwestycji.

Wykres 2. Odchylenie standardowe dziennych stóp zwrotu z WIG-u i kursu BTC/PLN z 7-okresów rocznych [w %].

Źródło: Stooq. Na podstawie obliczeń własnych.

Wskaźnik zmienności stopy zwrotu pozwoli wskazać, ile ryzyka przypada na jednostkę stopy zwrotu. Zgodnie z tab. 5 wyższym ryzykiem obarczone są inwestycje na rynku podstawowym, ponieważ w badanym 7-letnim okresie na jednostkę stopy zwrotu przypada około 46 jednostek ryzyka. Oczywistym staje się stwierdzenie, że im niższa wartość wskaźnika tym mniejsze ryzyko.

Tabela 5. Wskaźnik zmienności stopy zwrotu WIG-u i kursu BTC/PLN z okresu 7-letniego

Wyszczególnienie	OKRES 7-LETNI
BTC/PLN	8
WIG	46

Źródło: Stooq. Obliczenia własne.

Tabela 6. Wskaźnik zmienności stopy zwrotu WIG-u i kursu BTC/PLN z 7-okresów rocznych

Wyszczególnienie	7 OKRESÓW ROCZNYCH							
	Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BTC/PLN		6	10	5	–	17	7	5
WIG		–	9	1	298	–	–	8

Źródło: Stooq. Obliczenia własne.

Analizując natomiast każdy rok oddzielnie, uwagę przykuwa wartość uzyskana w 2014 roku, w którym WIG osiągnął 298 jednostek ryzyka, co przedstawia tab. 6. Wynik ten w znaczny sposób wpływa na wynik miary uzyskany w całym 7-letnim okresie. W pozostałych okresach nie zaobserwowano tak dużych dysproporcji. Warto wspomnieć, że w latach, w których stopa zwrotu osiągnęła ujemne wartości, obliczenie wskaźnika zmienności stopy zwrotu nie było możliwe.

PODSUMOWANIE

Kryptowaluty są nadal nowym zjawiskiem w dziedzinie finansów. W związku z rosnącą popularnością kryptowalut istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia bańki spekulacyjnej. Nieodłączną częścią każdej kryptowaluty jest technologia blockchain. Zapewnia ona bezpieczeństwo oraz transparentność.

Przeprowadzone badania oraz interpretacje mają charakter teoretyczny. Inwestując na rynku trzeba mieć świadomość istniejącego ryzyka, ze względu na złożoność mechanizmów, a także zjawiska gospodarcze i polityczne, które nie zostały uwzględnione w przeprowadzonym badaniu. O ile w przypadku stopy zwrotu wysoka jej wartość jest pożądana, tak w przypadku odchylenia standardowego stopy zwrotu i wskaźnika zmienności stopy zwrotu – niekoniecznie. Oczywiście ocena oraz interpretacja tych ostatnich miar zależy od upodobań inwestora i jego skłonności do podejmowania ryzyka.

Została potwierdzona hipoteza badawcza, stwierdzająca, iż inwestycje poczynione na rynku kryptowalut pozwalają osiągnąć większe zyski, niż inwestycje na rynku giełdowym. Owa inwestycja w cyfrową walutę może oznaczać znaczne pomnożenie zysków. Badając kryptowalutę jaką jest bitcoin udało się wykazać, że należy do rodzajów inwestycji o charakterze niestabilnym. Czynnikiem zniechęcającym większość inwestorów jest ryzyko i niepewność. Jednak należy przyznać, że występuje ono zarówno na rynku podstawowym, jak i na rynku kryptowalut. Niestety niemożliwe jest jednoznaczne stwierdzenie, który rodzaj inwestycji warto wybrać, ponieważ, o ile bitcoin pozwala na osiągnięcie większych zysków, o tyle zastosowane miary ryzyka nie dały jednoznacznej odpowiedzi, co do określenia jednej z nich, mianem bardziej ryzykownej.

BIBLIOGRAFIA

- Błachucki M., *Indeksy Giełdowe* [online] [w:] <http://www.pomocstudentom.pl/pub/dr-mateusz-blachucki-indeksy-gieldowe.pdf> [dostęp 25.03.2018].
- Homa D., 2015, *Sekrety Bitcoina i innych Kryptowalut*, HELION, Gliwice, [w:] <https://www.ticker.pl/2015/08/27/jak-ocenic-efektywnosc-inwestycji-2/> [dostęp 24.03.2018].
- Kusaj M., *Krypto-waluty w pigułce* [online] [w:] <http://www.bitcoinwalutaprzyszlosci.pl/wp-content/uploads/2016/11/Kryptowaluty-w-pigulce.pdf> [dostęp 25.03.2018].
- Lis Markiewicz P., Nowak Sz., 2015, *Bitcoin Przyszłość Inwestowania*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Lyon N., 2017, *10 Reasons for Bitcoin Price To Grow To New Heights in 2017* [online] [w:] <https://coinidol.com/10-reasons-for-bitcoin-price-to-grow-in-2017> [dostęp 25.03.2018].
- Nowak A., 2015, *Ocena efektywności przedsięwzięć gospodarczych*, Warszawa.
- Pera K., *Pomiar dochodowości inwestycji – istota, odmiany i cechy stóp zwrotu* [online] [w:] https://www.ksiegarnia.beck.pl/media/product_custom_files/1/1/11103-modele-inwestycyjne-krystian-pera-darmowy-fragment.pdf [dostęp 25.03.2018].
- Piech K. (red.), 2017, *Podstawy korzystania z walut cyfrowych*, Instytut wiedzy i innowacji, [online] [w:] <https://www.gov.pl/documents/31305/436699/Podstawy+walut+cyfrowych.pdf/7a000d7b-2544-f2c7-b532-991a3ee6049a> [dostęp 25.03.2018].
- Piotrowska A.I., 2018, *Bitcoin Płatnicze i inwestycyjne zastosowania kryptowaluty*, CeDeWu, Warszawa.
- Szymankiewicz M., 2014, *Bitcoin – Wirtualna waluta internetu*, Helion, Gliwice.
- Wróbel M., 2010, *Średnia, odchylenie standardowe i odchylenie standardowe średniej. Inne parametry statystyczne*, Uniwersytet Śląski, Katowice, [online] [w:] http://www.wrobelmaciek.info/sites/default/files/srednia-i-stdev_0.pdf [dostęp 25.03.2018].

EFFECTIVENESS OF INVESTMENTS ON THE CRYPTOCURRENCY MARKET AND INVESTMENTS ON THE STOCK MARKET – A COMPARATIVE APPROACH

Abstract

In the online world, virtual currency systems are used more and more often. Bitcoin is the most popular and decentralized ones. The aim of the article is to assess the profitability of investments on two different markets – the stock market and the cryptocurrency market. The work also attempts to characterize bitcoin cryptocurrencies.

Keywords: bitcoin, cryptocurrency, blockchain, digital currency.

Przyjęto/Accepted: 20.08.2018
Opublikowano/Published: 15.09.2018

SEKTOR FIN-TECH – ZAGROŻENIE CZY SZANSA DLA BANKÓW?

Kamila Zelga

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Streszczenie

Postępująca globalizacja oraz dominacja nowoczesnych technologii powodują modyfikacje na wielu obecnych rynkach towarów oraz świadczonych usług. Banki podkreślają ideę równych szans dla wszystkich uczestników rynku, jednak powstaje pytanie czy stanowią wystarczająco elastyczne i konkurencyjne cenowo podmioty? Okazuje się bowiem, iż tradycyjna bankowość nie stanowi zagrożenia dla sektora Fin-Tech, nastawionego na współpracę w zakresie ożywienia sektora finansowego, dostosowującego swoje usługi do oczekiwań klientów. Wykazano, iż firmy Fin-Tech powinny poddać swoje firmy regulacjom sektora finansowego, co sprawi, iż wykreowane zostaną równe reguły gry wszystkich podmiotów oferujących podobne usługi oraz zapobiegnie arbitrażowi regulacyjnemu.

Słowa kluczowe: Fin-Tech, tradycyjne banki, regulacje, współpraca.

JEL Class: G2, G23, G28.

WPROWADZENIE

W dobie przemian cyfrowych, zachodzących w coraz to większej ilości gałęzi światowych gospodarek, obecnie trudno jest wyobrazić sobie świat bez Internetu oraz wszelkich udogodnień mobilnych. Pędzący postęp technologiczny oraz globalizacja również powodują, iż takie same trendy i zjawiska widoczne są w branży usług finansowym, oferując całe spektrum świadczeń – od wymiany walut, nowoczesnych sposobów realizacji płatności, aż po udzielenie kredytów.

Biznes wykorzystujący innowacje oraz awangardowe technologie do konkurowania na rynku usług finansowych okrzyknięty został mianem Fin-Tech, a wraz z jego rozwojem tradycyjne instytucje finansowe dołączyły do grona zagrożonych utratą klientów na rzecz alternatywnych dostawców. Należy więc zadać pytanie, czy sektor Fin-Tech stanowi jedynie opozycję dla konwencjonalnych banków?

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie zasadniczych różnic między sektorem Fin-Tech a tradycyjną bankowością oraz poddanie ocenie obszar Fin-Tech w kontekście konkurenta i potencjalnego partnera dla banków. Odwołano się także do postępującej innowacyjności polskich banków oraz regulacji sektora Fin-Tech, które niewątpliwie stanowią jeden z istotnych czynników ograniczających jego działalność.

Wywody oparto na analizie literatury przedmiotu, stron internetowych oraz dostępnych raportów dotyczących analizowanej problematyki.

1. SEKTOR FIN-TECH A TRADYCYJNE BANKI

Nie ulega wątpliwości, iż globalizacja oraz nowoczesne technologie przyczyniają się do silnych zmian na licznych rynkach dóbr i usług. Specyficzna sytuacja istnieje na rynkach finansowych, na których działają nie tylko instytucje poddane rygorystycznej regulacji, m.in. banki, ale także wiele parabanków.

Warto nadmienić, iż banki, mimo iż nie zawsze nadążają za postępującymi modyfikacjami, cieszą się zdecydowanie większym zaufaniem jako podmioty bezpieczne, podlegające regulacji oraz kontroli ze strony państwa.

Fin-Tech, czyli Financial Technology to innowacyjne usługi finansowe oparte na technologii informacyjnej. Funkcjonowanie firm Fin-Tech na rynku wywołuje pytania o równość reguł gry, ocenę konkurencji i współpracy, a także celowość poddania tych nowych konkurentów uregulowaniom banków, instytucji ubezpieczeniowych, firm inwestycyjnych, instytucji płatniczych czy instytucji pieniądza elektronicznego [Szpringer 2016: 56].

Kluczowe dla rozwoju jednolitego rynku w obszarze Fin-Tech jest budowanie pewności, iż nadmienione firmy mogą prowadzić transgraniczną działalność

gospodarczą oraz kreować zaufanie wśród konsumentów w zakresie ochrony ich interesów w przypadku korzystania z usług na poziomie transgranicznym [Szpringer 2016: 56]. Równie istotne okazują się aspekty bezpieczeństwa informatycznego, ochrony tajemnicy handlowej czy zabezpieczenie prywatności, także w kontekście zezwolenia nowym podmiotom na dołączenie do instytucji infrastruktury rynku finansowego. Automatyczne kredytowanie w bankowości oraz mechaniczne platformy konsultingowe w sektorze ubezpieczeń świadczą o dużym potencjale rozwoju sztucznej inteligencji w ocenie ryzyka na rynku usług finansowych.

Powstają więc dylematy, co w dalszym horyzoncie czasowym zdominuje rynek detalicznych usług płatniczych: bankowe płatności, systemy kart płatniczych czy płatności internetowe? Czy przeważającą pozycję będą miały banki, czy też nowe firmy technologiczne o samodzielnym stanowisku lub działające w ramach współpracy z głównymi bankami? Czy w dalszej perspektywie banki w obecnej strukturze będą nadal funkcjonować, czy zostaną wyparte przez firmy Fin-Tech?

Sektor firm proponujących rozwiązania z zakresu Financial Technology (Fin-Tech) rozwija się bardzo prężnie – zarówno w kontekście wielkości inwestycji, jak i ilości spółek. Spośród ponad 140 przedsiębiorstw o wartości oszacowanej na ponad 1 miliard dolarów ponad 20 to spółki Fin-Tech [Zachariasz 2016].

Według raportu Accenture „The Future of Fin-Tech and Banking” globalna wartość inwestycji w spółki Fin-Tech wzrosła z 2 miliardów dolarów w roku 2010 do 12 miliardów dolarów w roku 2014 [EFMA, 2015].

Pomimo sukcesywnego tempa rozwoju oraz zysków, firmy działające w branży Fin-Tech są nadal zbyt małej skali, aby walczyć o prymat w świecie finansów. Jedną z największych firm z zakresu Fin-Tech, oferującą pożyczki online od 2007 roku, czyli od początku swojej działalności, integrowała w zobowiązaniach rzędu 13 miliardów dolarów. Dla porównania, w samych Stanach Zjednoczonych w roku 2014 firma VISA pośredniczyła w transakcjach kartami kredytowymi na łączną wartość 1,2 biliona dolarów, a zbiorczy kredyt konsumencki zaciągnięty na kartach kredytowych we wrześniu 2015 roku wynosił tam w sumie 3,5 biliona dolarów [Zachariasz 2016]. Olbrzymia dysproporcja w skali pokazuje, iż obecnie pozycja tradycyjnych banków jest dominująca, a ich funkcjonowanie nie jest zagrożone.

Jeśli więc Fin-Tech nie stanowi niebezpieczeństwa dla tradycyjnych instytucji finansowych, to czy przynajmniej determinuje ich transformację? Wszystko wskazuje na to, iż taki wpływ istnieje i nadal się pogłębia.

Warto nadmienić, iż firmy z branży Fin-Tech oferują swoim klientom produkty dużo tańsze od tradycyjnej bankowości. Defekt konwencjonalnych kanałów sprzedaży, m.in. oddziałów czy brak konieczności zgodności z wytycznymi

regulatora, powoduje znaczące obniżenie kosztów działalności i możliwość oferowania bardziej korzystnych cenowo produktów. Ponadto firmy z zakresu Fin-Tech coraz chętniej stosują innowacyjne sposoby oceny ryzyka, rozpoczynając od analizy behawioralnej swoich klientów opartej na mediach społecznościowych po algorytmy *machine learning* [Zachariasz 2016]. Stosowanie nowych modeli biznesowych pozwala na prowadzenie działalności para-bankowej bez obligatoryjności spełniania określonych wymogów stawianych bankom.

Globalne badania wskazują, iż kooperacja między bankami a spółkami Fin-Tech najczęściej dotyczy nowych metod płatności oraz marketingu cyfrowego, włączając innowacje w swoją oficjalną strategię działania. W roku 2009 tylko 37% banków traktowało innowacyjność jako jedną z metod osiągnięcia przewagi konkurencyjnej, natomiast 6 lat później to już 73% banków [Accenture – *The Future of Fin-Tech*, 2014].

Firmy Fin-Tech potrafią elastycznie, szybko i zwinnie przechwytywać wartość z nowych technologii i przekształcać je w nowe usługi, których życzą sobie ich klienci [Szpringer 2016: 57]. Przewiduje się, iż chociaż sektor Fin-Tech znajduje się jeszcze w fazie rozwojowej, będzie on kształtował przyszłość rynku usług finansowych, jednocześnie przyciągając te osoby, które dotychczas nie były klientami tego typu usług lub korzystały z nich w niewielkim stopniu. Fin-Tech ma więc duży potencjał integracji finansowej oraz przeciwdziałania wykluczeniu finansowemu. Kluczową rolę we współpracy dostawców odgrywa kilka czynników, które wydają się decydować o powodzeniu Fin-Tech: niskie marże, brak konieczności inwestowania w drogie aktywa, innowacyjność, łatwa skalowalność i optymalizacja przestrzegania prawa [Teo i Kuo Chuen 2015: 15].

Firmy Fin-Tech pełnią także funkcję pośrednika między klientem a bankiem, które cenią nastawienie firm Fin-Tech na potrzeby i oczekiwania klienta, co sprawia, iż mogą one produktywniej projektować usługi finansowe oferujące wartość dla klienta w zmiennym, wynikającym z rozwoju technologii łańcuchu wartości. Jak wynika z powyższego, należy podkreślić ukierunkowanie się banków bardziej na współpracę niż na konkurencję z sektorem Fin-Tech.

2. INNOWACYJNOŚĆ POLSKICH BANKÓW

Polacy znajdują się w zdecydowanej czołówce krajów otwartych na awangardowe technologie. Raport Fundacji Fin-Tech Poland „Fin-Tech w Polsce – bariery i szanse rozwoju” wskazuje, iż z bankowości elektronicznej korzysta obecnie 14 mln Polaków, natomiast z mobilnej 7 mln [Widawski i Brakoniecki 2016: 18]. Kolejny czynnik przemawiający za przyjętą tezą stanowi zaawansowanie technologiczne polskich banków, wprowadzających innowacyjne rozwiązania,

które są pozytywnie postrzegane przede wszystkim przez młode pokolenie użytkowników.

Polski Standard Płatności powstały w 2013 roku konstituował rezultat porozumienia ponad podziałami sześciu banków: Alior Bank, PKO BP, BZ WBK, Banku Millennium, mBanku oraz IND Banku Śląskiego [Gnutek 2017: 14]. Nadmienić należy, iż obsługuje on system płatności BLIK, dostępnych za pośrednictwem aplikacji mobilnych powyższych banków oraz Orange Finance i Getin Bank. Obecnie BLIK cieszy się dużym zainteresowaniem, gdyż z jego usług korzysta 3,5 milionami użytkowników, którzy realizują 2 miliony transakcji w ciągu miesiąca. W ten sposób komercyjne banki skutecznie oraz samodzielnie wdrożyły nowe rozwiązania technologiczne.

Podkreślić należy, iż tradycyjna bankowość nie lekceważy potencjału sektora Fin-Tech. Dla przykładu, mBank powołał projekt *mAkcelerator*, czyli fundusz, który w start-upy technologiczne ma zainwestować 50 mln euro [Gnutek 2017: 14]. Własny program akceleracyjny posiada również PKO BP, gdzie wyłonione start-upy mogą skorzystać z merytorycznej wiedzy banku oraz wyjechać na *Massachusetts Institute of Technology* [Gnutek 2017: 14].

Z kolei Alior Bank już w 2015 roku powołał *Innovation Lab* – zespół mający na celu wdrożenie innowacji do oferty banku, efektem czego jest powstanie aplikacji mobilnej *Trusted Advic* [Gnutek 2017: 14]. Stworzona w kooperacji z IMP i Apple platforma umożliwiła doradcom codzienną obsługę klientów segmentu *private banking*, niezależnie od tego, gdzie aktualnie się znajdują.

3. REGULACJE PRZESZKODĄ DLA FIN-TECH

Działalność banków oraz organów nadzoru nad rynkiem finansowym nie została poddana jasnym i w pełni korzystnym regulacjom. Banki akcentują koncepcję równych reguł gry rynkowej dla wszystkich podmiotów, które świadczą podobne usługi i podejmują zbieżne ryzyko. Realizacji tego celu przyświeca pakiet regulacyjny CRD4/CRR – w sektorze bankowym, w ubezpieczeniach Solvency 2, natomiast na rynku kapitałowym – MiFID2/MiFIR, EMIR [Szpringer 2016: 58]. Unormowania te dotyczą w pewnym zakresie parabanków, obejmujących firmy Fin-Tech, w szczególności poza-bankowe prywatne systemy płatności [Kasiewicz i in. 2014: 140]. Organy nadzoru nad rynkiem finansowym koncentrują się wokół wpływu działalności Fin-Tech na stabilność finansową, z kolei podmioty ochrony danych osobowych rozważają bezpieczeństwo teleinformatyczne, w szczególności z perspektywy ochrony prywatności [Szpringer 2016: 58].

Obecnie, w dobie postępującej globalizacji oraz zmian technologicznych, konieczna jest zmiana nastawienia regulatorów rynku finansowego, którzy – obok kluczowej dla nadzoru kontroli nad stabilnością i bezpieczeństwem sys-

temu finansowego promować powinni partnerstwo i współpracę między firmami Fin-Tech a bankami. Stymulowanie popytu konsumentów na cyfrowe usługi finansowe to nie tylko rozwój rynku, poprawa zaufania i tańsze usługi finansowe, lecz równocześnie przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, finansowemu i społecznemu [Buckley i Malady 2015: 45].

Również raport Fin-Tech Poland „Fin-Tech w Polsce – bariery i szanse rozwoju” podnosi kwestie regulacji, które uniemożliwiają Fin-Techom racjonalną konkurencję z bankami. Na pytanie o działania, jakie należy podjąć, aby innowacje finansowe rozwijały się dynamicznie, aż 62,5% ankietowanych z branży Fin-Tech odpowiedziało: „Ograniczenie obciążeń regulacyjnych dla małych podmiotów” [Gnutek 2017: 15]. Sformułowanie to wybrało natomiast 10% przedstawicieli banków. Z kolei na pytanie o największe bariery rozwoju sektora Fin-Tech w Polsce przedstawiciele tego obszaru najczęściej odpowiadali: „Zbyt wysokie wymogi regulacyjne i administracyjne” [Gnutek 2017: 15].

Pod tym względem szansą dla sektora Fin-Tech mogą być dyrektywy Parlamentu Europejskiego MiFID II oraz PSD 2. Zakładają one objęcie regulacjami cyfrowych walut w zakresie przeciwdziałania konwersji pieniędzy i finansowania terroryzmu (AML) giełd wymiany kryptowalut. Uregulowania AML nakładają na niektóre podmioty finansowe obowiązki rejestracji transakcji, identyfikacji i weryfikacji klientów czy raportowania instytucjom państwowym określonych informacji.

Aktualnie używanie bitcoina w Unii Europejskiej jest legalne i nie podlega regulacjom. Co więcej, ostatnie orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości zwolniło transakcje kryptowalutowe z podatku VAT w całej Unii Europejskiej [Szpringer 2016: 60]. Komisja zapowiedziała również objęcie tych podmiotów unormowaniem usług płatniczych.

Należy podkreślić, iż innowacyjny charakter bitcoina opiera się w głównej mierze na decentralizacji. W przypadku bitcoina nie istnieje centralny emitent – podobnie jak w odniesieniu do gotówki, a w przeciwieństwie do pieniądza bezgotówkowego przepływ płatności nie wymaga pośrednictwa zaufanej trzeciej strony, takiej jak bank [Szpringer 2016: 60]. Transakcje potwierdzane są za pośrednictwem szczególnego rodzaju porozumienia, osiąganego w drodze głosowania przez podmioty sieci bitcoin nazywanych minerami, przy czym wartość oddanej oceny zależna jest od mocy obliczeniowej dostarczonej przez danego минера na potrzeby przyzwolenia danej transakcji [Szpringer 2016: 60]. Odmienne właściwości bitcoina, takie jak względna anonimowość porozumienia czy też niskie koszty transakcyjne, są pochodnymi rozproszenia cyfrowej waluty. To właśnie decentralizacja bitcoina, scalona z cyfrową naturą tej jednostki pieniężnej, powoduje przeważające problemy prawne i podatkowe związane z jego kreacją i obrotem.

4. FIN-TECH – WSPÓŁPRACA CZY KONKURENCJA NA RYNKU USŁUG FINANSOWYCH?

Konwergencja urzędów oraz ich cyfryzacja, zacieranie się granic między tradycyjnymi mediami, telekomunikacją a Internetem, rozwój usług mobilnych czy też serwisów społecznościowych stawiają nowe, coraz to bardziej wymagające wyzwania przed regulacją sektorową, prawem własności intelektualnej, mediów elektronicznych oraz konkurencji [Szpringer 2016: 60].

Warto nadmienić, iż niezmiennie istotny problem w zakresie działalności Fin-Tech stanowi problematyka sztucznej inteligencji, automatycznych systemów eksperckich, wirtualnej edukacji, a także „Internetu rzeczy”, w szczególności odpowiedzialności jednostek ludzkich za automatyczne działania maszyn i urzędów. „Internet rzeczy” kreuje nowe wyzwania dla regulacji, gdyż przedmioty fizyczne w ramach tej specyfiki nabierają znamion typowych dla innych działów prawa, wykraczających poza prawo rzeczowe [Szpringer 2016: 60].

Rozwój rynku powinien zostać rzetelnie analizowany przez firmy Fin-Tech, gdyż z wyszukiwarkami czy serwisami społecznościowymi coraz częściej kojarzone są usługi finansowe, np. płatności internetowe i mobilne, pożyczki społecznościowe, *crowdfunding* czy usługi inwestycyjne [Szpringer 2016: 60]. Przedsiębiorstwa mogą antycypować zmiany w turbulentnym otoczeniu za pomocą: wzmocnienia własnej pozycji rynkowej w drodze fuzji i przejęć w zakresie kooperacji z konkurentami, tworzenia układów sieciowych i platform internetowych oraz uwzględniania portfela kilku modeli biznesowych, które dają większe poczucie bezpieczeństwa w zmiennych warunkach rynkowych [Pakulska i Poniatowska-Jaksch 2015: 8].

Banki zobligowane są do dostosowania się do zmieniających się warunków oraz podjęcia współpracy z firmami Fin-Tech. W tej relacji banki reprezentują konserwatywny świat finansów, z kolei firmy technologiczne mają pomysły, jak zaspokoić oczekiwania wchodzącej na rynek grupy nowych klientów spodziewających się wygodnych rozwiązań technologicznych [Twaróg 2016].

Integracja bankowości z telekomunikacją określa nowe modele biznesowe, zmierzające do przesunięć w łańcuchu wartości, by powstała nowa jakość pożądana przez konsumentów. Odnosi się to zatem do bankowości nowej generacji, gdyż banki coraz chętniej decydują się na współpracę z operatorami komórkowymi, tworząc platformy dla firm oraz oferując usługi księgowo, windykacyjne czy marketingowe. Mają w tej mierze do wyboru kilka strategii, m.in. platformę P2P, czyli sposób na detaliczne pośrednictwo finansowe i zagospodarowanie nowych nisz rynkowych, co oznacza obniżkę kosztów transakcyjnych. O ile platformy pożyczkowe P2P w Polsce są jeszcze niezbyt liczne, w Wielkiej Brytanii działają od dawna i odnoszą sukcesy.

Orientacja światowego sektora bankowego koncentruje się coraz bardziej na regulacjach technologicznych w konsekwencji rosnącego zagrożenia ze strony agresywnych graczy spoza sektora bankowego. W praktyce jednak każdy wymiar działalności banków ma swój ekwiwalent w metodach proponowanych przez firmy technologiczno-finansowe, które mogą modyfikować rynek usług finansowych. Powstaje pytanie, czy może spełnić się przewidywanie Billa Gatesa sprzed lat, który twierdził, iż bankowość będzie potrzebna, ale banki niekoniecznie [Pakulska i Poniatowska-Jaksch 2015: 8]?

Ukazana wizja rynku finansowego staje się coraz bardziej realna [Pakulska i Poniatowska-Jaksch 2015: 8]. Najbardziej innowacyjne banki, do których należy mBank i Alior – jako pierwsze zauważyły, iż należy wejść w strategiczny układ z telekomem, co może zapewnić dogodne warunki rozwoju biznesu oraz wysoką rentowność na długie lata.

W sytuacji, gdy dochodowość z jednego klienta w sektorze bankowym zaczyna spadać, możliwości *cross-sellingu* są ograniczone, koszt pozyskania klientów jest znaczny, a sieć placówek potrzebnych do pozyskiwania klientów kosztowna, wydaje się, iż alternatywa skorzystania z punktów sprzedaży telekomu i dostęp do bazy jego klientów stanowią atuty [Szpringer 2016: 63]. Podejmowane przez firmy technologiczne próby wkroczenia na rynek usług finansowych nie zawsze kończą się sukcesem, chociaż niektóre z nich rozwijają się sprzyjająco i wchodzą z czasem do obrotu giełdowego.

Zarówno sektor bankowy, jak i firmy pożyczkowe, stają przed wyzwaniem zmierzenia się z nowicjuszami pochodzącymi z branży Fin-Tech, czyli przedsiębiorstwami posługującymi się nowoczesnymi technologiami w oferowaniu usług finansowych, czego przykładem mogą być platformy umożliwiające finansowanie społecznościowe [Ciesielski 2016].

Firmy z sektora Fin-Tech mają przewagę nad bankami, ponieważ są małe, elastyczne i posiadają szerszy zakres informacji o kliencie. Za pośrednictwem dostępu do kapitału, banki mogą jednak wykorzystywać pomysłyne rozwiązania oraz metody stosowane przez takie firmy i wdrażać je z sukcesem w swojej działalności. W swojej strategii rozwoju na najbliższe lata powinny jednak uwzględnić coraz częściej spotykane wyzwania, takie jak działalność w otoczeniu niskich stóp procentowych oraz bezwzględniejsze regulacje kapitałowe i płynnościowe.

Fin-Tech to z kolei szansa dla liderów rynku *consumer finance* czy dużych podmiotów na tym rynku (*Polski sektor bankowy...*, 2015).

Potencjał innowacji omawianych podmiotów stwarza ogromne możliwości ożywienia sektora finansowego oraz lepszego dostosowania go do oczekiwań klientów. Ich działalność nie wymaga zaangażowania dużej ilości kapitału, a sektor ten jest w stanie szybko zdobywać klientów i generować przychody.

PODSUMOWANIE

Innowacje w sektorze finansowym, w których przodują małe, zwinne i elastyczne firmy Fin-Tech, coraz częściej egzekwują wśród znacznie większych podmiotów rewizje ich modeli biznesowych. W obliczu impulsywnego wzrostu liczby firm Fin-Tech wykorzystujących technologie do oferowania usług finansowych, obecni uczestnicy rynku odczuwają permanentną presję na innowacyjność, która trwale modyfikuje sektor finansowy. Od wielu lat banki i inne instytucje finansowe stosowały podobne i niezmiennie w czasie modele działalności, które przynosiły im ogromne zyski. Okazuje się jednak, iż aktualne schematy nie są już tak skuteczne w porównaniu z udogodnieniami wprowadzanymi na rynek przez firmy technologiczne, które z powodzeniem zaczęły funkcjonować w sektorze finansowym.

Ukazana charakterystyka sektora Fin-Tech w porównaniu z tradycyjną bankowością oraz jej ocena w kontekście zagrożeń i szans na rynku usług finansowych dowodzi, iż banki obecnie nastawione są na współpracę z sektorem Fin-Tech, która zmieni ich nastawienie na potrzeby klientów. Na podstawie analizy, wykorzystanej do niniejszej pracy stwierdzono, iż rynek w ciągu najbliższego horyzontu czasowego ustabilizuje się, a banki nie utracą wiodącej pozycji oraz opracują nowatorskie modele biznesowe oparte na wspólnym łańcuchu wartości z firmami Fin-Tech.

BIBLIOGRAFIA

- Buckley R.P., Malady L., 2015, *Building consumer demand for digital financial services – the new regulatory frontier*, „Journal of Financial Perspectives”, Vol. 3, No. 3.
- Ciesielski M., 2016, „Bye, bye banks”. Banki nie będą nam potrzebne?, Forsal, <http://forsal.pl/artykuly/919157,wizjabilla-gates-a-dotyczaca-bankow.html>.
- Gnutek M., 2017, *Sektor Fin-Tech – realne zagrożenie czy potencjalny partner dla banków?*, „Profit Journal”, nr 2.
- Kasiewicz S., Kurkliński L., Szpringer W., 2014, *Zasada proporcjonalności. Przełom w ocenie regulacji*, WIB, Alterum, Warszawa.
- Pakulska T., Poniatowska-Jaksch M., 2015, *Przegrupowania przedsiębiorstw w procesie internacjonalizacji*, [w:] M. Poniatowska-Jaksch (red.), *Nowe myślenie w zarządzaniu strategicznym przedsiębiorstwem*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Polski sektor bankowy jest stabilny, lecz czeka go wiele wyzwań*, 2015, PR News, <http://prnews.pl/wiadomosci/polski-sektor-bankowy-jest-stabilny-lecz-czeka-go-wiele-wyzwan-6551512.html>.
- Szpringer W., 2016, *Fin-Tech – nowe zjawisko na rynku usług finansowych*, „E-mentor”, nr 2.
- Teo E., Kuo Chuen D., 2015, *Emergence of FinTech and the LASIC principles*, „Journal of Financial Perspectives”, Vol. 3, No. 3.

- Twaróg E., 2016, *Czy firmy fintechowe są zagrożeniem dla branży bankowej?*, <http://www.bankier.pl/>.
- Widawski P., Brakoniecki M., 2016, *Raport „FinTech w Polsce – bariery i szanse rozwoju*, Fin-Tech Poland, Obserwatorium.BIZ, Centrum Prawa Nowych Technologii.
- Zachariasz I., 2016, *Fin-Tech – zagrożenie czy szansa dla sektora bankowego. Bliska perspektywa*, <http://igorzacharjasz.innpoland.pl/>.
- EFMA – Infosys *Finacle Innovation Survey*, 2015, <https://www.efma.com/study/detail/21891>.
- Accenture – *The Future of FinTech*, 2014, <https://www.accenture.com/us-en/insight-future-fintech-banking>.

FIN-TECH SECTOR – A THREAT OR A CHANCE FOR BANKS?

Abstract

The ongoing globalization and dominance of modern technologies cause modifications on many current markets of goods and services. Banks emphasize the idea of equal opportunities for all market participants, but the question arises whether they are sufficiently flexible and competitively priced entities? It turns out that traditional banking is not a threat to the Fin-Tech sector, focused on cooperation in the recovery of the financial sector, adapting its services to customer expectations. It has been shown that Fin-Tech companies should submit their companies to financial sector regulations, which will result in creating equal rules of the game for all entities offering similar services and preventing regulatory arbitrage.

Keywords: Fin-Tech, traditional banks, regulations, cooperation.

Przyjęto/Accepted: 20.08.2018
Opublikowano/Published: 15.09.2018

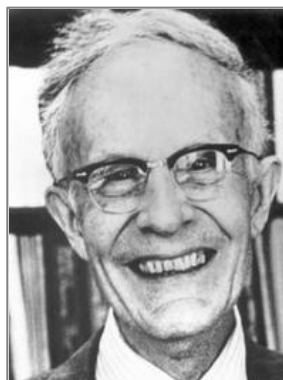
DODATEK KWARTALNY

THEODORE W. SCHULTZ LAUREAT NAGRODY BANKU SZWECJI IM. ALFREDA NOBLA W DZIEDZINIE EKONOMII W 1979 ROKU

Lena Grzesiak

Wydział Zarządzania
Uniwersytet Łódzki

<https://www.nobelprize.org/prizes/economics/1979/schultz/facts/> [dostęp 20.08.2018].

W wieku 77 lat w 1979 roku Theodore W. Schultz otrzymał, razem z Arthurem Lewisem, Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii. Królewska Szwedzka Akademia Nauk przyznała im to wyróżnienie „za pionierskie badania rozwoju gospodarczego ze szczególnym uwzględnieniem krajów rozwijających się” [*The Sveriges Riksbank Prize...*].

Theodore W. Schultz w momencie przyznania Nagrody pracował na University of Chicago (choć wcześniej związany był z University of Wisconsin, gdzie w 1930 roku uzyskał doktorat, oraz z Iowa State College – obecnie Iowa State University) [Balcerowicz 2014: X].

Theodore W. Schultz był pierwszym uczonym, który „usystematyzował analizę wpływu inwestycji w edukację na wydajność rolnictwa oraz w całej gospodarce” [Balcerowicz 2014: IX]. Ponadto Królewska Szwedzka Akademia Nauk podkreśliła, że Theodore W. Schultz [Balcerowicz 2014: IX]:

- „wykazał wielką mądrość jako ekonomista oraz uderzającą zdolność do identyfikowania czynników rozwoju, które są skłonni pomijać ekonomiści skupieni na budowie modeli formalnych”,

- miał „wyjątkową umiejętność formułowania właściwych pytań, które otwierały pola dla owocnych badań”.

Jego wykład Noblowski dotyczył ekonomii ubóstwa [www1], a sam ekonomista zajmował się problematyką krajów rozwijających się, przede wszystkim w zakresie rolnictwa (Schultz jest jak do tej pory jedynym nagrodzonym nagrodą Nobla ekonomistą zajmującym się rolnictwem [www1: 597]). Jego badania dotyczyły m.in. zależności rozwoju tej gałęzi gospodarki od postępu procesu edukacji. Balcerowicz [2014: IX] wyróżnia jego 3 główne wątki badawcze „(1) badania zachowań rolników i ich zależność od polityki wobec rolnictwa; (2) rozwijanie koncepcji i teorii empirycznych badań na temat kapitału ludzkiego oraz (3) badania czynników wzrostu gospodarki, ze szczególnym naciskiem na kapitał ludzki oraz na instytucjonalne determinanty zachowań ludzi w gospodarce”.

W artykule z 1961 roku autorstwa Theodore’a W. Schultza, zatytułowanym *Investment in Human Capital*, po raz pierwszy pojawił się termin „kapitał ludzki” [Zalewska-Turzyńska 2014: 464]. Pokazując, że wzrost gospodarczy zależy

od kapitału ludzkiego, Schultz stworzył nową dziedzinę badań, torując drogę innym ekonomistom (m.in. dla Gary'ego Beckera czy Jacoba Mincera) [Theodore William Schultz, *The Library...*]. Kładł on coraz większy nacisk na ekonomikę ludzkiego uczenia się [Bowman 1980: 80].

W tym roku – 2018 – 26 lutego minęła 20 rocznica śmierci ekonomisty. Pozostawił on po sobie wiele książek i artykułów, m.in. [Theodore W. Schultz – *Cirriculum Vitae*]:

- *Redirecting Farm Policy* (1943), New York: Macmillan Company,
- *Agriculture in an Unstable Economy* (1945), New York: McGraw-Hill,
- *Reflections on Poverty Within Agriculture* (1950), *Journal of Political Economy*, vol. 43, s. 1–15,
- *The Economic Organization of Agriculture* (1953), McGraw-Hill
- *Investment in Human Capital* (1961), *American Economic Review*, vol. 51, s. 1–17,
- *The Economic Value of Education* (1963), New York: Columbia University Press,
- *Transforming Traditional Agriculture* (1964), New Haven: Yale University Press,
- *Economic Growth and Agriculture* (1968), New York: MacGraw-Hill,
- *Investment in Human Capital: The Role of Education and of Research* (1971), New York: Free Press,
- *Human Resources (Human Capital: Policy Issues and Research Opportunities)* (1972), New York: National Bureau of Economic Research.

Balcerowicz L., 2014, *Wstęp do wydania polskiego*, książka Theodore'a W. Schultza: *Ekonomia kapitału ludzkiego*, Oficyna a Wolters Kluwers, Warszawa.

Bowman M., 1980, *On Theodore W. Schultz's Contributions to Economics*, „The Scandinavian Journal of Economics”, Vol. 82(1).

The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1979, <https://www.nobelprize.org/prizes/economics/1979/summary/> [dostęp: 19.08.2018].

Theodore W. Schultz – Cirriculum Vitae. <https://www.nobelprize.org/prizes/economics/1979/schultz/cv/> [dostęp: 19.08.2018].

Theodore William Schultz, *The Library of Economics and Liberty*, <https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Schultz.html> [dostęp: 19.08.2018].

Zalewska-Turzyńska M., 2014, *O zastosowaniu podejścia prakseologicznego do koncepcji kapitału ludzkiego Th. Davenporta*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 349.

[www1] <https://www.nobelprize.org/prizes/economics/1979/schultz/lecture/> – wykład [dostęp: 19.08.2018].

KONIUNKTURA W SEKTORZE PRZEDSIĘBIORSTW NIEFINANSOWYCH

Artur Zimny

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Tendencję koniunktury przedsiębiorstw niefinansowych, jakiej obraz dają wyniki zaraportowane w 2. kwartale 2018 roku, trudno jednoznacznie ocenić. Pozytywnym zjawiskiem jest kontynuacja wzrostu sprzedaży przy nadal dość wysokiej dynamice – przychody z całokształtu działalności w 2. kwartale 2018 r. były realnie o 6,5% wyższe niż w analogicznym kwartale roku poprzedniego i jest to wskaźnik dynamiki wyraźnie lepszy od odnotowanego w 1. kwartale 2018 (3,1%), choć niższy niż w kwartałach poprzednich. Za bardzo dobry należy też uznać przyrost PKB, który – wyrównany sezonowo i pozbawiony wpływu inflacji – wyniósł 5,0%, czyli tyle samo, co w poprzednim kwartale, i wyraźnie więcej, niż w wielu latach do 2016 włącznie. Eksperci zwracają jednak uwagę, że te dobre statystyki to efekt realizowanych w pierwszym półroczu znacznych inwestycji publicznych, finansowanych z pieniędzy unijnych, który wkrótce może mocno osłabnąć, bowiem realizująca te inwestycje branża budowlana coraz mocniej doświadcza problemów z siłą roboczą i rosnącymi kosztami, co, krótko mówiąc, ogranicza jej moce przerobowe. Na to nakłada się niska aktywność w zakresie inwestycji prywatnych, co w dłuższej perspektywie każe spodziewać się pogorszenia wyników.

Rzeczywiście, bardziej szczegółowe wskaźniki dla przedsiębiorstw niefinansowych już teraz nie są tak korzystne, jak te ogólne (sprzedaż, PKB). Wynik finansowy netto już drugi kwartał z rzędu jest niższy od wyniku w analogicznym kwartale rok wcześniej, spadek wyniósł 6,5%, i choć rentowność netto w 2. kwartale 2018 r. była relatywnie dobra (4,6%) i wyższa, niż w poprzednim kwartale (3,9%), to jednak była ona niższa niż w 2. kwartale 2017 r. (5,3%). Powoli, lecz stale wzrastają cykle obrotu należności i zapasów (w ciągu ostatnich 4 kwartałów było to odpowiednio 44 dni oraz 34,2 dnia, wobec 42,6 dnia oraz 32,7 dnia w roku 2014). Zmalała też płynność, na koniec 2. kwartału 2018 r. wskaźnik II stopnia (płynność podwyższona) wyniósł 100,6, a wskaźnik III stopnia (odpowiednik płynności gotówkowej) 36,1 i były one najniższe od 3 lat.

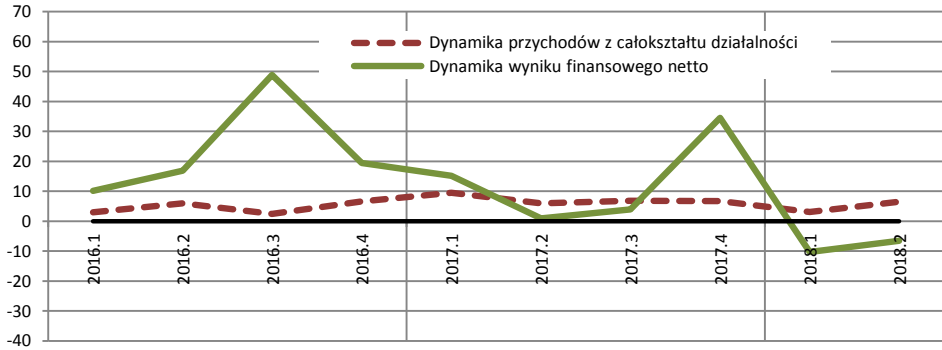
Wspomniana dynamika inwestycji rzeczywiście jest niska. Jest lepiej, niż w roku 2016, w którym notowano spadki nakładów, ale po roku 2017, w którym wzrosty (w stosunku do obniżonych wartości z 2016) były symboliczne, rok 2018 nie przyniósł istotnego przyspieszenia. W 1. kwartale 2018 r. (najnowszym, za które dostępne są dane) nakłady inwestycyjne były zaledwie o 6,1% wyższe, niż w analogicznym kwartale rok wcześniej. Zwraca się uwagę, że skutkiem tej wstrzemięźliwości inwestycyjnej może być osłabienie konkurencyjności rodzimej produkcji, co przełoży się na spadek

eksportu i wzrost importu, a to z kolei – na pogorszenie wyników polskich przedsiębiorstw.

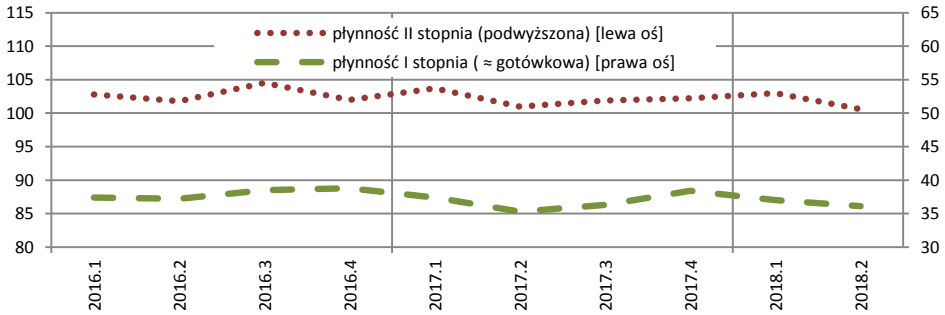
Spośród branż pozytywnie wyróżnia się transport. Przy relatywnie wysokiej dynamice przychodów rok do roku (9,6%) odnotowano w tej branży najwyższy wśród pięciu głównych branż przyrost wyniku finansowego (34% wzrostu w stosunku do 2. kwartału 2017 r.), a rentowność obrotu (5,0%), choć przeciętna na tle innych branż, dla branży transportowej była najwyższa od ponad 2 lat. Transport raportuje też dodatnią i silnie rosnącą (od ponad roku) dynamikę inwestycji, a płynność w tej branży jest dość stabilna, w przeciwieństwie do innych branż notujących spadki w tym zakresie. Branża budowlana wykazała w 2. kwartale 2018 r. najwyższy spośród głównych branż przyrost przychodów ze sprzedaży (wzrost o 15,3%), ale wypadła bardzo słabo pod względem dynamiki wyniku finansowego (spadek o 162%, wskaźnik najgorszy spośród 5 branż) i inwestycji, jak również rentowności i płynności. Bardzo słabe wskaźniki wykazuje też energetyka; przychody tej branży wzrosły w 2. kwartale 2018 r. (w stosunku do 2. kwartału 2017 r.) zaledwie o 1,8% i był to wzrost najniższy spośród 5 branż, wynik finansowy w tym kwartale był o 43% niższy, niż rok wcześniej, a rentowność obrotu (10,1%), choć najwyższa spośród 5 branż, była niższa niż w analogicznych kwartałach w latach poprzednich. Inwestycje tej branży mają już od 2 lat tendencję spadkową i nie ma sygnałów o planach ich zwiększania. Relatywnie niska, jak na tę branżę, jest też jej płynność. Negatywny wpływ na

wyniki firm energetycznych ma wspieranie drogiego rodzimego nośnika energii, jakim jest węgiel, oraz rosnące koszty emisji CO₂, jak też kolejne zmiany polityki w zakresie energii odnawialnej. Jednocześnie przerzucenie rosnących kosztów na odbiorców końcowych, zwłaszcza gospodarstwa domowe, jest utrudnione ze względu na konkurencyjność rynkowej części tej branży (obrótność energii), a także kontrolę stawek dystrybucyjnych przez URE oraz naciski polityczne, by przed wyborami samorządowymi nie zwiększać stawek planowanych na przyszły rok. Notowane i prognozowane osłabienie wyników finansowych przekłada się na spadki kursów firm energetycznych na rynku akcji.

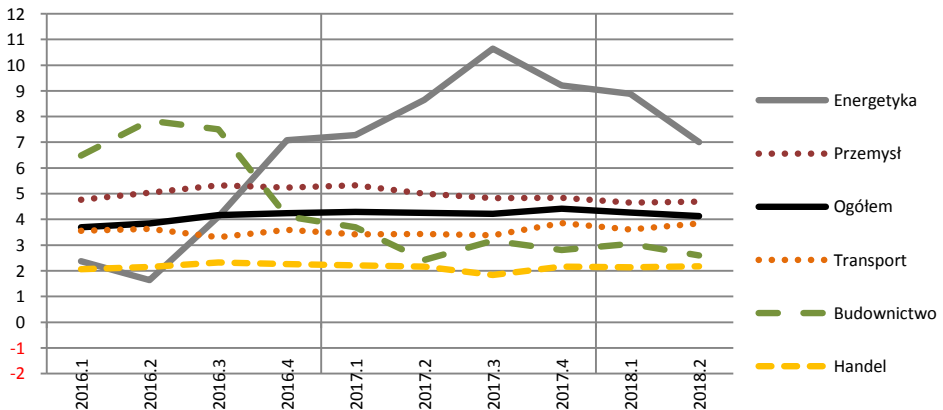
Na giełdzie od dwóch miesięcy tendencja jest wzrostowa, ale trudno ocenić, czy jest to zapowiedź dłuższego trendu, czy jedynie korekta. Przez ostatnie tygodnie kurs ukształtował dość wyraźną formację głowy i ramion, która zwykle zwiastuje odwrócenie trendu, więc można przewidywać przebicie linii wsparcia w dół i powrót do trendu spadkowego, ale jest za wcześnie, by traktować te przewidywania jako wystarczająco prawdopodobne. W ciągu ostatnich trzech miesięcy WIG wzrósł o 2,1%, a znaczny udział w dodatnim wyniku miały branże: paliwowa (wzrost o 16,2%), farmaceutyczna (wzrost o 10,8%) oraz bankowa (wzrost o 4,3%). Wiele indeksów branżowych wykazało za ostatnie 3 miesiące ujemne stopy zwrotu, a zwłaszcza budownictwo (–14%), media, energia, telekomunikacja i chemia (wskaźniki pomiędzy –9% a –10%).

Wykres 1. Dynamika wyników kwartalnych [analogiczny kwartał roku poprzedniego = 100], urealniona o wskaźnik CPI

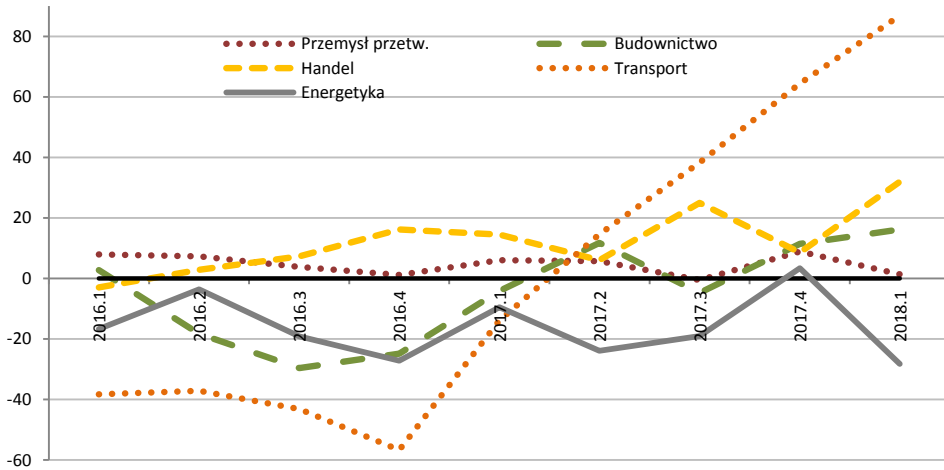

Wykres 2. Wskaźniki płynności przedsiębiorstw niefinansowych [w %]

Wykres 3. Rentowność obrotu netto za ostatnie 4 kwartały [w %]

DODATEK KWARTALNY

Wykres 4. Dynamika nakładów inwestycyjnych [przyrost % w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedniego]

Wykres 5. WIG w okresie 09.2017–09.2018 [dane za: Stooq.pl]

SYTUACJA GOSPODARCZA W POLSCE PO II KWARTALE 2018 R.

**Anna Łapkowska, Marta Braciak
Magda Witecka**

Studenckie Koło Naukowe Analiz i Prognozowania
Gospodarczego 4FUTURE
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Wrost gospodarczy

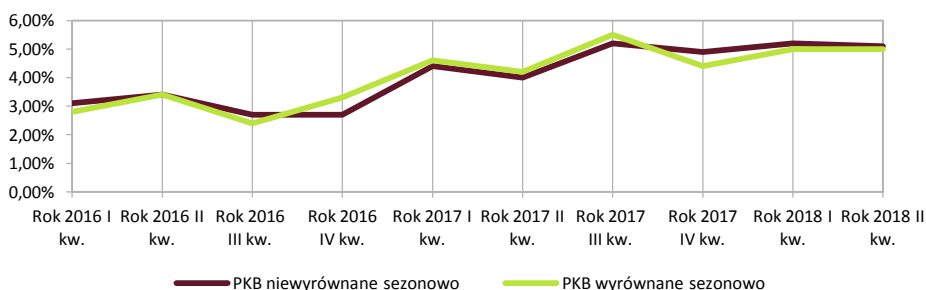
Na podstawie wstępnych szacunków GUS, Produkt Krajowy Brutto niewyrównany sezonowo w cenach stałych średniorocznych roku poprzedniego w drugim kwartale 2018 roku wzrósł o 5,1% względem analogicznego okresu roku poprzedniego.

Głównym źródłem wzrostu przede wszystkim pozostały konsumpcja (wzrost o 4,9% r/r), inwestycje (wzrost o 4,5% r/r) oraz popyt krajowy (wzrost o 4,8% r/r). Ekonomści uważają, że na wzrost konsumpcji mają wpływ takie czynniki jak wzrastające wynagrodzenia, spadek bezrobocia oraz transfery socjalne, w których można wymienić między innymi program „Rodzina 500 plus”. Dodatkowym czyn-

nikiem wzrostu mogą być również rekordowo niskie stopy procentowe, przez co Polacy raczej skłaniają się do konsumpcji niż do oszczędzania. Warto wspomnieć, że inwestycje były zaskoczeniem oraz okazały się niższe niż w prognozach.

Odnotowano również pozytywny wzrost w przemyśle (o 6,2% r/r) w drugim kwartale 2018 roku. Oznacza to również poprawę względem pierwszego kwartału (w którym nastąpił wzrost o 5,3% r/r) tego samego roku, na co wpłynął wzrost wartości dodanej brutto przemysłu.

Doszło również do niespodziewanego wzrostu importu (o 6,5% r/r w ujęciu niewyrównanym sezonowo) oraz eksportu (o 6,9% r/r w ujęciu niewyrównanym sezonowo) w porównaniu z I kwartałem 2018 roku, gdzie wzrost importu wyniósł 3,5% r/r w ujęciu niewyrównanym sezonowo oraz eksport wzrósł o 1,1% r/r w ujęciu niewyrównanym sezonowo. Jednak mimo takiego wzrostu eksperci są sceptyczni względem dalszej wzrostowej tendencji, gdyż obecnie obserwuje się wyhamowanie w globalnym handlu.

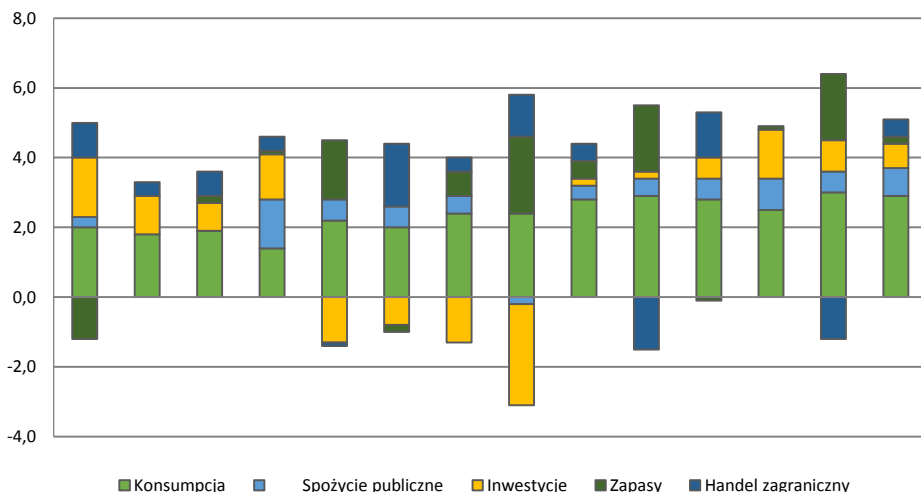
Wykres 1. Porównanie tempa wzrostu PKB wyrównanego sezonowo z niewyrównanym sezonowo
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wynik uzyskany w tym drugim kwartale 2018 roku zaskoczył ekonomistów, gdyż spodziewali się oni odnotowania niższego wzrostu gospodarczego na poziomie równym 5%. Obecnie eksperci prognozują, że wzrost gospodarczy w kolejnych kwartałach będzie mniejszy niż osiągnięty poziom w drugim kwartale 2018 roku.

Inwestycje

Według szacunków GUS wzrost nakładów brutto na środki trwałe w II kwartale tego roku wyniósł zaledwie 4,5% w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego. Dodał jedynie 0,7 pkt. proc. do rocznej dynamiki PKB, zatem udział inwestycji w tworzeniu PKB wciąż nie jest wystarczający. Tak niski wynik zaskoczył ekspertów. Spodziewano się, że ze względu na dobrą koniunkturę i szczytowy okres inwestycyjny samorządów, wynikający ze zbliżających się wyborów, inwestycje osiągną wynik dwucyfrowy.

Najnowsze wstępne szacunki GUSu prezentują bardziej optymistyczne zmiany w inwestycjach. Można zauważyć długo wyczekiwane odbicie w inwestycjach średnich i dużych przedsiębiorstw, których poziom wzrósł w II kwartale o 13,7% rdr. To najwyższy wzrost od niemal trzech lat. Wzrost dotyczy nie tylko nakładów na budynki i budowlę (15,2%), ale także na narzędzia, maszyny i urządzenia techniczne (10,6%) oraz środki transportu (0,9%). To dobry sygnał dla polskiej gospodarki, ponieważ inwestycje w mechanizację oraz nowoczesne efektywne technologie mogą okazać się kluczowe w walce z problemem niedoboru pracowników na rynku. Co ważne, wzrost inwestycji w sektorze przedsiębiorstw został osiągnięty bez wyraźnego wzrostu cen, zatem ma wymiar realny. Jednak ze względu na efekt bazy oraz stagnacyjny udział wynagrodzeń w strukturze kosztów jest zbyt wcześnie, aby stwierdzić, czy jest to początek długotrwałego wzrostu, czy jedynie jednorazowy dobry wynik.

Wykres 2. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB (w pkt. proc.)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

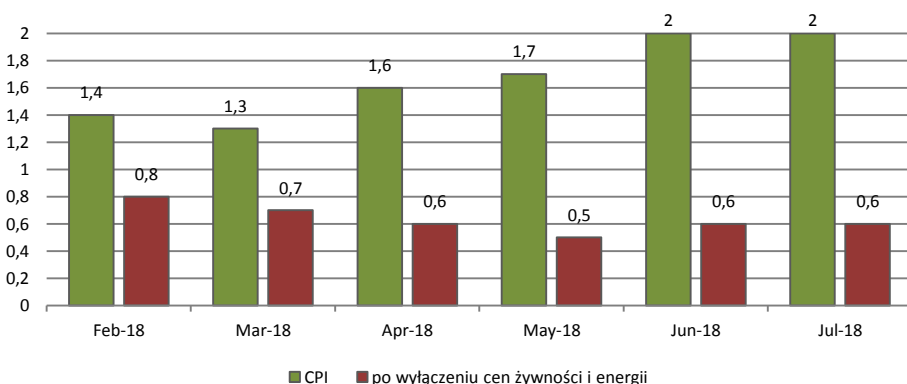
Inflacja

Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych wzrósł w lipcu o 2,0% (w tym ceny towarów – o 2,1 proc., usług – o 1,4 proc.), czyli aż o 0,6 pkt. proc. więcej niż jeszcze na początku tego roku. Zmiana ta wynika jednak głównie z rosnących cen paliw. Po wyłączeniu cen żywności i energii wskaźnik inflacji jest niższy od zanotowanego w lutym o 0,2 pkt. proc. Wstępne dane za sierpień opublikowane przez GUS wskazują, że ceny towarów i usług konsumpcyjnych nie zmieniły się w porównaniu z poprzednim miesiącem. W ocenie RPP inflacja pozostanie zbliżona do celu w horyzoncie oddziaływania polityki pieniężnej. Możliwe jednak, że jej dynamika wzrostu przyspieszy w najbliższych miesiącach ze względu na wyższy od prognozowanego wzrost PKB w Polsce oraz utrzymujący się dynamiczny wzrost wynagrodzeń.

Rynek pracy

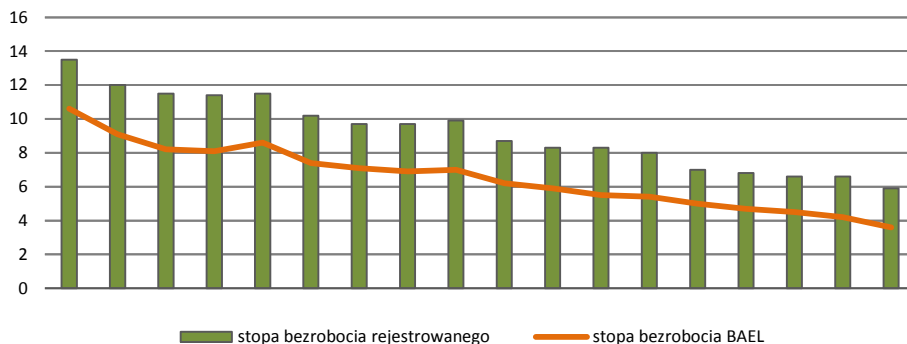
Stopa bezrobocia rejestrowanego w dalszym ciągu sukcesywnie się obniża

i w II kwartale 2018 roku wyniosła 5,9%. Jest to wartość niższa o 1,1% w porównaniu z rokiem poprzednim. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w czerwcu spadła o 183,7 tys. osób względem analogicznego okresu w roku ubiegłym, tj. 967,9 tys. osób. Spadek bezrobocia jest dobrą wiadomością dla kraju. Liczba bezrobotnych utrzymuje się poniżej 1 mln osób, a wskaźnik bezrobocia w każdym województwie nie przekracza 10% procent. Stopa bezrobocia BAEL wyniosła w II kwartale 2018 roku 3,6%, odnotowując wartość najniższą od początku badania aktywności ekonomicznej ludności tj. od 1992 roku. Warto jednak zauważyć, że coraz większą grupę bezrobotnych stanowią osoby będące długotrwale bez pracy. Ekonomisci zaznaczają, że stopa bezrobocia obniża się coraz wolniej zbliżając się nieuchronnie do bezrobocia naturalnego. Jest to sygnał, że w bliskiej przyszłości możemy zbliżyć się do sytuacji, gdzie dalsze możliwości obniżenia stopy bezrobocia będą ograniczone. Na wykresie 4 przedstawiono zarówno stopę bezrobocia rejestrowanego jak i stopę bezrobocia według BAEL.

Wykres 3. CPI oraz inflacja bazowa w zestawieniu miesięcznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie obliczeń NBP.

Wykres 4. Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz stopa bezrobocia BAEL (stan w końcu okresu)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w II kwartale 2018 roku wyniósł 54,4%. Jest to wartość wyższa zarówno w porównaniu z poprzednim kwartałem jak i analogicznym okresem sprzed roku i wzrósł on odpowiednio o 1,4% i 0,4%. Warto zauważyć, że wskaźnik zatrudnienia jest wyraźnie wyższy wśród mężczyzn niż wśród kobiet (62,5% względem 47,1% u kobiet).

Spadek bezrobocia i wzrost zatrudnienia nie przyczynia się do zaspokojenia ciągle rosnącego popytu na pracę. Niedobór pracowników może hamować rozwój przedsiębiorstw i całych branż, np. budownictwa i rolnictwa. Już teraz przyczynia się do przyspieszenia wzrostu płac, ograniczania przez firmy przyjmowania nowych zleceń, ze względu na wysokie koszty oraz rezygnowania przez nie z udziału w przetargach i odkładania na później decyzji o nowych inwestycjach. Ponadto całkowity koszt zatrudnienia pracownika w przypadku wynagrodzenia minimalnego wynosi dla pracodawcy w 2018 roku 2532,81 zł, czyli zwiększył się w porównaniu do roku ubiegłego o 120,61 zł (5%).

Ocena i prognozy

W całym 2018 r. PKB ma szansę osiągnąć poziom wyższy od zanotowanego w 2017 r., tj. 4,9%. Siłą napędową gospodarki pozostaje popyt krajowy, w tym, mimo zapowiadanego zahamowania, konsumpcja prywatna. Sprzyja temu korzystny z punktu widzenia pracowników rynek pracy oraz transfery socjalne. Natomiast duże rozczarowanie przyniósł spadek inwestycji. Jest to argument dla Rady Polityki Pieniężnej za utrzymaniem niskiego poziomu stóp procentowych co najmniej do końca 2019 roku. Powodem niskich inwestycji może być coraz trudniejsza sytuacja na rynku pracy i rosnące koszty. Pracownicy wykorzystują trudną sytuację rynku oczekując wyższych wynagrodzeń. Również poszukiwanie pracownika o odpowiednich kwalifikacjach jest dla wielu firm trudnością. Rosnący popyt na rynku pracy tylko częściowo zaspokaja napływ imigrantów z Ukrainy. Ponadto wysokie ceny komponentów i surowców są dodatkowo czynnikiem utrudniającym rozstrzyganie przetargów. Z tymi wyzwaniami najwidoczniej znacznie lepiej radzą sobie firmy duże, z więk-

szym kapitałem, niż mniejsze. Ekspert z Credit Agricole Bank zauważają, że na podstawie tych trudności obserwowana obecnie dynamika nakładów na środki trwale nie zwiększy się już znacznie w kolejnych kwartałach, jednak pozostanie na dość wysokich poziomach przez dłuższy okres, przynajmniej do końca 2018 roku.

Analitycy zakładają, że w 2018 roku poziom inflacji zejdzie poniżej aktualnych 2,0%. Będzie to z jednej strony wynik tegorocznych susz, które podnoszą ceny niektórych artykułów podstawowych, ale z drugiej strony coraz wyższej bazy, co sprzyja obniżaniu się wskaźnika CPI. Ekspertzi zakładają dalszy wzrost inflacji bazowej oraz spadek dynamiki CPI do nawet 1,6%. Potwierdzeniem założeń co do stopniowego obniżania się wskaźnika CPI jest raport NBP, w któ-

rym obniżone zostały prognozy dotyczące inflacji w roku 2018 z 2,1% na 1,8%.

Prognozy dotyczące bezrobocia zakładają wzrost stopy bezrobocia rejestrowanego po II kwartale. W tegorocznej ustawie budżetowej rząd przyjął, że stopa bezrobocia rejestrowanego wyniesie na koniec 2018 r. 6,4 proc. Jest to wynik prawdopodobny ze względu na niską stopę bezrobocia w II kwartale (5,9%), rosnący popyt na pracę oraz wzrost płacy minimalnej, zachęcającej do podjęcia pracy. Z pewnością, po zakończeniu sezonu letniego, stopa bezrobocia ulegnie podwyższeniu, jednak jest to wynik jedynie wahań sezonowych. Warto zwrócić uwagę na spowolnienie dynamiki spadku stopy bezrobocia rejestrowanego oraz wzrostu wskaźnika zatrudnienia, co stanowi realne zagrożenie dla gospodarki Polski.

ZMIANY W ŚWIECIE PODATKÓW I ICH SKUTKI NA III KWARTAŁ 2018

Radosław Witczak

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Walka z szarą strefą a szczególnie wyłudzeniami VAT w ramach tzw. przestępstw karuzelowych skutkuje wprowadzeniem różnych mechanizmów mających za zadanie zmniejszenie skali nielegalnych uszczupień budżetowych. Należą do nich między innymi dwa instrumenty o tajemniczych (być może dla niektórych osób) nazwach: STIR oraz split payment. W tym artykule zajmiemy się szczegółowo STIR-em.

Dla przypomnienia, przestępstwa karuzelowe związane są z przeprowadzeniem transakcji (zwłaszcza międzynarodowych, w tym wewnątrzspółnotowych) w ramach łańcucha dostaw. Polegają one na zwiększaniu wartości towarów w ramach transakcji zawieranych pomiędzy firmami. Niektórzy uczestnicy procedury występują o zwrot podatku naliczonego, który faktycznie nie został zapłacony na wcześniejszym etapie obrotu przez zobowiązane do tego podmioty [Selera P., *Prawo do odliczenia i zwrotu podatku naliczonego w VAT*, LEX 2014, wydanie elektroniczne].

Jednym z mechanizmów mogących utrudnić dokonywanie przestępstw karuzelowych jest STIR, który uregulowany został w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa tj. Dz.U. 2018, poz. 800 (dalej: ordynacja podatkowa) i formalnie obowiązuje od 30 kwietnia 2018 r., chociaż jego praktyczne wykorzystanie jest obecnie wdrażane. Skrót STIR oznacza System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej. Ideą tego rozwiązania jest wykorzystanie systemu bankowego przez administrację skarbową do analizy transakcji, przepływów pieniężnych przeprowadzanych przez klientów banków. Banki, a także inne instytucje finansowe jak SKOK-i, mają raportować o przeprowadzonych transakcjach. Na podstawie odpowiedniego algorytmu nastąpi ocena ryzyka wystąpienia transakcji związanych z wyłudzeniem VAT-u [Paul A., *Blokada konta – możliwa już od 30 kwietnia*, „Rzeczpospolita” z dnia 18 kwietnia 2018 r. wyd. elektr.]. STIR jest prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową, która zajmuje się rozliczeniami międzybankowymi. KIR ma dokonywać analizy zebranych danych z punktu widzenia oceny ryzyka wyłudzeń VAT, wykorzystując doświadczenie zdobyte w walce z praniem pieniędzy [Pogroszewska M. wywiad z Filipem Światłą, *Uczciwe firmy pod parasolem fiskusa*, „Rzeczpospolita” z dnia 7 grudnia 2017 r. wyd. elektr.].

Tworząc algorytm oceny ryzyka należy uwzględnić między innymi kryteria ekonomiczne, geograficzne, przedmiotowe, behawioralne [art. 119 zn ust. 3 ordynacji podatkowej]. Samo tworzenie algorytmu jest objęte tajemnicą. Wskazane przez algorytm „podejrzane” transakcje będą analizowane przez służby skarbowe. Na podstawie informacji uzyskanych w ra-

mach STIR administracja skarbowa przeprowadza własną analizę ryzyka, w której uwzględni dodatkowe dane, takie jak na przykład Jednolity Plik Kontrolny i deklaracje podatkowe [Pogroszewska M. wywiad z Filipem Światłą, *Uczciwe firmy pod parasolem fiskusa*, „Rzeczpospolita” z dnia 7 grudnia 2017 r. wyd. elektr.].

Jeżeli uzyskane informacje, a w szczególności wyniki analizy ryzyka, mogą wskazywać, że dany podmiot wykorzystuje system bankowy do wyłudzenia podatku SzeF Krajowej Administracji Skarbowej może zażądać blokady rachunku takiego podmiotu na okres nie dłuższy niż 72 godziny [art. 119 zv ordynacji podatkowej]. W uzasadnionych przypadkach SzeF Krajowej Administracji Skarbowej może przedłużyć termin blokady rachunku podmiotu kwalifikowanego na czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż 3 miesiące [art. 119 zw ordynacji podatkowej] w drodze postanowienia. Na takie postanowienie służy zażalenie [art. 119 zzb ordynacji podatkowej].

W efekcie takiej blokady uniemożliwione ma być wyprowadzenie pieniędzy przez uczestników karuzeli podatkowej poza polski system bankowy. Blokada dotyczy wszystkich środków zgromadzonych na rachunku. Jednakże nie wstrzymuje wpływu na rachunek środków z zewnątrz. Możliwe jest zablokowanie rachunku, którego dany podmiot jest jedynie współposiadaczem, a także jego innych rachunków. Co istotne, blokada dotyczyć może nie tylko przedsiębiorców, ale nawet podmiotów, które nie są zarejestrowane jako prowadzące działalność gospodarczą. Wynika to z faktu, że do dokonywania oszustw podatkowych mogą być wykorzystywane podmioty, które nie są formalnie wpisane w rejestr przedsię-

biorców. Jednakże blokada nie ma dotyczyć rachunku osób fizycznych, jeśli nie prowadzą one działalności gospodarczej lub zarobkowej [Tarnowska D., Koprowska K., *Kto i kiedy może zablokować rachunek przedsiębiorcy*, „Rzeczpospolita” z dnia 2 lutego 2018 r., wyd. elektr.].

Według przedstawicieli Krajowej Administracji Skarbowej, STIR ma umożliwić monitorowanie przepływu pieniędzy między rachunkami, by określić ryzyko wyłudzeń. Działania mają być jedynie skierowane do uczestników karuzeli podatkowej, dokonujących wielokrotnie sprzedaży tego samego towaru. STIR ma pozwolić na wykrywanie wyłudzeń i re-

reagowanie w czasie rzeczywistym [Pogroszewska M. wywiad z Filipem Świtą, *Uczciwe firmy pod parasolem fiskusa*, „Rzeczpospolita” z dnia 7 grudnia 2017 r. wyd. elektr.].

Należy wyrazić nadzieję, że analizowany instrument będzie wykorzystywany z ostrożnością, faktycznie przeciw podmiotom zajmującym się wyłudzeniem nienależnego VAT-u. Blokada rachunku przedsiębiorcy, który faktycznie prowadzi działalność gospodarczą, a nie jest świadomym uczestnikiem grupy przestępczej, może doprowadzić do jego upadłości. Co więcej, może również wpłynąć negatywnie na finanse jego kontrahentów, a także pracowników.